SIMEON RELI

ORAŞUL SIRET

ÎN

VREMURI DE DEMULT

EDIȚIA I

EDITURA AUTORULUI

INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE ŞI EDITURĂ
„GLASUL BUCOVINEI", CERNĂUŢI

1927

ORAŞUL SIRET
ÎN VREMURI DE DEMULT

Din trecutul unei vechi capitale a Moldovei

de

SIMEON RELI

Profesor la Liceul „Aron Pumnul“ în Cernăuţi

CERNĂUŢI 1927

Institutul de Arte grafice şi Editură „Glasul Bucovinei“
Strada Iancu Flondor No. 33

9016

Introducere

Siretiul, cel mai vechiu oraş al Moldovei, de care sunt legate atâtea amintiri frumoase din trecutul neamului nostru, ni se înfăţisează azi ca un veteran bătrân şi sărman care-şi trage obârşia dintr'o viţă de neam nobil şi bogat, dar prin nişte întâmplări nenorocite a ajuns în stare de sărăcie. Nici o strălucire, decât doar numele-i, vestit odinioară, şi câteva haine moştenite din vremuri bune, dar zdrenţuite şi ele de ani si de greul vieţii, mai aduc aminte celor ce-l văd şi-l cunosc de cine este şi ce-a fost odată. Stăpânitorii săi străini de până eri au ştiut să înstrăineze prin feliurite mijloace aproape cu desăvârşire înfăţişarea românească a acestui oraş, să şteargă urmele trecutului său şi să-l îmbrace în haină străină. Tot ce s'a mai păstrat până azi, ca prin minune, din vremurile moldeveneşti în târgul Siret, e sărac, decăzut, ruinat, pe cale de a dispărea pentru totdeauna.

Numai lăcaşurile dumnezeeşti, părăgănite şi ele, şi semnele unor ruini de cetăţui, în cari s'au adăpostit şi apărat vitejii întemetori şi voevozi ai Moldovei, ni-au mai rămas din trecut, ca nişte relicvii sfinte şi mărturii despre mărirea de altădată a acestui bătrân oraş. Dar şi aceste monumente şi rămăşiţi istorice sunt

părăsite şi neîngrijite, parcă n'ar fi ale noastre, pecând bisericele străine şi sinagogele evreeşti se înalţă mândre şi strălucitoare pe locuri ridicate şi sunt înzestrate cu tot ce-i frumos şi strălucitor, spre a atrage ochiul şi sufletul omului.

Obiceiurile şi datinele vechi moldoveneşti din târgul Siretiului sunt azi numai nişte rămăşiţi păstrate de câţiva târgoveţi bătrâni, cari azi-mâne se duc pe calea veciniciei, luând cu sine în mormânt şi amintirile şi tradiţiile moştenite dela strămoşii lor moldoveni.

Imprejurările triste prin cari a trecut acest târg moldovenesc sub stăpânirea austriacă, făcură pe târgoveţii români de aici să se simtă, până la dezrobire, străini în casa lor părintească, cuprinşi de sărăcie şi pe cale să dispară cu totul, ca un cântec bătrânesc, în văzduhul neguros al străinizmului. Nici măcar o piață sau o stradă numai amintea prin numele ei, până la dezrobire, celor de azi, despre trecutul scump şi românesc al oraşului lor.

Azi însă, scăpaţi din cătuşele străinilor, e datoria noastră românească, de a salva ce se mai poate, şi de a da *acestui oraş* iarăş firea şi viaţa românească, ce pulza aici înainte de 150 ani. Şi aceasta v'om izbuti s'o facem, numai dacă v'om cunoaşte bine trecutul istoric şi tradiţiile acestui oraş de amintiri, care *trebue iarăşi să fie în adevăr românesc*, precum a fost atâtea veacuri dearândul până la răpirea Bucovinei, de către împăraţii Austriei.

Spre a contribui măcar cât de puţin la ajungerea acestei ţânte e rostul acestei scrieri.

CAP. I.

Topografia veche românească a târgului Siret.

Venind pe şoseaua dinspre Cernăuţi şi privind spre târgul Siretiului din partea de sus a şesului, ochiul tău nu va vedea un oraş, ci numai un sat, cu casele-i presărate prin grădinile mari ce se aştern pe o coastă tărăgănată, sub poalele căreia curge lin râul Siret. In haină orăşănească ţi se va înfăţişa Siretiul numai dacă-l vei privi, venind din jos, dinspre tărguşorul Mihăileni. Atunci vei vedea câteva zidiri mari şi turlele câtorva biserici. Aceasta e vatra târgului. Vei întra în ea, dupăce vei trece apa peste un pod lung şi vei urca la deal, pe şoseaua dinspre Cernăuţi, pintre grădini frumoase cu câteva case vechi, moldoveneşti, şi clădiri „moderne", locuite şi stăpânite de străini. Când ai terminat suişul ai ajuns în piaţa centrală a târgului, încunjurată de clădirile înalte ale preturii judeţene şi primăriei, apoi de biserica românească a Sf. Ioan Botezătorul şi de un otel mare, clădit în stil german, care şi azi îşi portă'n frunte numele de „Hotel Anahof". Pe lângă aceste clădiri mai însemnate se mai inşiră în jurul acestei pieţe şi câteva case de zid particulare, pe vremuri proprietăţile târgo-

veţilor români, iar azi cuiburi murdare ale locuitorilor lor evrei. Piaţa aceasta, inima oraşului, se numia din vremuri vechi şi până nu demult, *„piaţa Sfântului Ioan“*, după biserica dela marginea ei, închinată Sf. Ioan Botezătorul, care până nu demult era şi proprietara de drept a acestei pieţe, în vremuri vechi curtea şi cimitirul din jurul ei.

Biserica Sf. Ioan stă azi tristă şi părăsită, parcă după o vijelie năprasnică, şi apăsată în pământ de greul veacurilor de când e clădită. Ochiul tău, privitor din piaţa centrală spre celelalte părţi ale oraşului, nu va vedea nimic mai departe de barieră, spre orizont, căci muncele înalte încunjură târgul din trei părţi, sub cari se aştern mahalalele.

Spre răsărit se înalţă dealul cel mai înalt şi mai prăpăstios. E *„Ruina“*, care-'şi poartă numele dela ruinele unei cetăţui ce s'a înălţat cândva pe creştetul său. Suişul acestui deal ar fi aproape cu neputinţă, dacă n'ar fi crestate în coasta lui, la distanţe egale, mai multe terase largi, cari şerpuesc spre culme.

Sub poalele dealului Ruina se aşterne mahalaua cu acelaş nume, străbătută de o stradă, care pe timpul stăpânirii austriace purta numele lui *„Bourgignon“*, guvernatorul ţării de tristă amintire şi cel mai mare şi mai aprig prigonitor al Românilor din Bucovina. In mahalaua aceasta nu vei vedea nimic mai deosebit, decât casele micuţe ale locuitorilor săraci şi ruinele unei fabrici pentru rafinarea petrolului, distrusă în războiul mondial de către armata rusească.

Mai spre apus dela Ruina se înalţă *mahalaua Sasca,* până în vale la biserica „Sf. Troiţe“, a doua biserică străveche a Siretului. In mahalaua aceasta, cu grădini frumoase, se mai văd şi azi încă câteva case vechi, clădite în stil moldovenesc, cu acoperemântul ţuguiat, de şindrilă măruntică şi cu prispă şi cerdac dinainte.

Pintre dealurile Ruina şi Sasca se strecoară grăbit printr'o vale înguste pârăul „*Negoştina*“. Ajuns în vale se împreună cu alt pârău, numit „*Cacaina*“, care vine dinspre apus, de pe câmpiile satului Mănăstioara, scurgânduse prin mijlocul oraşului şi revărsându-se apoi împreună cu Negoştina în râul Siret.

Mai spre apus de Sasca se întinde dealul „Horaiţul“, ale cărui coaste se înalţă spre miazăzi drept în sus, ca un zid de apărare la picioarele târgului, nelăsând privitorului altă vedere în această parte decât ceriul. Horaiţul e despărţit de Sasca printr'o văgăună îngustă, prin care trece tainic şoseaua dela Siret spre Suceava. Sub coastele Horaiţului se întinde mahalaua „*Ruşii*“, numită aşa fiindcă e locuită în parte mare de ţărani, cari vorbesc „ruseşte“, Această mahala, locuită de lucrătorii cu ziua ai târgului, nu are defel înfăţişare orăşănească, ci e un sătişor mic şi sărman. Alături cu mahalaua Ruşilor, pe ses spre apus, se întinde „*Săliştea*“, străbătută de şoseaua ce duce dela Siret la Mănăstioara. Aici se află „*Biserica Sbierenilor*“ cu hramul s. m. Dimitrie, iar în jurul ei cimitirul ortodox al oraşului.

Strada ce duce din mijlocul oraşului spre Săliştea e curmată în apropierea pieţii sf. Ioan de părăul *„Mihovăţul“*, peste care se trece pe „podul dracului“. O tradiţie a Românilor din Siret ne povesteşte, că acest pod e numit aşa, fiindcă sub el locueşte „Ucigă-l crucea“, şi e vai şi amar de creştinul, care ar trece peste dânsul pela miezul nopţii, fără săşi aducă aminte de Dzeu şi să-şi facă semnul sfintei cruci.

Spre apus dela această stradă e mahalaua *„Miezenii“*, cu „piaţa lemnelor“, cu casa parohială ort.-rom., cu „piaţa vitelor“ şi cu toloaca orăşănească. Miezenii sunt azi mahalaua cea mai românească a oraşului. Ea e despărţită de vatra târgului de părăul Mihovăţ, care izvoreşte pe câmpurile din *„Slobozia Perjului“*. Locuitorii români ai acestei mahalale au case frumoase bătrâneşti, în stil moldovenesc, cu cerdac sprijinit de stâlpi dinaintea casei, şi sunt aproape toţi cojocari.

Spre miazănoapte dela Miezeni se întinde paralel cu râul Siret o muche lată, curmată spre apus de un părău, care desparte teritoriul Siretiului de cătunul Slobozia-Perjului. Pe coasta acestei muchi de pământ se aşterne, până'n apa Siretiului, mahalaua *„Tataraşi“*. E numită astfel, fiindcă aici ar fi locuit în vremuri vechi o colonie de Tatari. E mai probabil însă că această mahala a Siretiului îşi trage numele dela ţiganii domneşti din vremurile vechi, moldoveneşti, cari îşi vor fi avut sălaşele pe aceste maidanuri ale târgului, şi cari se numiau „ta-

taraşi“, ca şi la Iaşi şi în alte oraşe moldoveneşti. In această mahala nu vom afla nici o clădire mai bătătoare la ochi, orăşănească, şi nici o biserică. Numai case ca la sat, înconjurate de clădiri gospodăreşti, şi cocioabe mici se înşiră dealungul cârtova drumuri strâmte printre păjişti verzi şi grădini întinse, cu pomete bătrâne.

Locuitorii Tataraşilor, câţiva agricultori, iar cei mai mulţi pălmaşi sărmani şi meşteşugari, sunt un amestec de feliurite neamuri, vorbindu-şi fiecare limba sa: română, ruteană, nemţască, polonă şi evreească. Toţi sunt deosebiţi prin credinţă şi obiceiurii, precum feliurit e şi portul lor.

CAP. II.

Antichităţi de săpătură aflate în târgul şi în apropierea Siretiului

Înzădar am încerca să hotărîm un timp anume, când a început viaţa greu încercată a târgului Siret. Începuturile lui se perd în întunerecul acelor vremuri străvechi, când omenimea încă nu ştia să păstreze în scris întâmplări însemnate împotriva uitării. Totuşi vremea în scurgerea ei n'a fost în stare să nimicească cu desăvârşire urmele de viaţă a unor neamuri, cari au trăit vremelnic, în chip trecător şi în timpuri nemaipomenite, pe acest petec de pământ. Ea ne-a păstrat o mulţime de lucruri antice, ascunse tainic sub glia dealurilor şi a vâlcelelor din Siret, cari ne arată semne de

vieţuire omenească în aceste locuri chiar înainte de începutul creştinizmului, în vremurile preistorice.

Cam 500 de paşi mai în vale, spre răsărit de piaţa centrală a oraşului Siret, lângă drumul ce duce în mahalaua Ruina, se află o rădicătură de pământ, lunguiaţă ca spinarea unei cămile, numită *„Horodâştea"*. In coastele acestui dâmb, a cărui ţârnă o mistue mereu o cărămidărie din apropiere, s'au aflat întâmplător, sau prin săpături făcute anume de către oameni de ştiinţă, un număr mare de obiecte antice: cuţite de piatră, sfredele de corn de cerb, ciocane găurite de corn, securi de piatră, ciolane carbonificate şi alte obiecte de acest fel [1]). Multe din aceste obiecte, aflate de către căpitanul austriac Gutter pe acest loc, au fost trecute în stăpânirea „Societății arheologice" din Cernăuţi, care le-a depus spre păstrare în „Muzeul provincial al Bucovinei" [2]). *Cuțitele de cremene*, aflate în Siret, au o lungime de ca. 20 cm și o lățime 2—3 cm. Marginele lor sunt lustruite şi ascuţite cu alte petre mai vârtoase. Ele serveau la jupirea pieilor şi la împărţirea cărnii animalelor junghiate. *Sfredelele de corn* au chipul unei pene ascuțite, de o lungime de 15—20 cm. Cele mai multe sunt făurite din coarne de cerb" cari se toceau atâta de o piatră aspră, până primiau forma dorită. Pe acelaş loc, în coastele Horodâştei din Siret,

[1]) Vezi: Prelicz: „Altertümer der Stadt Sereth" im Jahresbericht der Unter-Realschule Sereth 1885 6 pag. 19.
[2]) Idem. l. c.

s'au aflat şi o mulţime mare de cioburi de lut, de o grosime neobicinuită, cu forma rotundă, neregulată, lucrate în chip primitiv din ţărnă neagră şi nefrământată şi unse înlăuntru şi pe dinafară cu argilă [1]). Mai deamnă de amintit e o *oală mare*, cu păreţii groşi de 12 mm, aflată în cărămidăria amintită, de 23½ cm înaltă şi de un diametru de 10 cm. Pe marginea ei de sus sunt imprimate nişte ornamente primitive, dar destul de regulate [2]). Tot pe acest loc s'au mai aflat şi un prisnel de tors, din argilă, cu un diametru de 9 cm, o înălţime de 4 cm şi cu o gaură în mersul osiei; apoi nişte greutăţi pentru războiul de ţesut şi pentru mreje de pescuit.

Deamnă de amintit cu acest prilej e descoperirea interesantă, făcută în anul 1885 în satul *Prisecăreni*, pe moşia d-lui Dr. Radu Grigorcea, cam 15 km depărtare dela oraşul Siret, pe apa Siretului în sus. Nişte plugari români, arând în primăvara anului amintit într'o poiană a moşiei boereşti, descoperiră sub brazda plugului o *căldare* de *bronz*, mâncată mai toată de rugină. Plugarii sfărmară căldarea cu un topor şi aflară în läuntrul ei *12 potire* mici *de bronz*, făurite foarte delicat în forma unui toporaş micuţ. Muchea lor era deşartă, iar locul unde la topor e urechea, avea o toartă. Cam 2 cm mai sus de ţăiş începeau nişte desemnuri frumoase. Aceste potire constau dintr'o amestecătură de metal, şi anume 90⁰/₀ aramă şi 10⁰/₀ cositor.

[1]) şi [2]) Prelicz l. c. Aceste obiecte se păstrează în „Muzeul ţării" din Cernăuţi.

Ele au fost puse în căldare probabil la arderea cadavrului unei căpetenii de seminţie de către supuşii săi în vremuri străvechi, când feliurite neamuri păgâne frământau pământul ţării noastre. In această căldare se va fi turnat şi cenuşa rămasă din trupul ars al celui mort. Plugarii, în dezamăgirea lor că n'au aflat „o comoară de bani“, au sfărmat căldarea „ruginită de când lumea“, care nu le putea fi de niciun folos. Numai 2 sau 3 din păhărelele aflate au putut ajunge prin mijlocirea căpitanului Gutter în stăpânirea „Societăţii arheologice române“ din Cernăuţi şi de aici în „Muzeul ţării“, unde se pot vedea şi azi, împreună cu un ciocan de bronz, deasemeni descoperit la Prisecăreni [1]).

Pe lângă obiectele înşirate până aici, mai sunt demne de amintit aşa numitele *„morminte de uriaşi“*, descoperite pe „Dealul Iancului“, lângă fruntaşa comună românească Graniceşti, cam 15 km spre sudost dela Siret. Prilejul pentru această descoperire interesantă îl dădu zidirea casei parohiale din Graniceşti în anul 1872. La sfărmarea pietrii trebuincioase pentru această zidire se descoperi, pe muchea Dealului Iancului, la o adâncime de 1 m. un mormânt străvechiu, acoperit cu pietre necioplite de râu. Acest mormânt avea 2 m. lungime, 1 1/2 m lăţime şi 1 m adâncime. Dupăce fu ridicată o lespede mare de pe faţa mormântului se aflară înlăuntrul lui două schelete de om, zăcând peste olaltă, unul mai mare şi celalt mai mic.

---

[1]) Vezi: Mitteilungen der Zentralkommission f. Alt XVII p. 82 apoi Prelicz, o. c. 21.

Intre oasele picioarelor scheletului celui mai mare se aflară două vase, rotunde şi neregulate, din lut negru, arse şi împodobite cu ornamente primitive. Ele conţineau cam într'o 1/6 din cuprinsul lor o materie cleioasă, brună închisă, fără miros şi de gust amărîu. In dreapta scheletului fu aflată o secure de piatră (ahat) şi o bucată de lemn petrificată, în forma unei pene. Mormântul fu distrus, iar o parte din oasele scheletelor, securea şi pana împreună cu cioburile aflate, au fost date spre conservare, Muzeului Bucovinei din Cernăuţi. Cioburile sunt asemeni celor aflate în oraşul Siret [1]. Mai târziu se descoperi pe acest loc şi alt mormânt de acelaş fel. El fu însă distrus imediat, şi tot ce s'a aflat în el fu împrăştiat şi perdut de către oameni fără înţeles pentru preţul obiectelor arheologice [2].

Cine va fi fost dormind somnul de veci în aceste morminte şi din cari timpuri datează ele, nu se poate şti. Poporul însă, văzându-le, le-a atribuit originele vremurilor legendare ale „uriaşilor", numindu-le „morminte de uriaşi".

Aceste descoperiri, precum şi mulţimea obiectelor antice, aflate în Siret la Horodâştea şi în apropierea acestui oraş, la Prisecăreni şi la Graniceşti, ne îndreptăţesc a spune, că pe teritoriul oraşului şi ţinutului Siret au fost aşezări de oameni chiar în epoca de piatră a timpului preistoric.

---

[1] Mitteilungen der k. k. Zentralkommission, Viena, VI, 1881, nota 49.

[2] Mitteilungen der Zentralkomm. l. c.

CAP. III.

Urmele celor mai vechi locuitori ai Siretiului; locuinţi lacustre

De vom căuta în Siret urme de locuinţi omeneşti din timpurile preistorice, le vom afla mai curând pe malul stâng al râului Siret, în preajma oraşului. Aici, pe câmpul numit „Dubova", lângă „ferma Beil", se putea observa până nu demult o rădicătură de pământ, rotundă ca un cerc, şi încunjurată până la jumătate de apă. Această apă încingea întreg tapşanul primăvara când se topia neaua, sau pe timp de ploi îndelungate. Pe această rădicătură să fi fost locuinţele lacustre („Pfahlbauten") ale celor dintăi locuitori ai Siretului. Ea putea fi deajuns pentru 100 de familii. Pe lângă această sălişte seamănă să fi mai fost însă şi multe alte colonii de acest fel pe câmpia Dubovei, căci până la anul 1829 şesul acesta a fost o mlaştină nepătrunsă[1]). Părăul ce străbate acest şes, venind din satul Tereblecea, spre a se revărsa în Siret, nu avea în vremuri vechi un curs regulat ca azi. Din cauza aceasta prefăcea el toată câmpia dela Tereblecea până la Siret şi Rogojeşti într'o mlaştină mare, asemenea unui lac[2]). In mlaştinele acestea se primejduiau o mulţime de vite, iar în stufăritul lor se adăpostiau, mai ales iarna, cârduri de lupi, cari făceau pagube mari locuitorilor din satele dimprejur. Spre a scuti pe locuitorii din aceste

[1]) [2]) Prelicz: o. c. pag. 20.

parţi de aceste rele, stăpânirea austriacă dela Viena se văzu silită să făgăduiască un premiu celuice va săcătui această mlaştină primejdioasă şi nesănătoasă[1]). Dirigintele poştei din Siret din acea vreme, *Andrei Figura,* se hotărî să întreprindă acest lucru, atât de folositor pentru oraş; pretinse însă ca răsplată pentru aceasta o bucată de pădure de stejar, ce se afla la marginea oraşului, pe dealul Ruina, lângă fosta graniţă a Bucovinei cu regatul vechiu. Dupăce i-se făgădui această pădurice, Figura puse de se săpă o albie adâncă pe câmpiile mlăştinoase de peste Siret, în care fu condus pârâul care pricinuia mlaştina. Astfel fu eliberat oraşul Siret în anul 1830 de aceste băltoage, cari erau un cuib de feliurite boale şi adăpost pentru multe fiare sălbatice, cari mereu făceau pagube orăşenilor, câştigându-se aceste câmpuri pentru agricultură [2]).

Semnele de locuinţi lacustre, — cea mai veche formă de locuinţă omenească — ca şi mulţimea obiectelor antice, aflate pe teritoriul oraşului şi al ţinutului Siret, sunt câteva picături în cari se oglindeşte trecutul întunecos al acestui oraş din timpul copilăriei sale de faşă. Ele dovedesc, că Siretiul a fost populat, măcar întreacăt, de către popoare călătoare, chiar din vremurile preistorice. Cari popoare anume au poposit vremelnic în aceste părţi e greu de precizat.

Cele dintâi ştiri despre unele neamuri, cari au cutreerat frumoasa noastră ţară în vremuri

---

1) şi 2) Prelicz: o. c. pag. 20.

străvechi, şi vor fi locuit câtăva vreme şi pe pământul Siretiului, ni le dă *părintele istoriei*, grecul *Herodot* (484—431) din veacul al cincilea înainte de Christos, care a cunoscut, din călătoriile sale, şi popoarele cari trăiau pe vremea sa pe pământul României de azi. Herodot ni arată, că întregul ţinut al Siretiului şi Prutului, care cuprindea deci şi Moldova-de-sus cu Bucovina de mai târziu, făcea parte din stăpânirea Schiţilor pontici sau *Scoloţilor*. Aceştia veniră în mai multe cete din Asia peste Marea Neagră şi se răspândiră dela Mare şi până în Moldova de mijloc şi la Dunăre[1]). Ei duceau o viaţă nomadă, cutreerând şesurile, unde aflau păşune pentru turmele lor, cu cortul pe trăsură, trasă de calul încărcat şi dânsul cu povară[2]). Vecinii Scoloţilor sunt *Neurii*, cu obiceiuri schitice[3]). Aceştia fură izgoniţi mai târziu de neamuri sarmatice, cari veniră dinspre răsărit: *Iazyghii, Roxolanii* ş. a.[4]) Sarmaţii dispar, când *Geţii*, veniţi de peste Dunăre[5]), încep a cuprinde aceste ţinuturi. Inainte de ce se aşezară bine Geţii pe şesurile dela răsărit de Carpaţi, veniră peste dânşii dela miazănoapte *Bastarnii*, un popor de viţă germană, cari ocupară dela începutul veacului al II-lea în. d. Chr. ţinutul dintre Nistru şi Carpaţi[6]), deci Moldova cu regiunile Siretiului.

---

1) Zeuß: Die Deutschen u. ihre Nachbarstämme: IV. p. 275—276.

2) Idem: o. c. p. 276.

3) Idem: o. c. p. 278.

4) Idem: o. c. I. p. 279.

5) Idem: o. c I. p. 260 şi I. 70.

6) Idem: I. 130, 265.

Aceste neamuri vor fi poposit câtăva vreme şi pe *pământul Siretiului* în viaţa lor nestatornică, cutreerând aceste părţi în lung şi'n lat, pânăce *Dacii şi Geţii,* din neamul Tracilor, iar dela anul 106 d. Chr. *Romanii* au ajuns stăpâni statornici peste aceste meleaguri.

CAP. IV.

Suveniri dela Romani, aflate'n Siret.

In târgul Siret s'au aflat multe mărturii despre dominaţiunea Romanilor prin această regiune.

Sub poalele dealului Sasca s'a descoperit, cu prilejul săpăturilor pentru punerea fundamentului unei case[1]), un zid de un metru grosime şi în forma unui dreptunghiu. In acest zid s'a aflat şi „cărămidă romană", de douăori mai groasă decât cărămida de azi. Când fu scoasă din zid această cărămidă, se observă pe o parte a ei cifra romană a numărului unu. Acest zid gros seamănă să fie rămăşiţă odintr'o bae romană sau dintr'un cantonament roman ce va fi fost pe acest loc[2]). Apoi s'a mai aflat în Siret şi o *urnă* pentru păstrarea cenuşei, în forma unei străchini adânci, lucrată foarte delicat din argilă fină. După calităţile ei se presupune că ar fi de provenienţă romană[3]). Pe

---

[1]) Casa lui Weber se clădi peste o parte din acest zid.

[2]) Vezi: Prelicz o. c. p 28; apoi „Czernowitzer Zeitung" ex 1885 No. 1. şi Mitteilungen der k. k. Zentralkommission, Wien, Bd. XI. N. 98.

[3]) Vezi: Mitteilungen der Zentralkommission, Bd. 17. pag. 82.

lângă aceasta s'a mai aflat şi o străchinuţă de sticlă (lat. cinerarium) pentru păstrarea cenuşei cadavrelor arse, care deasemenea pare a fi de obârşie romană[1]). In dâlma de pământ de pe rădicătura Horodâstea din Siret s'au aflat şi monete romane, şi anume: un denar dela împăratul Antonius Pius (138—161 d. Chr.), apoi un denar dela Cezar Licinius, coregentul lui Maximin şi Galerius (cam 307 d. Chr)[2]).

In Mănăstioara, cam 3 km. depărtare din vatra oraşului Siret, s'a aflat un denar din timpul împăratului Marc Aurel (161—180 d. Chr.)[3]). In Iuli 1884 un băet de 7 ani, scăldându-se în părâul Molniţa, dinjos de podul care leagă satul Sinăuţi-de-jos cu târgul Mihaileni, află două monete de aur. Una dintre monete o perdu băetul chiar în ziua când o află. Cealaltă însă o aduse tatăl băetului, la profesorul V. Prelicz din Siret şi-l rugă să-i spună „ce fel de bani sunt aceştia", căci „domnii" dela vama austriacă din Sinăuţi îi spuseseră, că această monetă n'are nici un preţ, ci ar fi numai o monetă de socotire. Profesorul numit, examinând moneta ce-i-o aduse ţăranul, constată că e un „*aureus*"[4]) roman, adecă o monetă de aur romană cu o valoare de 25 denare (=100 sesterţi sau 18·54 franci)[5]). Pe o parte a monetei era chipul împăratului, încoronat cu cunună de lauri, şi scrisoarea: S. R. V. G. Aurelianus.

[1]) Vezi: Kaindl Gesch. d. Buk. p. I. p. 21. notă 20.
[2]) Vezi: Prelicz: Alth. d. Stadt Sereth, pag. 24.
[3]) Idem l. c.
[4]) Prelicz: o. c. pag. 24.
[5]) După Enciclp. rom. I. p. 318.

Pe reversul monetei se afla chipul zeiţei romane a dreptăţii, „Iustitia", cu următoarea inscripţiune: „Iustitiae R. I. R. A. V. G." [1]). Ţăranul, proprietar al monetei, o vându apoi unui negustor de antichităţi din Iaşi pentru 40 franci [2]).

Monetele romane, aflate în Siret şi în împrejurimea lui, sunt, ca obiectele transportabile, prea puţină dovadă, că în Siret ar fi fost cândva o colonie romană. Totuşi ele nu pot proveni dela barbari, cari îi prădau pe Romani dispărând apoi cu prada lor ca nişte fiare răpitoare. Ele trebue să provie dela Romanii înşişi, cari se purtau prin aceste locuri ca ostaşi şi negustori. Aceste rămăşiţe istorice, împrăştiate pe pământul ţării noastre din trecutul îndepărtat al stăpânirii romane, ne îndreptăţesc a crede, că oraşul Siret a fost în veacurile dintâi după naşterea lui Christos, o aşezare omenească mai însemnată, măcar un sat mai înfloritor cu populaţiune dacă, sau chiar o staţiune militară romană. Atunci se vor fi aşezat în oraşul Siret şi negustori romani, spre a-şi deschide aici cantine cu cele de trebuinţă pentru viaţa ostăşească şi astfel a-şi asigura câştiguri bune, bucurându-se, ca element însemnat de romanizare, de cel mai larg sprijin şi de protecţiune din partea diregătorilor administrativi şi a comandanţilor militari romani.

Obiectele antice, aflate în Siret din epoca dominaţiunii *Romanilor*, sunt pentru noi, Românii

---

[1]) şi [2]) Prelicz l. c.

nişte scule preţioase ce ni-le-au lăsat spre amintire aceşti străbuni ai noştri, încredinţându-le spre păstrare gliei trudite a pământului românesc ce ni-l-au lăsat ei moştenire.

CAP. V.

Intăritura „Horodâştea" din Siret.

Coastele colinei Sasca se tupilează tot mai mult spre răsărit şi miazănoapte, pânăce se pierd apoi în şesul neted al râului Siret. In partea din jos a acestei coline părâul Cacaina şi-a săpat tot mai adânc albia în hleiul ei moale, formând cu vremea pe malul său stâng un părete prăpăstios. Din acest părete vertical începură locuitorii din apropiere a-şi săpa, în timpurile mai vechi, materialul trebuincios pentru cărămidă şi pentru vasele lor de lut. Cu timpul se formară astfel aici nişte gropi mari, în cari locuitorii îşi construiră sobe de olărit, pe cari le acoperiau cu lemne mocnite sute de ani în apa Siretiului, iar peste acestea puneau o pătură groasă de ţărnă. Acest acoperiş al sobelor de olărit trebuia adeseori înnoit prin înlăturarea ţărnei arse şi înlocuirea ei cu alta proaspătă. Lutul întrebuinţat sau nepotrivit pentru olărie se căra pe o rădicătură de pământ ce exista acolo din vremuri străvechi.

Aşa se formă cu vremea în mod artificial un dâmb înalt şi lungăreţ, care fu prefăcut apoi într'o întăritură de apărare, care apăra oraşul ca un val puternic dinspre valea râului Siret.

Acest val se întindea dela împreunarea păraelor Cacaina şi Negoştina, până lângă biserica grecocatolică de azi [1]). Rămăşiţele ce s'au păstrat până azi din acest val au o înălţime de cam 8 m [2]). Pe partea dela răsărit a acestei întărituri se află azi cimitirul evreesc. Acest lung val de apărare şi-a căpătat numirea slavonă de „Horodâştea“, ceeace înseamnă fortificaţiune sau întăritură. Tradiţia păstrată între Românii băştinaşi din Siret ne povesteşte, că Horodâştea a fost rădicată la înălțimea ei de azi de către vitejii lui Sas-Vodă, care, venind la Siret, hotărî să-şi înalţe pe acest aceste locuri o cetăţue bine întărită. Părându-i-se însă acest dâmb prea mic, Sas-Vodă porunci ostaşilor săi să-l mai înalţe şi să-l mai lăţească. Ostaşii săpară atunci lut din malul drept al râului Siret şi-l cărară cu căciulele şi cu coifurile lor, formând o rădicătură întocmai cum şi-a dorit-o Vodă. Pe această rădicătură porunci apoi Sas-Vodă să se facă o întăritură de apărare pentru vremuri de nevoe [3]). Altă tradiţie românească, păstrată între târgoveţii bătrâni din Siret, ne spune, că Horodâştea ar fi fost ridicată de către Turci, cari năvăliră cândva în Siret, ca să-l cucerească. „Şi având ei trebuință de o întăritură potrivită pe locul acesta, şi-au aruncat turbanele şi fesurile pe o grămadă, şi au cărat apoi lut şi nisip, pietre şi prundiş, pânăce au format dealul acesta“ [4]).

1) Vezi: Prelicz o. c. p. 22.
2) Idem l. c.
3) Vezi: S. Fl. Marian: Tradiţii poporale rom. din Bucovina.
4) Cronica parohială ort. din Siret, pag. 36.

Sâmburele istoric şi adevărat al acestor tradiţii e faptul, că Horodâştea din Siret a fost ridicată de mână omenească *cu scop militar de apărare*. Oricare ar fi originea acestui dâmb, e sigur, că el a fost o întăritură primitivă, din lemn şi din pământ, a oraşului din vremurile anterioare întemeerii principatului Moldovei, servind ca loc de retragere şi de apărare în timpuri de năvăliri duşmane [1]). Această întăritură va fi aflat-o Sas-Vodă la aşezarea reşedinţei sale în Siret, şi va fi reînoit-o şi întărit-o mai bine, spre a-şi putea apăra mai lesne, la timp de restrişte cetăţuia sa de pe dealul Sasca.

Azi nu se mai poate spune cu siguranţă cum era întărit Siretiul, care a fost după Baia a doua reşedinţă a Domnilor Moldovei. Oraşul acesta, care are dela natură o poziţie tot aşa de favorabilă ca şi Suceava, şi e străbătut de o gârlă cu acelaş nume de „Cacaina" ca şi cea din Suceava, va fi avut mai ales *întărituri de pământ* şi *palisade* [2]). Pe întăritura Horodâştea se vedeau încă prin anul 1880 rămăşiţele unei sobe de olărie. In apropierea ei s'au aflat un număr mare de obiecte antice, între cari ar fi mai demne de amintit: fărâmăturile unei căldări de fier, cu o cantitate mare de grâu carbonizat, 10 pinteni de fier, 9 vârfuri de săgeţi feliurite, 8 părţi constitutive dintr'un proiectil, o parte dintr'o timpană cu o turnătură de metal, pe care se

---

[1]) Vezi: Alex. Lăpedatu: *Monumentele noastre istorice* Bucur. 1914 pag. 79.

[2]) Romstorfer: Cetatea Sucevii pag. 9, ediţie Acad. Rom. Bucureşti 1913, *trad rom.* de A. Lăpedatu.

vedea chipul unui bărbat bărbos, cu o coafură în formă de turn pe cap, şi un sfeşnic (fânar) de tabără, de fier, lucrat dintr'o singură bucată. Un capăt al acestui sfeşnic era bătut subţire cu ciocanul şi prevăzut cu o adâncătură, potrivită pentru o lumânare; celelalt capăt era drept şi ascuţit spre a putea fi înfipt într'un stâlp sau în pământ. Apoi se mai aflară pe această întăritură: o tolbă pentru săgeţi, o ancoră de aruncat, un cuier pentru armatură, două coarde de arc ş. a [1]). In anul 1835 se săpă prin dâmbul Horodâştei, deacurmezişul, o stradă, care-l împărţi astfel în două părţi neegale [2]). Pe partea sa dinspre apus se văd azi numai pietrele de mormânt, îngrămădite, ale unui vechiu cimitir evreesc, încunjurat de un zid puternic de piatră, luată probabil din vechia întăritură. In partea dinspre răsărit a Horodâştei, mai lungă şi mai înaltă decât partea dela răsărit de strada ce a curmat-o, se află o cărămidărie, care-i consumă pe zi ce merge ţărâna, ce-a ascuns prin atâtea veacuri rămăşiţi istorice din vremuri fortunoase, când se adăpostiau pe-aice feliuriţi războinici. Un drumuşor îngust ne conduce tainic prin faţa acestei cărămidării spre alt cimitir evreesc, mai nou, care-şi odihneşte morţii sub poalele acestui dâmb istoric al târgului Siret.

Ce zarvă şi ce zgomot va fi fost odinioară pe acest drum, azi *strada lacrimilor*, tristă şi tăcută precum e trist şi locul înspre care duce.

---

1) Prelicz: o. c. pag. 22 şi 23.
2) Idem: o. c. pag. 22.

CAP. VI.

Siretiul sub năvălirile barbare (600—1300)

Dupăce părăsiră triburile Goţilor aşezările lor din sec. 4 d. Chr., dela Marea Neagră şi Dunărea de jos, se iviră în sec. al 5-lea şi al 6-lea pe aceste ţinuturi neamuri slave, *Slavinii* şi *Anţii* [1]. Aceste seminţii slavone, cari se aşezaseră pe pământul românesc dintre Nistru şi Tisa, se strecurară în majoritatea lor, în cursul sec. al 6-lea şi al 7-lea, spre miazăzi peste Dunăre, în Peninsula Balcanică. Sclavinii şi Anţii cari mai rămaseră prin ţările noastre se asimilară cu Românii, trecând în rândurile neamului românesc, în mijlocul căruia trăiau, dispărând astfel ca populaţiune de sine stătătoare. Totuşi amintirea acestor Slavi trăeşte în numeroasele numiri slave de localităţi ,răspândite pe întregul pământ românesc [2]. Astfel de numiri slave se află şi în Siret şi în împrejurimea lui, precum: *Horodâştea*, *Verpole*, *Dubova*, *Hreaţca*, *Buda*, *Dersca*, *Zvorâştea*, apoi afuenţii râului Siret: *Molniţa*, *Bialca Bilca*, *Hlibicioc* ş. a. Aceste vechi numiri slave de localităţi din jurul Siretiului, rămase dela Slavii din veacurile al 6-lea, al 7-lea şi al 8-lea, dovedesc că în părţile Siretiului şi probabil şi în oraşul Siret de mai târziu, au locuit pe acele vremuri şi seminţii slave, pe lângă populaţiunea românească,

---

[1]) Vezi: Iorga: Istoria pop. rom., trad. de Otilia Teodoru-Ionescu, Bucur. 1922, vol. I. p. 96, apoi Dr. I. Nistor: Rom. şi Rut. din Buc. Buc. 1915 pag. 2.

[2]) Vezi: Iorga o. c. pag. 159—161; şi Nistor o. c. pag. 4.

care îşi continua viaţa sa năcăjită în satele sale supt stăpânirea barbarilor, cari nimiciră cultura romană în cea mai mare parte, împreună cu oraşele [1]).

In jumătatea a doua a veacului al 11-lea, după retragerea *Pecenegilor*, se aşezară în părţile ţării noastre dela răsărit de Carpaţi, deci şi în Moldova de-sus, *Cumani* cari stăpâniră aici până în anul 1204 [2]). Despre colonii *cumanice* în fosta Bucovină mărturisesc numirile localităţilor *Comaneşti* şi *Comareşti* pe Siret în sus, ale căror formă românească ne arată, că pe acele vremuri locuiau în părţile acestea, pe valea Siretiului, împreună cu Cumanii cuceritori, şi Românii [3]). Despre existenţa Românilor în aceste părţi ale Moldovei de mai târziu în veacul al 11-lea şi al 12-lea ni mărturiseşte şi istoriograful bizantin Nichita Choniatul (Nicetas Choniates), care aminteşte în anul 1164 despre Românii din apropierea Haliciului, la hotarul de răsărit al Galiţiei, numindu-i „vechi colonii din Italia“ [4]).

Din timpul Cumanilor avem *cea dintâi* ştire istorică despre oraşul *Siret.*

Intr'o consemnare rusască (slavona) de oraşe, numită „Voskrenskaia letopis“ din sec. al 12-lea, se amintesc între altele şi „Sočava“ (Suceava) şi „*Seret*“, adecă târgul Siret [5]). Dacă această ştire din cronicele ruseşti e autentică, atunci putem conchide din ea, că în

---

1) Iorga: o. c., pag. 161—3.
2) Vezi: Iorga: Ist. pop. rom. trad. rom. cit. p. 117 et seg.
3) Idem: o. c. p. 183.
4) V. D. Onciul: Din Ist. Rom.
5) D. Onciul: Zur Gesch. d. Buk. p. 14.

secolul al 12-lea, pe timpul Cumanilor, *Siretiul* era *un târguşor mai însemnat*, o staţiune de popas cu adăposturi pentru negustori, pe drumul de negoţ dintre Galiţia şi Sud-Estul Europei.

In anul 1241 năvăliră *Tatarii* şi ocupară pământul românesc dela răsărit de Carpaţi, pe care-l stăpâniră, sau mai bine zis îl jefuira un veac întreg, pânăce fură izgoniţi din aceste ţinuturi peste Nistru de către regele Ungariei Ludovic I de Anjou, cu ajutorul Românilor din Ardeal.

Şi Tatarii prădalnici şi cruzi s'au aşezat câtăva vreme prin târgul şi ţinutul Siretiului. Aceasta ne-o mărturiseşte numele de *„Tataraşi“* sau şi „Tatarcina“, al unei mahalale din Siret, nume rămas dela aceşti crânceni oaspeţi nepoftiţi, sau dela Ţiganii, aduşi încoace de către dânşii, cari se numiau de către Români în vremurile vechi „Tataraşi“ ca şi fraţii lor de cruce, Tatarii, cari i-au târât încoace ca robi. Apoi dela Tatari îşi trage numele şi satul *Tereblecea*, situat vre-o 5 km. mai la miazănoapte dela Siret. Acest sat se numeşte în documentele lui Ştefan cel Mare „Telebecinţi“, dela cuvântul tătăresc „telebi“, adecă nobil [1]), Deasemeni şi satul *Tărăşeni*, cam 15 km. mai la nord de Siret. Acest sat se numia mai demult Tătărăşeni [2]).

Din aşezarea Slavilor prin jurul Siretiului, precum şi din năvălirea popoarelor barbare în

---

[1]) Vezi: I. Bogdan, Doc. lui Stefan cel Mare, I. apoi D. Onciul: Zur Gesch. d. Buk. pag. 14 et seg.

[2]) Idem o. c.

aceste părţi, adecă a Pecenegilor, Cumanilor, şi a Tatarilor, nu urmează însă că populaţia românească din Siret şi din împrejurimea lui ar fi dispărut cu totul, retrăgându-se în Carpaţi. Populaţia românească din aceste părţi, dacă se şi retrase în partea ei cea mai mare în munţi de frica barbarilor năvălitori, totuşi „ea a pretins totdeauna pentru sine o mare parte din şes şi l-a şi stăpânit în condiţii diferite pentru anumite anotimpuri“ [1]).

Urmează deci, că şi în vremurile cele mai grele pentru neamul românesc, *în epoca năvălirilor barbarilor, din veacul al 6-lea până la al 13-lea, Siretiul va fi fost o localitate cu populaţiune românească însemnată, amestecată în diferite timpuri şi cu elemente străine, mai întăi cu Slavi, iar mai târziu şi cu Cumani şi Tatari.*

CAP. VII.

Cetatea de pe dealul „Ruina“ din Siret.

La începutul secolului al 13-lea se încreştină o parte mare dintre Cumani.

Acum în anul 1228 avea fiinţă o episcopie a Cumanilor [2]), al cărei teritoriu se întindea la răsărit de Carpaţi până la Siret [3]). Increştinarea

[1]) Iorga: o. c., pag. 163.
[2]) Vezi: R. Cândea: Der Katholizismus in den Donaufürstentümern. Leipzig 1916, pag 5.
[3]) Vezi: Ursu: Relat. Moldovei cu Polonia, Piatra-N. 1900 p. 7. întemeiat pe „Mizerabile Carmen“ in Floriani: Hist. Hung. IV pag. 59.

Cumanilor fu încoronată însă de un spor mai mare, după ce-şi începură cavalerii „Ordinului teutonic" activitatea lor misionară, printre aceşti barbari păgâni.

Regele Ungariei Andrei al II-lea chiemă în Ardeal pe cavalerii germani ai acestui ordin, spre a pune stavilă cu ajutorul lor năvălirilor în Ardeal ale Cumanilor şi spre a propovădui între acestia creştenizmul [1]). Cavalerii veniră în anul 1211 şi regele unguresc li dărui ţara Bârsei în Ardeal şi li îngădui totodată privilegiul, de a trece cu armele în mână şi în ţinutul „păgân" dela răsărit de Carpaţi, până la Dunăre şi la Siret şi la „Ruşi" din „ţara Brodnicilor" [2]). „Ţara Brodnicilor" nu e altă decât „ţara Românilor" dela răsărit de Carpaţi [3]), adecă Moldova de mai târziu. Cavalerii Teutoni puteau călători în voie prin „ţara Secuilor şi a Românilor" [4]), căpătând şi dreptul de a întemeia pe teritoriul lor misionar oraşe şi cetăţi, cari li erau de neapărată trebuinţă pentru apărarea lor impotriva Cumanilor păgâni[5]). Pe temeiul acestor drepturi şi privilegii Teutonii trecură deci din ţara Bârsei şi dincoace de Carpaţi şi siliră cu armele pe Cumani să primească încreşiinarea, ocupând o parte bună de ţară dintre Carpaţi şi Siret.

O cetate de apărare să fi ridicat Cavalerii

---

[1]) Horm: Doc. I p. 74—76 No. 54.
[2]) Iorga: Stud. şi doc. I—II pag. X.
[3]) Vezi: Cândea o. c. pag. 3. notă subl. apoi; Iorga: Gesch. d. rum. Volkes I p. 133.
[4]) Vezi: Horm. Doc. I[1] pag. 74—76 No. 54, apoi Cândea: o c. pag. 3.
[5]) Cândea: o. c. pag 2 şi 3.

Teutoni şi în Siret, pe dealul numit azi „Ruina“, nume ce i-a rămas dela ruinele acestei cetăţii [1]).

Deşi nu avem până acuma mărturii istorice sigure, cari ni-ar spune apriat că Teutonii au zidit pe dealul Ruina din Siret o cetate, totuşi existenţa unei cetăţui pe acest deal e adeverită atât prin tradiţia istorică cât şi prin semnele unor ruini de cetate, cari se cunosc încă şi azi pe dealul amintit. Un hrizov din anul 1756 aminteşte nişte ruini de ziduri de cetate pe acest deal [2]). Aceste ruini erau ultimele rămăşiţi dintr'o fortăreaţă de apărare, dela care şi-au primit acest deal şi mahalaua dela poalele lui numele de „Ruina“. Şi tradiţia, păstrată între târgoveţii români, băştinaşi din Siret, povesteşte că „în cetatea de pe Ruina a locuit fiul lui Ias-Vodă, care era duşmănit de trei fraţi, coborîtori dintr'o familie venetică“, cari locuiau pe acele vremuri în Siret [3]). E probabil deci, că „fraţii străini şi venetici“ din tradiţia aceasta, privitoare la cetatea de pe Ruina, să fie o alusiune la adevărul istoric, mistificat în amintirea poporului, că cetăţuia de pe culmea acestui deal a fost a cavalerilor germani, cari au *venit* în părţile acestea ca „duşmani“, adecă ca cuceritori ai populaţiunii băştinaşe. Dealul Ruina era foarte potrivit pentru ridicarea unei cetăţui de apărare, după obiceiul cavalerilor din evul mediu, în vremurile atât de viforoase şi nesigure ale năvălirilor barbare,

---

[1]) Vezi: Enciclopedia Rom. III pag. 867 la „Siret“.
[2]) Vezi: Prelicz: Alt. d. St. Sereth. pag. 30.
[3]) Vezi: S. Fl. Marian: Trad. pop. rom. d. Bucovina.

date fiind înălţimea acestui deal, scutirea lui de natură din trei laturi prin coastele sale prăpăstioase şi prin râul Siret, precum şi poziţia sa dominantă, lângă valea Siretiului, de unde se putea observa din depărtare mare apropierea duşmanilor şi astfel se putea griji de apărarea cetăţei fără de surprindere. Intrarea în cetăţue va fi fost din partea dela miazăzi, unde se va fi aflat şi un turn de observare. In anul 1225 li se ceru cavalerilor Teutoni, să plece din aceste părţi, fiindcă se puseseră sub ascultarea Papei, şi nu mai voiau să se recunoască de vazali ai regelui Ungariei. Ei refuzară, şi atunci o oaste ungurească trecu munţii şi-i izgoni din teritoriile ocupate de dânşii, luându-le sub stăpânire ungurească [1]). După plecarea Teutonilor, cetăţuia lor din Siret, să fi fost dărâmată apoi de Tătari în anul 1241 [2]). Ruinele acestei cetăţui au servit, prin veacuri dearândul şi până nu demult, de adăpost numai buhelor şi corbilor. Şi parcă o putere mai presus de cea omenească a vrut, că *pe locul* unde a stătut odinioară această cetăţue, pe culmea dealului Ruina, să nu se mai sălăşluiască nicicând fiinţă omenească până'n ziua de azi, ci să rămâe pustiu. Praful şi cenuşa din ruinele acestui cuib străin pe moşia românească au pierit în vânt şi n'a mai rămas din ele decât un câmp gol şi trist, de care se fereşte chiar şi crivăţul în zborul său.

---

[1]) Vezi: Iorga: Stud. şi doc. I—II pag. XI apoi Hormuzachi: Doc. I[1], p. 191—2 No. 69.

[2]) Vezi: Enciclop. Rom. t. III pag. 867 la „Siret".

CAP. VIII

1. Siretiul pe timpul întemeerii Moldovei în secolul al 14-lea

In veacul al 14-lea, când începe însemnătatea oraşelor Galiţiei, Cracovia şi Lembergul, regii poloni aduseră colonişti germani şi li dădură însemnate drepturi de negoţ.

Nemţii galiţieni se coborîră şi la noi pe valea Siretiului. Inainte de a se pomeni un Domn al Moldovei, ei îşi aveau gazde şi prăvălii s'au dughieni *la Siret*, la Suceavă şi pe aiurea. Aceşti Nemţi se contopiră foarte repede cu populaţia băştinaşă [1]). Astfel se făcu, că pela sfârşitului veacului al 14-lea locuia în Siret o numeroasă populaţie germană, „cetăţeni cu numele de Zimermann, Heinrich Schönebecke, iar ceva mai târziu se găsesc numele Kempe, Cunrad Lorenz Springer ş. a. [2]). Un însemnat drum de negoţ ducea în veacul al 14-lea prin Siret la Cameniţa Podoliei [3]).

După căderea Armeniei mici, de lângă Mediterana, în mânile Saracinilor, nenorociţii locuitori Armeni îşi părăsiră ţara în cete mari şi ajunseră prin Crimea până prin Galiţia [4]). „După câteva decenii Lembergul era plin de graşii şi oacheşii oaspeţi eretici din Asia", cari în'troduseră în aceste regiuni negoţul cu

---

1) lorga: lst. Rom. în chipuri şi icoane, Craiova. pag. 88.
2) Idem. lst. pop. rom. trad. de O. Teodoru-Ionescu, vol. I pag. 231.
3) lorga: o. c. pag. 231
4) Idem o. c. pag. 233.

Levantul[1]). Din Lemberg veniră apoi Armenii negustori, urmând pe vecinii lor Nemţi, de se aşezară şi în târgurile sărăcăcioase ale Moldovei de răsărit, unde în curând întrecură pe Nemţii împrăştiaţi şi pe Românii puţin inclinaţi spre negoţ. „Un Asfador, un Agop, un Sahac, se aşezară comod în *Siret* şi Suceava cu preoţii şi protopopii lor, şi de aici se desvoltă mai târziu un scaun episcopal pentru Armenii moldoveni"[2]). In anul 1370, pe timpul lui Laţcu-Vodă, locuiau în Siret Armeni catolici şi mulţi Nemţi. Socotelile Lembergului ni vorbesc, pe la anul 1380, de Moldoveni din *Siret*, dintre cari unii poartă nume ca: Bertold, Friedman, Ioan Zimermann, Henric Anselm şi Ioan Leffel. Oraşul era organizat cu „pârgari" şi „bătrâni", ca şi aşezările orăşăneşti din apus[3]). Aceşti negustori, Nemţi şi Armeni, veniţi din Galiţia la *Siret* şi Suceava, au ridicat mult însemnătatea comercială a târgului *Siret* în secolul al 14-lea şi i-au dat şi o organizare orăşănească după modelul oraşelor germane din apus, în frunte cu un „şoltuz" (Schulheiß) şi cu 12 pârgari (Bürger).

In jumătatea a doua a veachului al 14-lea se afla în *Siret* un însemnat *post de vamă,* în drumul comercial care ducea dela Lemberg prin Siret şi Suceava în spre „porturile tătăreşti"[4]). Sub astfel de împrejurări era firesc, că

---

1) Idem o. c. apoi: Ist. Rom. în chip şi ic. pag. 88.

2) Iorga: Ist. pop. rom. vol. I, trad. rom. de O. Teod. pag. 233.

3) Iorga: Stud. şi doc: I—II, pag. XIX şi urm.

4) Vezi: Iorga: Ist. pop. rom., vol. I, trad. de Otilie Teodoru-Ionescu, pag. 235.

târgul sărăcăcios al Siretiului de mai nainte se desvoltă în cursul veacului al 14-lea într'un oraş înfloritor, care îndemnă chiar pe urmaşul şi fiul lui Dragoş-Vodă, pe Sas-Vodă, să-şi strămute scaunul domnesc dela Baia la *Siret*, care va fi fost la hotarele Moldovei de atunci.

2. **Cetăţuia lui Sas-Vodă din Siret**

Atât tradiţia cât şi istoria ni spun, că Sas-Vodă, numit şi „Moldoveanul", fiul şi urmaşul în domnie al întemeetorului voevodatului Moldovei, Dragoş, şi-a avut scaunul domnesc în Siret, unde îşi ridice un castel întărit pe *dealul „Sasca"* [1]. Cetăţuia lui Sas-Vodă, judecată după ruinele cari s'au văzut în Siret până nu demult, nu era un edificiu tocmai mare, ci era potrivită pentru adăpostirea a 50—100 luptători. Ea avea întrarea dinspre miazăzi, unde se afla şi un şanţ adânc de întărire, un fel de tranşeu, peste care se aşternea un pod, care se ridica în sus peste noapte sau la timp de primejdie. Spre partea oraşului, adecă spre nord, era întărită cetăţuia printr'o piezişătură de piatră [2]. In partea aceasta se aflau încăperile, în cari petreceau locuitorii cetăţuii partea cea mai mare din zi, precum sufrageria şi bucătăria [3].

In această cetăţue va fi locuit şi Laţcu-Vodă (1365—1374) cu familia sa, precum şi Muşata, maica lui Petru-Vodă I Muşat, (1375—1391) numită şi Margareta, care petrecea de

[1] Vezi: Iorga: Ist. Rom. p. popor, ed. II pag. 66 şi 67, apoi A. Xenopol: Ist. Rom. o. III pag. 36, Iaşi 1896.
[2] şi [3]) Vezi: Prelicz: Alt. d. Stadt Sereth, p. 28.

obiceiu în Siret [1]), cu toate-că Curtea domnească fu strămutată de către fiul ei dela Siret la Suceava.

Spre răsărit dealul Sasca înclină mai lin, până la părâul Cacaina. In această parte din nemijlocita apropiere a castelului domnesc se putură aşeza cu locuinţa boerii, aşa numiţii „viteji" cari însoţiră pe voevozii din Maramureş, precum şi slugile şi oamenii lor de casă. Astfel nu trecu multă vreme pânăce această mahala a Siretiului, cea mai veche şi cea mai românească până azi, fu presărată cu case şi grădini până jos lângă Cacaina, ba chiar şi dincolo de acest părâu. Cam 500 paşi mai la vale, spre răsărit de cetăţue, fu ridicată biserica „Sfintei Troiţe", biserica „domnească" a Siretiului, despre care spune tradiţia, că ar fi zidit-o Sas-Vodă ca biserică a Curţii domneşti, între anii 1353—1358 [2]). După spusele bătrânilor acestui oraş se vedeau încă prin anii 1819—20 rămăşiţi de ziduri de înalţimea omului din cetăţuia lui Sas-Vodă de pe Sasca din Siret [3]).

Aceste ruini fură dărâmate însă succesiv de către târgoveţii vecini şi întrebuinţate pentru alte scopuri. Piezăşitura de piatră dinspre miază noapte a cetăţuei exista încă prin anii 1860, şi un târgovăţ întrebuinţă prin anii 1880 pentru zidirea casei sale piedestalul s'au fundamentul unui stâlp de poartă dela cetăţuia lui Sas-Vodă [4]).

---

[1]) Vezi: Iorga: Ist. Rom. în chip şi ic. pag. 104.

[2]) Vezi: Iorga: Ist. Rom. p. popor p 65, apoi Şematizmul Archidiecezan al Bucovinei 1912 pag. 108 şi Prelicz: Alt. d. St. Sereth, pag. 28.

[3]) şi [4]) Prelicz: o. c. pag. 29.

3. Oraşul Siret capitală a principatului Moldovei, în timpul domniei lui Laţcu-Vodă (1365—1374)

Cea mai însemnată epocă din trecutul Siretiului e timpul, când acest oraş ajunse cinstea nevisată, de a fi *capitală a Moldovei* şi *reşedinţa Domnului moldovean independent.*

Aceasta se întâmplă pe timpul domniei *lui Laţcu-Vodă,* (1365—1374) fiul şi urmaşul în domnie al lui Bogdan I, întemeetorul Moldovei libere.

La moartea lui Sas-Vodă, voevodul moldovean vasal coroanei ungureşti, izbucniră lupte pentru domnie între fiii lui Sas şi între vitejii din Maramureş, cari se turburară neştiind de cine să asculte [1]). Dar înainte de sosirea ajutorului crăesc din Ungaria, Bogdan, alt voevod român din Maramureş, având nişte neînţelegeri cu regele unguresc, se ridică cu toată curtea şi cu vitejii săi, dela moşia sa *Cuhnea* din Maramureş, şi, trecând munţii, intră pe neaşteptate în Moldova, bătu pe fiii lui Sas şi se proclamă *Domn de sine stătător al Moldovei* [2]). *Balc,* fiul lui *Sas,* voevodul moldovean credincios regelui unguresc, împreună cu fraţii săi, fură nevoiţi să lase în mânile lui Bogdan drepturile şi moşiile lor din Moldova şi să fugă în Ardeal, Regele Ungariei Ludovic I. despăgubi pe *Balc,* făcându-l voevod al Maramureşului şi dăruindu-i, lui şi fraţilor săi, marea moşie *Cuhnea* cu şase sate din Mara-

---

[1]) şi [2]) Vezi: I. Nistor : Ist. Basarabiei, pag. 28 şi 29 apoi Iorga: Ist. Rom. p. pop, pag. 65.

mureş, ce a fost confiscată de către rege dela Bogdan pentru răzvrătire [1]). Un document din anul 1373 ne mărturiseşte că Capitulul din Leles introduse pe *Balc* şi pe fraţii săi Dragu şi Ioan, fiii fostului voevod Sas, în stăpânirea moşiei Cuhnea, pe care le-a fost dăruit-o Ludovic, regele Ungariei, pentru servicii credincioase [2]). Intr'un document din a. 1387, Sigismund, regele Ungariei, face amintire de voevozii români Balc şi Dragu cu demnitatea de comiţi ai Secuilor[3]). In a. 1383, Maria, regina Ungariei, porunci conventului din Leles, să introducă pe Balc, voevodul Satmarului, şi pe fraţii săi în stăpânirea castelului dela Arieş [4]), iar în anul 1384, aceiaşi regină porunceşte voevodului Balc din Satmar (Satu-Mare) şi fraţilor săi, să nu împiedice pe metalurgii din Baia-Mare, dela tăerea lemnelor trebuincioase pentru cărbuni din „pădurea neagră regală", având trebuinţă de aceştia pentru exploatarea minelor [5]).

Balc şi *Dragu*, fiii lui Sas-Vodă, cari vor fi petrecut câtăva vreme şi în Siret împreună cu tatăl lor, înainte de ce au fost siliţi de Bogdan să se retragă în Maramureş, unde au ajuns apoi conţi regali ai Ungariei, au rămas până azi în amintirea populaţiei româneşti din Siret.

Astfel ne povesteşte tradiţia păstrată între bătrânii târgoveţi ai acestui oraş, că „Balc fiul lui Sas-Vodă şi-a avut moşie aproape de Siret,

---

1) Horm. Doc. I.[2] pag. 70 No. 94.
2) Horm. Doc. I.[2], pag. 211. No. 157.
3) Horm. Doc. I.[2], pag. 299 No. 238.
4) Idem. pag. 279 No. 220.
5) Idem. pag 285 No. 227.

pe locurile unde se află azi satul Balcăuţi. Acest sat îşi are numele dela Balc, stăpânul său din vremuri vechi"[1]). Aceiaşi tradiţie ne spune, că „*Dragu*, celalalt fiu al lui Sas-Vodă, şi-a avut moşia ceva mai spre sfinţitul soarelui", dela moşia lui Balc în hotar cu moşia Siretului, pe locul unde-i azi moşia şi sătişorul *Draguşeni*, numit aşa după Dragu" [2]).

La începutul domniei lui Bogdan I. (1359—1365) granițele Moldovei ajunseră până la râul şi oraşul Siret şi la Suceava, cari orașe mai înainte erau de sine stătătoare [3]). Bogdan îşi aşeză reşedința în Baia, ca şi Dragoş-Vodă. Saşii din acest oraş, aşezaţi aice printre populaţia românească încă de pe la anul 1200, î-l primiră bucuroși pe Bogdan, și-i dădură ca locuință o curte zidită de piatră [4]). In scurtă vreme Moldovenii alungară peste Nistru pe Tatari din şesurile dela nord de râul Siret şi-şi întinseră stăpânirea tot mai mult spre răsărit [5]), unind cu Moldova şi voevodatul Șipenițului dela miază noapte.

Urmaşul lui Bogdan I în domnia Moldovei a fost fiul său *Lațcu-Vodă* (1365—1374). Acesta când ajunse la domnie, strămută capitala ţării şi reşedinţa domnească dela Baia la *Siret*. El domni sub o influenţă foarte mare a Poloniei catolice [6]). Sub această influenţă se făcu el protectorul catolicizmului din Moldova, care pe vremea sa era destul de răspândit încă de prin

[1]) şi [2]) Tradiţie comunicată autorului acestei scrieri de către bătrânul târgoveţ român din Siret: *Vasile Siretean*, în anul 1912.
[3]) [4]) şi [5]) Vezi: Iorga: Ist. pop. rom. în chip. şi ic. pag. 134.
[6]) Vezi: Dr. R. Cândea: o. c. pag. 23.

veacul al 13-lea prin târgurile moldoveneşti Baia, Suceava şi *Siret*, unde se aşezaseră ca negustori mulţi catolici, mai ales Nemţi din Polonia şi Saşi din Ardeal [1]). Incă în anul 1279 Minoriţi unguri încercară în Moldova de mai târziu încreştinarea Tatarilor şi aducerea la catolicizm a Românilor şi a Ruşilor supuşi Tatarilor [2]).

Ceva mai târziu, la începutul secolului al 14-lea *„fraţii peregrini în numele lui Hristos"*, (lat. „Societas fratrum peregrinantium propter Christum"), o asociaţie de călugări *Dominicani şi Franciscani*, organizată în anul 1321 de Papa Bonifaciu al VIII-lea, cu scopul de a aduce la sânul bisericii catolice popoarele de credinţă ortodoxă, îşi dădeau şi în Moldova cea mai mare silinţă de a câştiga pentru credinţa papistaşă pe Românii ortodocşi din aceste părţi [3]).

Prezenţa unor misionari catolici şi în *Siret*, încă înainte de întemeerea Moldovei, se constatează prin ştirea ce ni s'a păstrat, că în anul 1349 au fost ucişi în Siret „toţi Minoriţii cari se aflau acolo" [4]). Iar altă ştire ne spune, că în acelaş an muriră în Siret moarte de martir doi călugări din ordinul Franciscanilor [5]).

Când ajunse la domnie Laţcu-Vodă, Franciscanii aveau în *Siret* o mică mănăstire cu o

[1]) Vezi: Dr. R. Cândea: o. c. pag. 24.
[2]) Iorga: Stud. şi doc. I — II p. XIX.
[3]) Eubel: „Zur Gesch. der röm.-kath. Kirche in der Moldau" în „Röm. Quartalschrift" an. 1898, I. p. 107. Apoi: R. Rosetti: „Despre Unguri şi episcopiile catolice în Moldova" în Anal. Acad. Rom. secţ. ist. t. XXVII. pag. 289.
[4]) Schmidt: Rom. cath. per Moldaviam episcopatus, pag. 14, nota 5, apoi R. Rosetti: o. c. pag. 290.
[5]) Cândea o. c. pag 24.

capelă [1]) şi aflară intrare şi la curtea domnească, izbutind să-l înduplice şi pe Laţcu de a-se lepăda de credinţa ortodoxă şi de a primi catolicizmul. Laţcu se hotărî la aceasta cu siguranţă mai mult din motive politice sau personale decât din îndemnul inimei sale, scoposind să dea ţării sale o hierarhie proprie, fie de rit grecesc sau roman, căci aceasta ar fi contribuit foarte mult la întărirea independenţei principatului său [2]). El nu seamănă însă să fi fost un catolic zelos, cu toată influenţa cea mare ce o aveau asupra lui misionarii catolici din Polonia [3]). Iar soţia sa, desigur o Româncă din Maramureş [4]) şi fiica sa, Domniţa Anastasia, rămaseră ortodocse împreună cu poporul, şi nimic nu le-a putut îndupleca să-şi părăsească credinţa strămoşască [5]). Papa se temea că soţia lui Laţcu, această „îndărătnică în schizmă [6])", cum o numeşte pontificele, ar putea induplica şi pe soţul său, să se lepede de catolicizm. De aceea pontificele roman învită pe Laţcu printr'o scrisoare din 25 Ianuarie 1372, să rămâe statornic în credinţa catolică, şi să îndemne şi pe soţia sa, ca să se „întoarcă" dela „schizmă" la catolicizm [7]). După o domnie de opt ani, Laţcu-Vodă muri în anul 1373, rămânând mai

---

1) şi 2) Cândea: o. c. pag. 25.

3) Vezi: Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 36.

4) In timpul din urmă d-l Iorga a emis părerea, că soţia lui Laţcu se pare mai curând să fi fost o cneaghină ruteană din Galiţia vecină.

5) Vezi Iorga: Ist. Rom. în chip şi ic. pag. 333, „adause".

6) „In chizmae pertinacem", vezi Horm. Doc. I² p. 197. No. 146.

7) Hormuzachi: Doc. I², No. 146 pag. 197.

mult sau mai puţin credincios credinţei sale catolice [1]). El fu îngropat în partea dreaptă a naosului bisericii ortodoxe din Rădăuţi [2]), pe-atunci încă de lemn, lângă Bogdan I, părintele său, ctitorul acestei biserici şi întemeetorul Moldovei libere [3]). Nici o piatră cu vre-o inscripţie nu se puse peste mormântul lui Laţcu-Vodă din Rădăuţi, în acele vremuri neorânduite.

Abia *Ştefan cel Mare* (1457—1504) a făcut de piatră gropniţa domnească a Rădăuţilor în anul 1480, încunjurând atunci prin meşterul său sculptor, „mister Ian", desigur Ceh [4]), păreţii bisericii cu o prispă de pietre mormântale, aşezate una lângă alta, întru pomenirea şi înfrumuseţarea mormintelor strămoşilor săi, Bogdan, Laţcu ş. a., cari se odihnesc acolo [5]). Se poate presupune, că Laţcu la sfârşitul vieţii sale s'a lepădat de religia catolică, reîntorcându-se la credinţa sa strămoşască. Astfel a putut el fi înmormântat în btsei iea ortodoxă din Rădăuţi. Se poate însă, ca dânsul să fi murit catolic, şi să fi fost îngropat într'o biserică catolică, iar un Domn următor, poate Ştefan cel Mare, care spune, că i-a „înfrumuseţat mormântul", să-i fi transportat rămăşitele pământene la catedrala din Rădăuţi [6]).

In cursul domniei lui Laţcu, adecă dela

1) Cândea: a. c. pag. 26.
2) D. Dan: Cronica Episc. Rădăuţilor, pag. 8—9.
3) Iorga: Ist. Rom. în chipuri şi ic. pag. 16.
4) Vezi Iorga: Ist. Rom. în chip. şi icoane: Adaose: pag 312.
5) Idem. o. c pag 18, apoi D Dan, o. c. pag. 8 şi urm.
6) Mitrop. Melhisedec: O vizită la câteva biserici şi mânăst. din Bucov. in Anal. Acad. Rom. VII, însemn. şi notiţe pag. 291.

anul 1365 şi până la anul 1373 oraşul Siret a fost capitala şi inima Moldovei [1]. Aceştia sunt anii cei mai fericiţi din vârsta acestui bătrân oraş, anii săi de mărire şi de strălucire.

Locuinţa domnească a lui Vodă-Laţcu a fost în castelul întărit de pe Sasca. In jurul acestui castel stăteau odinioară sute de viteji, coborâţi din Maramureş împreună cu voevozii noştri din timpurile de faşă ale Moldovei, gata de a-şi jertfi sângele şi zilele pentru lărgirea şi apărarea moşiei noastre străbune.

Cine ar mai zice, necunoscând trecutul, că Siretiul de azi, târg decăzut, sărăcit şi plin de neamuri străine, a fost odată capitala Moldovei! Cine şi-ar mai închipui că în mahalaua Sasca din acest oraş va fi fost odată atâta viaţă, şi că pe străzile ei triste, cu căsuţele joase şi sărăcăcioase ale Românilor de azi, vor fi trecut odinioară negustori vestiţi, de prin ţări depărtate din apus, aducând marfă scumpă de găteală şi giuvaere pentru Doamna şi Domniţa ţării. Ce vesel vor fi sunat clopotele dela biserica din vale, când se coborau spre ea, Vodă şi curtenii săi, spre a-şi uşura sufletul de grijele ţării sau a cere ajutorul Celui-Atotputernic în ceasuri de cumpănă!

Azi numai biserica Troiţei doar, ar mai şti să ne povestească despre această vreme de mărire a târgului Siret, începându-şi povestea cu: „A fost odată ca niciodată!"

[1] Vezi: Iorga: Ist. Rom. p. p. ed. II pag. 66 şi 67.

4. Anastasia, Domniţa Siretiului

Laţcu-Vodă muri fără moştenitori bărbăteşti, lăsând în urma sa numai o fiică, pe Domniţa Anastasia. Ei i-se cuvenia moştenirea tronului Moldovei.

După datina Românilor însă nu puteau să domnească în Moldova şi femeile. De aceea „vitejii" ţării, cum se numiau boerii pe-atunci, greu jigniţi în simţemintele lor religioase de propaganda catolică sub domnia lui Laţcu, şi prin înfiinţarea unei episcopii catolice chiar în Siret, capitala ţării, căutară un principe de legea ortodoxă, că să li fie Domn, şi-l aflară în persoana lui Iurii Coriatovici, cneaz ortodox din Lituania rusască, cu care se mărginea Moldova spre miază noapte [1]).

Iurii Coriatovici, adus în ţară şi ales Domn al Moldovei, se căsători, la dorinţa boerilor ţării, cu Domniţa Anastasia, fiica lui Laţcu-Vodă[2]). El ocoleşte însă Siretiul, cuib de propagandă catolică, şi-şi aşează scaunul domnesc la Suceava. Astfel fu silită şi Domniţa Anastasia să părăsiască Siretiul catolic, şi să urmeze soţului ei la Suceava. Iurii Coriatovici însă nu se putu învoi cu ţara şi nu-şi putu câştiga dragostea Moldovenilor, pentrucă „înţelegea să cârmuiască ruseşte" [3]), aducându-şi din Lituania prea mulţi Ruşi de neamul său, pe cari îi puse în diregătoriile ţării [4]). Urmarea a fost, că după o

[1]) şi [2]) Vezi: Iorga: Ist. Rom în chip şi ic. pag. 36.
[3]) Idem: Ist. Rom. p. pop. pag. 68.
[4]) Idem: l. c. apoi Xenopol: Ist. Rom. III p. 104.

domnie scurtă de vre-un an, (1373—1375) a fost înlăturat din domnie, fiind otrăvit de boerii moldoveni [1]). Astfel Domniţa Anastasia rămâne văduvă, şi nu ştim cu siguranţă ori de s'a mai măritat vreodată şi după cine, sau şi-a petrecut restul vieţii în văduvie, fiind ea fire foarte evlavioasă. Ea păstră cu multă tărie credinţa ortodoxă a maicei sale şi dărui marea moşie a Coţmanilor „mănăstrii" din Rădăuţi [2]).

Anastasia a fost cea dintâi Domniţă cunoscută a Moldovei, care făcu începutul lungului şir de domniţe şi jupânese române, evlavioase, cari au închinat mănăstirilor şi bisericilor noastre nu numai odoare preţioase şi veşminte lucrate de mânile lor harnice, ci şi averi şi moşii întregi. Dela căsătoria Anastasiei, Domniţei Siretiului, cu Iurii Coriatovici, care strămută reşedinţa domnească la Suceava, încetă Siretiul de a fi capitală a ţării, şi astfel începu a apune timpul de mărire al acestui oraş, luându-i locul Suceava, noua capitală.

Anastasia muri în 26 Martie 1420 [3]) şi e înmormântată în biserica catedrală din Rădăuţi. Piatra de pe mormântul ei, în partea stângă a pronausului, e înzestrată cu următoarea inscripţie slavonă: „Io Ştefan Voevod, Domnul ţării Moldovei, în anul 7005 (=1497), luna Aprilie 11, a înfrumuseţat mormântul strămoaşei sale, a cneaghinei Anastasia, care a dat Coţmanul acestui locaş, fiica lui Laţcu-Voevod. Ea a răpăusat în anul 6928 (= 1420), luna Martie,

---

[1]) şi [2]) Iorga: Ist. Rom în chip. pag. 36

[3]) Idem. o. c, pag. 36, apoi: D. Dan: Cronica Răd. p. 30.

26" [1]). Această inscripţie ne mărturiseşte, că Ştefan cel Mare a înfrumuseţat mormântul strămoaşei sale Anaştasia, punându-i o piatră peste mormânt.

Domniţa Anastasia, fiica lui Laţcu, seamană să fi avut din scurta ei căsătorie cu Iurii o fiică, care se numia deasemeni *Anastasia*. Ea a fost căsătorită după Roman-Vodă Muşat (1391—1394) şi fu îngropată în oraşul Roman, în biserică făcută de soţul ei [2]).

Cronicele vechi nu ştiu să ne povestească mai mult despre Doamna şi Domniţa lui Laţcu, cari şi-au petrecut cei mai frumoşi ani din viaţă în vechiul târg al Siretiului, în castelul domnesc de pe Sasca.

Şi cât de mult şi cu cât regret simte sufletul nostru, dornic de amintirile trecutului, muţenia aceasta a cronicilor vechi despre viaţa sufletească, despre hotărîrile, faptele, bune sau rele, şi frământările acestor femei, cari au fost tovarăşele de viaţă ale celor dintăi voevozi ai noştri.

Câte taine se vor fi desfăşurat în castelul domnesc din Siret! Câte fapte mari şi hotărîtoare pentru neamul nostru se vor fi pus la cale în această locuinţă de Voevozi! Câte amintiri duioase despre Anastasia, domniţa evlavioasă a Siretiului, n'au putut ajunge până în vremurile noastre, ci au dispărut pentru totdeauna în negura veşniciei şi a uitării, împreună cu ruinile castelului lor, spulberate de vremuri şi de nepăsarea înăintaşilor noştri!

---

[1]) Vezi D. Dan: Cronica Răd. pag. 8.
[2]) Iorga: Ist. Rom. în chipuri şi ic. pag. 37.

CAP. IX.

Episcopia romano-catolică din Siret

1. Infiinţarea şi titularii ei

Pela începutul anului 1370 se prezintară înaintea Papei Urban al V-lea, la Monteflascone, călugării Minoriţi Paul de Schweidnitz din Silesia şi Nicolae de Mehlsak din Prusia[1]), venind din Moldova, unde petrecuseră timp mai îndelungat, dându-şi cea mai mare silinţă de a câştiga pentru credinţa catolică pe Laţcu-Vodă şi pe poporul moldovean. Aceşti călugări-misionari arătară Papei, că sunt însărcinaţi din partea lui Laţcu, Domnul Moldovei, „luptător împotriva Tătarilor“ şi „de religie schizmatică“, să-i aducă la cunoştinţă, că atât Domnul cât şi poporul acestei ţări, ar fi hotărâţi în urma predicilor călugărilor Minoriţi să îmbrăţişeze credinţa catolică, şi că acest „duce“ „roagă cu umilinţă“, ca oraşul său Siret, situat în dieceza Haliciului, să fie ridicat de către Sf. Scaun la cinstea de reşedinţă episcopală, prin înfiinţarea unei episcopii catolice în acest oraş [2]). *Papa Urban al V-lea*, necunoscând nici persoana lui Laţcu, nici ţara numită „Moldova“, şi nici împrejurările de aici, în urma raportului celor doi misionari Minoriţi, cere informaţiuni dela episcopii catolici din ţările, pe cari el le

---

[1]) Hormuzachi; Doc. I[2], pag. 160, apoi Dr. Cândea: o. c. p. 24.

[2]) Hormuzachi: Doc. I[2], pag. 160 No. 124, apoi Iorga: Stud. şi doc. I—II p. XIX.

credea vecine cu acea „Moldovă“ necunoscută încă bine pe la Roma [1]). El adresează deci în August *1370* arhiepiscopilor din *Praga*, din *Breslau* şi din *Cracovia* un ordin de următorul cuprins interesant:

„. . . . Nobilul Laţco, Ducele moldovean „al naţiunii valahe, a grijit să ne aducă la cu- „noştinţă prin iubiţii noştri fii (sufleteşti) *Ni-* „*colae de Melsac şi Paul de Şvidinicz*, profesori „ai ordinului fraţilor Minoriţi, că el însuşi şi „poporul său din ducatul sau ţara Moldovei, „cu toate că se mândresc cu numele de creştini, „totuşi şi dânşii şi înaintaşii lor au fost şi sunt „până acum shizmatici; dar îndemnaţi prin pre- „dicele şi învăţăturile unor fraţi din ordinul „Minoriţilor, *voiesc să se lepede de toată shizma*, „*să mărturisească credinţa cea sfântă*, ce o ţine, „o învaţă şi o *mărturiseşte biserica catolică şi* „*apostolică, şi să asculte* cu smerenie de noi „şi de urmaşii noştri, de *pontificii Romani şi* „*de sfânta biserică Romană*, servindu-i şi ascul- „tând-o întru toate ca şi alţi principi şi popoare „catolice şi ne-a rugat acest smerit Duce, să „ridicăm la rangul de *cetate* [2]) *oraşul său Siret* „din dieceza Haliciului, care e întinsă peste „un cuprins mare de ţări, şi are în fruntea ei „un episcop shizmatic, a cărui biserică (epar- „hie) de Halici se află în părţile Rusiei. Şi

[1]) Iorga: Stud. şi doc. I—II pag. XIX urm.

[2]) Papii aveau datina la fiecare înfiinţare de episcopie a ridica localitatea respectivă *(locus)* la rangul de „cetate“ (civitas) iar *biserica* locală la rangul de *„biserică catedrală“*. In acest sens se ridică şi Siretiul la rangul de „cetate“, adecă de reşedinţă episcopală. (Vezi Dr. Cândea: o. c. pag. 37).

„(ne-a mai rugat Laţco) *să punem în fruntea* „*acestui oraş, însemnat prin mulţimea locuito-* „*rilor săi* şi potrivit întru toate spre a fi dis- „tins cu numirea de cetate, *un episcop catolic*, „care să înveţe şi să pastreze pe acest Duce „şi pe acest popor în credinţa catolică, şi să „facem pe lângă acestea tot ce vom crede de „cuviinţă. Pentru mântuirea sufletelor numiţilor, „Duce şi popor, cari susţin că vor lupta tot- „deauna împotriva duşmanilor crucii şi pe cari „dorim să-i întoarcem dela amintita rătăcire şi „shizmă, năzuind cu toate simţămintele la spo- „rirea credinţei (catolice), dar ne-având noi „nici o cunoştinţă despre cele-ce ni s'au arătat „până'acum, *iată, trimitem scrisoarea apostolică* „*frăţiei voastre*, despre a cărei credinţă şi is- „cusinţa în aceste afaceri avem deplină încre- „dinţare, *şi vă poruncim*, după sfatul fraţilor „noştri, *ca voi*, sau unul dintre voi, *să cerce-* „*taţi* înşişi sau prin alţi bărbaţi catolici cre- „dincioşi şi înţelepţi, *ori de numitul Laţco* şi „*poporul său voiesc să primească credinţa ca-* „*tolică tare, limpede şi curat, cu smerenie şi cu* „*supunere*, să-i îndrumaţi spre aceasta, de va „fi de lipsă, prin învăţăturile şi povăţuirile „voastre, şi să grijiţi a-i întroduce în această „credinţă şi prin alţi bărbaţi catolici şi experţi. „Şi dacă *ei, sau o parte dintrânşii*, ce v'eţi „socoti-o voi, *se vor lepăda* de toată shizma „şi vor primi hotărît credinţa (catolică) şi vor „mărturisi-o după formula pe care v'o trimitem „în bula (scrisoarea) noastră, *să scoateţi nu-* „*mitul oraş Siret* şi toată ţara Moldovei *de*

„sub *orice atârnare* sau *iurisdicţiune obicinuită* „sau diecezană, şi de sub supunerea episcopală a „numitului episcop de Halici sau a reprezen-„tantului său, şi de sub ori care altă persoană „bisericească care ar pretinde oarecare putere „sau iurisdicţiune spirituală sau bisericească „asupra numitului oraş şi ducat. Şi după ce-l „veţi fi liberat cu totul şi pentru totdeauna de „sub această biserică sau dignitate, să hotărîţi „şi să rânduiţi supunerea lui în cele spirituale „nemijlocit reşedinţei apostolice şi Sfântului „scaun. Apoi să *ridicaţi numitul oraş la rangul „de cetate* şi să-l onoraţi cu titlul de cetate, „dându-i ca eparhie toată ţara Moldovei cât „stă în legătură cu numitul Duce, şi să des-„părţiţi şi hotărniciţi această dieceză cu hotare „neîndoioase. Iar de va fi acolo o biserică „potrivită, să o ridicaţi la rangul de catedrală „episcopală. Iar de nu se va afla acolo astfel „de biserică, să grijiţi ca să se zidească pentru „acest scop o biserică potrivită în lăuntrul „acestui oraş, o clădire frumoasă pe loc po-„trivit şi cinstit, şi îndămânatec în orice pri-„vinţă. Şi această biserică să se facă sub numirea „(hramul) fericitului apostol Petru, sau a altui „sfânt, care ar fi spre mulţumirea Ducelui şi a „poporului deacolo. Şi îndată ce va fi asigu-„rată (hotărîtă) dota cuvenită şi întreţinerea „conducătorului (episcopului) acestei biserici „catedrale, prin Laţco însuşi sau prin alţii, să „sfinţiţi biserica şi să înfiinţaţi şi rânduiţi pe „lângă dânsa, după chibzuinţa voastră canonică, „premendă (venituri bisericeşti), dignităţi, per-

„sonal şi servicii, precum şi o capelă pentru „clericii seculari sau călugăreşti. Se'nţelege de „sine, că trebuie să puneţi numai persoane „demne şi să li acordaţi în numele autorităţii „apostolice canonicatul, veniturile, demnităţile „şi slujbele cu toate drepturile şi foloasele lor, „având grijă de acestea. Şi să introduceţi în „această biserică orânduiri înţelepte, chibzuite şi „oneste. Şi să dispuneţi şi să faceţi în această „biserică, cetate şi dieceză, până ce va avea ea un „conducător anume, şi alte lucrări, pe cari ar „trebui după drept să le facă ordinariul (epis-„copal) rânduit la acest loc, şi tot ce veţi crede, „că e spre folosul sufletesc şi spre păstrarea şi „sporirea credinţei ... Dat la Monteflascone, 9 „Aug., anul al 8-lea al pontificatului nostru [1])".

In acelaşi timp (1370) scrie Papa Urban V episcopilor amintiţi din Bohemia şi Polonia, că voevodul Laţcu din Moldova, care voeşte să treacă la religiunea catolică, a cerut ca episcop în Moldova *pe călugărul minorit Andrei din Cracovia.* Papa învită deci pe numiţii episcopi să cerceteze, dacă călugărul Andrei e potrivit şi capabil să conducă biserica din Moldova, şi în caz că-l vor afla demn şi potrivit, să-l sfinţească ca episcop al Siretiului [2]). Implinirea acestor ordine papale o luà asupra sa, fireşte, cel mai aproape de Moldova dintre cei trei episcopi numiţi, adecă episcopul *Florian* din *Cracovia*[3]). Acesta adresează în 4 Sept. 1371

---

1) Trad. după doc. lat. din Horm. Doc. I², p. 160—161, No. 124.

2) Horm. Doc. I² pag. 162—3, No. 125.

3) Idem. I. c. pag. 168 No. 131.

Papei Grigorie XI o scrisoare oficială, prin care adevereşte, că în urma ordinului mai sus amintit, al răpăusatului Papă Urban V, *a consacrat în catedrala din Cracovia*, ajutat de către Derslau, episcopul Elatei, din Ordinul Predicanţilor, şi Nicolau, episcopul Syenei, din Ordinul Minoriţilor, pe profesorul Andrei, din Ordinul Minoriţilor, ca episcop al Siretiului, dupăce mai întâi de toate s'a convins, că acesta e „un bărbat distins în ştiinţele teologice, cu o purtare onestă, cu un trecut lăudabil şi cu un renume vestit" [1]). Totodată raportează episcopul Florian al Cracoviei, că numitul Andrei, episcop al Siretiului, a depus jurământul de credinţă bisericii catolice, după formula adausă la scrisoarea apostolică a Papei Urban V [2]). In Mai 1371 scrie şi Andrei, episcopul catolic al Siretiului, Papei Grigorie XI, că episcopul din Cracovia l-a hirotinit în episcop al Siretiului, şi trimite întru una pontificului roman şi formula iscălită a jurământului ce l-a făcut cu acest prilej [3]).

Astfel se înfiinţă *în Siret o episcopie catolică primindu-şi primul episcop în 9 Martie 1371, în persona nobilului polon Andrei Wasilo [4]), călugăr minorit din Cracovia, pe care-l* ceruse *Laţcu-Vodă anume [5])*. Episcopul Andrei însă nu se grăbi să-şi iee în stăpânire noua episcopie îndată după comacrarea sa. La 3 August,

---

[1]) şi [2]) Horm. Doc. I [2], pag. 170 No. 131.
[3]) Horm. Doc. I [2], pag. 171—4 No. 132.
[4]) Iorga: Stud şi doc. I—II pag. XXIX.
[5]) Horm. I [2], pag. 162—3 No. 125 apoi Cândea a. c. p 24.

deci aproape 5 luni după sfinţirea sa, îl aflăm pe Andrei, episcopul Siretiului, încă la Minoriţii din Lemberg, făcând să i-se autentifice actele, înainte de-şi lua în primire scaunul episcopal [1]. Apoi veni el la Siret, aducându-şi cu sine şi câţiva canonici, şi-şi luă în primire episcopia [2]. In Siret se afla însă numai o mică *mănăstire* a *Franciscanilor, cu o capelă* [3]. O reşedinţă pentru episcop şi o catedrală catolică nu se aflau în Siret. *Iar Laţcu,* care-şi păstra mai departe bunele sale sentimente faţă de ritul catolic, la care trecu probabil împreună cu câţiva dintre boerii săi şi cu o parte mică a poporului, nici nu se gândia să-şi împlinească îndatorirea ce şi-a luat-o asupra sa, de a griji de ridicarea unei catedrale episcopale şi de dotarea episcopiei [4]. Aceasta dovedeşte că Laţcu nu era catolic şi cu inima, iar poporul ortodox rămânea pasiv faţă de propaganda catolică, ţinând cu multă tărie la credinţa sa strămoşască. Sub aceste împrejurări episcopia catolică din Siret n'a ajuns nicicând la o însemnătate mare. Neîngrijită din partea episcopilor, ea se apropiă de un sfârşit puţin glorios, după o existenţă de abia vre-o 80 ani. A fost poate o nenorocire pentru această episcopie catolică din Moldova, că cei mai mulţi dintre purtătorii infulei episcopale a Siretiului au fost *nobili poloni,* mândri şi deprinşi cu o viaţă luxoasă, care

---

[1]) Iorga: Stud. şi doc. I—II p. XXVIII.
[2]) [3]) Cândea: o. c. pag. 25.
[4]) Cândea o. c. pag. 25, apoi Iorga: Stud. şi doc. I—II, pag. XXVIII şi urm.

nu se împăca cu sărăcia apostolică a bisericii catolice din Moldova [1]).

Chiar primul episcop al Siretiului, minoritul *Andrei Vasilo din Cracovia,* a *fost un Polon din neamul Iastrzebiec,* un curtean bogat, duhovnicul Elisavetei, mamei regelui Ungariei Ludovic I, şi vestit predicator în Cracovia. Când veni el la Siret, nu află nici catedrală, nici palat episcopal şi nici măcar un număr mare de catolici, ci numai mica mănăstire a Franciscanilor, la care nu putea reflecta, şi nimic mai mult decât sărăcie [2]). Sub aceste referinţi se văzu el silit, să ceară dela Papa dreptul de a-se folosi mai departe de beneficiile sale din Polonia, şi a fost bucuros, când i-se încredinţă chiar în anul următor administrarea episcopiei Haliciului [3]). Nouă luni după sfinţirea sa îl aflăm pe Andrei Vasilo, episcopul Siretiului, în Lemberg. Căci în Decemvrie al anului 1371, Papa Grigorie XI îl învită, ca împreună cu arhiepiscopul din Gnezna şi cu episcopul din Cracovia să aresteze pe „preotul Ioan din Lemberg, care cu vorba se numeşte preot catolic, dar cu faptele neagă aceasta, din invidie se pare, sămănând zizanie, ca un duşman, în via Domnului, răspândind credinţa shizmatică“, adecă ortodoxă, „şi alte rătăciri între credincioşii şi fiii bisericii Romane, silindu-se a-i despărţi de această biserică şi a-i aduce la necredinţa şi ritul shizmaticilor, în loc să convârtească şi pe alţi necredincioşi şi shiz-

1) şi 2) Cândea o. c. pag. 26.
3) Idem. o. c. pag. 27, Rev. lat. II pag. 334.

matici la numita credinţă“ [1]) (catolică). Din Lemberg, unde petrecea Andrei Vasilo pe la sfârşitul anului 1371, el nu se mai întoarse la Siret, ci petrecu în Polonia, unde era capelan al reginei Hedviga şi îl aştepta o carieră mai strălucită [2]). El purtă mai departe titlul de „episcop al Siretiului“, pânăce fu strămutat ca episcop la Vilna, în Februarie 1387 [3]).

Şi urmaşii episcopului Andrei au fost Poloni, din Ordinul Dominicanilor. Nici unul însă n'a venit să-şi aşeze reşedinţa la Siret, şi să petreacă aici. Primul a fost „Ioan de Polonia“, zis şi „Ioan Sartorius“ [4]), care muri înainte de anul 1394 [5]). El purta titlul falnic de: „Ioan, episcop de Siret, sufragan al Cracoviei şi vicar al întregului Ierusalim şi al Văii Iozafat, penitenciar al Papei şi confesor (duhovnic) al regelui şi al reginei Poloniei“ [6]). Un personaj aşa de important, înzestrat cu atâtea titluri şi onoruri, nu putea să se simtă atras cu dor la umila sa reşedinţă din Siret, ci o vizită numai din când în când, stând de altfel în Polonia [7]).

După Ioan Sartorius urmă *Stefan Martini*, ca episcop al Siretiului, numit de Papa în 8 Iunie 1394. El e identic cu *Stefan Ruteni* [8]), numit astfel fiind poate un Rutean polonizat [9]).

---

1) Hormuzachi: Doc. I², p. 176—8 No. 136
2) şi 3) Iorga: Stud. I—II p. XXIX., Cândea o. c. p. 27.
4) Cândea o. c. pag. 27. nota 4.
5) R. Rosetti: l. c. în Anal. Acad. secl. ist. t. XXVII p. 294.
6) Iorga: Stud. I—II p. XLVII., apoi Cândea o. c. p. 27.
7) şi 8) Iorga: Stud. I—II p. XXX, Cândea o. c. p. 27.
9) Astfel e numit el în lista lui Schmidt o. c. p. 25. Vezi: R. Rosetti l. c. în Anal. Acad. pag 295, Eubel în Röm. Quart. XII p. 108 apoi: Cândea o. c. p. 27 nota 5.

Papa, numindu-l, refuză să-i dea actele doveditoare ale numirii, decât numai atunci, „dacă se va duce la biserica sa şi va sta acolo, şi nu va sluji aiurea decât în oraşul şi eparhia Siretiului“ [1]. Această poruncă a Papei dovedeşte că înaintaşul său, Ioan Sartorius nu făcuse astfel [2]. Stefan Vodă Muşat, Domnul Moldovei de atunci, un prieten bun al Polonilor [cari scoseseră din scaunul domniei pe fratele său Roman şi-l ţineau în închisoare, primi cu plăcere pe noul episcop de Siret, Stefan Martini [3]. Totuşi episcopul Stefan seamănă să nu fi ţinut în seamă porunca Papei, ci a stat şi dânsul, ca şi înăintaşii săi, departe de Siret, în vremurile tulbure pentru Moldova dintre anii 1394—1400 [4].

După moartea lui Stefan Martini fu numit episcop al Siretiului, la *5 Martie 1413*, *Nicolae Venatorius*. Acesta era emerit al Ordinului Sf. Paul şi magistru în teologie [5]. El fu recomandat spre a fi numit episcop al Siretiului de către *regele Ungariei* [6]. In 31 Iulie al aceluiaş an fu numit episcop pentru Siret, probabil din greşală, şi *Toma Erneber* sau Erneborn, din Ordinul Predicanţilor (Minoriţilor), fiind recomandat de cătră regele *Poloniei* [7]. Astfel fură numiţi deodată doi episcopi pentru Siret.

———

1) şi 3) Iorga: Stud. I—II pag. XXX, Cândea: o. c. p. 27.
3) Iorga. l. c., apoi Schmidt o. c. p. 28.
4) Iorga: Stud. I—II pag. XXX, apoi R. Rosetti l. c. în Anal. Acad. pag. 296.
5) Rosetti l. c. pag. 294, Iorga: Stud. l. c.
6) Cândea o. c. pag. 28.
7) Iorga: Stud. I—II p. XXX, apoi Cândea: o. c. p 28.

Când se observă la Roma această greşală, curia papală caută să o direagă numindu-l pe Nicolae Venatorius episcop de Scrado in Dalmaţia, o episcopie care nici nu era vacantă. Numai moartea lui Toma Erneber, întâmplată în curând, scoase curia papală din această încurcătură şi Nicolae Venatorius putu astfel împlini porunca Papei de a pleca imediat la reşedinţa sa episcopală [1]). Ori de a împlinit el porunca aceasta, nu se ştie.

Cel din urmă episcop al Siretiului a fost Minoritul Ioan, urmaşul lui Venatorius, *numit în 29 Iulie 1434* [2]).

Cu acesta se închee şirul episcopilor catolici ai Siretiului, sub a căror păstorire episcopia catolică din Moldova ajunsese a exista numai după nume, asemenea unei umbre.

La început episcopia cat. din Siret se pare că depindea de episcopia Haliciului [3]). La anul 1375 regele Poloniei Ludovic izbuti să recucerească Rusia Roşie, dela nordul Moldovei, şi înduplecă pe Papă să reînfiinţeze ca Mitropolie catolică vechiul scaun titular al Haliciului şi să-l strămute la Lemberg [4]). In anul 1412 Papa Ioan al XXII ridică episcopia catolică din Lemberg la rangul de Mitropolie, dându-i dreptul de iurisdicţiune şi asupra episcopiilor de ritul grecesc din Przemysl, Chelm, Cameniţa, Vladimir, Chiev şi din *Siret* [5]).

---

[1]) Cândea o. c. p. 28, Eubel: Röm. Quartalschr XII p. 110—11, Rev. Cat. II pag. 375 No. 14.
[2]) Cândea l. c. Eubel. l. c. p. 111, Rev. lat. II p. 540 No. 34.
[3]) Cândea o. c. pag. 28 nota 3.
[4]) Iorga: Stud. I—II pag. XXVIII şi XXIX.
[5]) Hormuzachi: Doc. I [2], p. 487—491, No. 402.

Episcopii amintiţi ai Siretiului, creaturi ai regilor Poloniei, prin pretensiunile lor mari, prin aversiunea faţă de episcopia lor sărmană, care nu le oferea nici măcar o reşedinţă luxoasă şi comodă, sfiindu-se astfel a începe în Siret o viaţă plină de griji şi de neajunsuri, n'au fost în stare să întărească biserica catolică din Moldova şi să ridice episcopia din Siret la o însemnătate mai mare, pregătindu-i un viitor mai bun [1]). Dimpotrivă, ei, ţinându-se mereu departe de reşedinţa lor din Siret şi nepurtând grijă de ea, poartă vina cea mai mare, pe lângă întămplările politice din Moldova acelor vremuri, dacă episcopia aceasta, ca şi cea din Baia, înfiinţată sub domnia lui Alexandru cel Bun pela anul 1420 [2]), s'a stâns din lipsă de credincioşi, după o viaţă tristă care nu întrecu cu mult o viaţă de om, dispărând apoi pentru totdeauna ca un cântec bătrânesc.

2. Mânăstirea Minoriţilor cu biserica „Maicii Domnului" din Siret

Pe timpul înfiinţării episcopiei catolice din Siret, la 1371, se aflau în acest oraş două ordine călugăreşti catolice, cari îşi desfăşurau cu mult zel activitatea lor misionară: *Ordinul Franciscanilor*, numit şi „Ordinul fraţilor minori" sau „*Minoriţi*" şi *Ordinul Dominicanilor* [3]). Aceştia predicau în Moldova de atunci cuvântul lui D-zeu după credinţa catolică pintre populaţia

---

1) şi 2) Cândea o. c. pag. 28.
3) Vezi: Cândea o. c. pag. 35.

ortodoxă, numită de dânşii „shizmatică“, şi trăiau din mila credincioşilor.

Franciscanii sau Minoriţii aveau în Siret încă înainte de întemeerea episcopiei o mănăstioară şi o biserică [1]) cu hramul Maicii Dom nului, în care slujiau ei, încunjurând mai târziu persoana episcopului, când aceasta se afla în Siret [2]).

Minoriţii, numiţi şi Franciscani, după întemeetorul ordinului lor, Francisc de Asisi din Umbria (Italia), erau foarte protejaţi de regele Poloniei Cazimir cel Mare, şi izbutiră pe timpul acestui rege şă-şi câştige influenţă mare şi la curtea domnească din Moldova [3]).

Biserica mănăstirii Minoriţilor din Siret, cu hramul Maicii Domnului, se aminteşte într'un document din anul 1391 ca biserică parohială [4]). Mănăstirea şi biserica Maicii Domnului ale Minoriţilor din Siret au dispărut azi fără urmă. Ele vor fi fost dărâmate, ca şi mănăstirea Dominicanilor de aici, fără a mai fi reclădite cândva, la porunca Domnului Moldovei Bogdan cel Orb, (1504—1517), fiul lui Ştefan cel Mare, care prigoni catolicismul din Moldova, spre a se răzbuna astfel faţă de regele Poloniei catolice, care-i refuză lui Bogdan mâna surorii sale Elisaveta, pe care acesta o ceruse în căsătorie [5]) şi întră cu oaste şi în Polonia, până la Lemberg, je-

[1]) Vezi: Cândea o. c., pag. 35.
[2]) Iorga: Ist. Rom. în chip pag. 104.
[3]) Cândea, o. c., pag. 34.
[4]) Schmidt, o. c., pag. 23 şi urm.
[5]) Vezi: Cândea, o. c., pag. 43 şi 44, apoi *Schmidt:* Romano-catholici per Mold. episc., pag. 50.

fuind bisericele catolice şi întorcându-se în ţară cu mulţi robi şi cu pradă bogată. Mănăstirea Minoriţilor, cu biserica Maicii D-lui, a fost sub poalele dealului Sasca din Siret, lângă cetăţue, pe strada numită în vechime „a Grecilor“ iar azi „Cuza Vodă“ [1]). Rămăşiţi de ziduri din această mănăstire s'au văzut până prin anii 1880, nu departe de părâul Cacaina, atrăgând privirile trecătorilor prin grosimea şi vechimea lor. Atunci se putea vedea încă o uşă de fier şi fereastra unei pivniţi străvechi din această mănăstire [2]). Proprietarul acestui loc puse în acest an (1880) să se sape şi să se sferme aceste rămăşiţi de ziduri, spre a întrebuinţa piatra din ele pentru alte scopuri, sau, poate, spre a afla „vinurile străvechi“ şi „comorile ascunse“, despre cari fantazau pe atunci Siretenii, că s'ar afla tăinuite sub aceste ruini. Din lipsă de mijloace băneşti însă se întrerupseră aceste săpături, fără a se ajunge la ţânta dorită [3]). După spusele târgoveţilor bătrâni din Siret e zidită peste o parte din fundamentul acestor ruini casa, care pe la anul 1986 era proprietatea unui „Landskroner“ [4]). Pe strada îngustă ce trece pe lângă această casă din strada ce duce la biserica Troiţei, spre culmea dealului Sasca, se vedea încă prin anii 1886 fundamentul acestei pivniţi dimpreună cu un coridor larg de 2 m [5]). La o cercetare mai de aproape a terenului din împrejurime se cunoaşte, că mai la vale de ruinele amintite a fost cândva o clădire mai mare. Aici s'a des-

[1]) şi [2]) Prelicz: Altert. d. St. Sereth, pag. 30.
[3]) [4]) şi [5]) Vezi Prelicz: Altert. d. St. Sereth, pag. 29.

coperit cu prilejul planării grădinii din dosul casei „Landskroner“ o fântână străveche, încheiată (ghizdită) cu pietre patrate. Nu departe de această fântână se descoperiră ciolane din schelete omeneşti, lângă cari nu se ăflară monete [1]. Aceasta dovedeşte, că pe acest loc a fost cândva un *cimitir catolic*, fiindcă morților îngropaţi aice nu li se aruncară în mormânt monete, după cum e datină străveche la poporul român de legea ortodoxă. Acestea sunt cele din urmă semne rămase din ruinele mănăstirii Minoriţilor şi ale bisericii Maicii Domnului de lângă această mănăstire [2]. E interesant că din aceste ruini să păstrat cel mai bine şi mai îndelungat pivnița mănăstirească. Aceasta se poate lămuri prin faptul, că catolicii din Siret, sau negustorii vor fi întrebuinţat această pivniţă, după dărâmarca mănăstirii, încă lungă vreme pentru păstrarea alimentelor sau a vinurilor, şi în acest scop au mai dires-o şi îngrijit-o, ca să nu se nimicească cu desăvârşire. La această presupunere ne îndreptăţeşte şi ştirea sigură ce ni s'a păstrat, că în secolul al 17-lea un negustor întreprinzător din Siret, *Armeanul Vugeizi*, cumpără această pivniţă şi o restaură [3]) Acest mare negustor avea în 1653 şi în vatra târgului Siret o pivniță mare de vin. La o năvălire a Tatarilor în Siret părăsi Vugeizi casa sa şi oraşul şi nu se mai întoarse. Astfel rămase pivniţa sa de vinuri din mijlocul oraşului fără stăpân, şi fu luată în seamă mai târziu de

[1]) [2]) şi [3]) Vezi: Prelicz l. c., pag. 29.

episcopul Calistru al Rădăuţilor, care o dădu apoi mănăstirii Sf. Onufrei de lângă Siret [1]. Această danie o întări mai târziu, în 17 Aprilie 1756, Mănăstirii Sf. Onufrei, Domnul Moldovei Constantin Cehan-Racoviţă, adăugându-i şi privilegiul scutirii de vamă şi încuviinţând călugărilor dela această mănăstire să ţină în această pivniţă o crâşmă scutită de dări [2]. Această pivniţă e amintită într'un hrizov domnesc din anul 1759 şi se numia pe-atunci „*pivniţa Bugăniţei*". In acest hrizov Domnul Moldovei Ioan Teodor Călmaşul (Callimachi) ni spune între altele, că „pivniţa de piatră ce este în târgul Siretiului, cu locul ei împrejur, ce se numeşte pivniţa Bugăniţei despre care Ne-am înştiinţat Domnia mea, că a fost a unui Arman, carele de o sută de ani a lipsit de preste aceste locuri, şi lipsind Armanul, s'a stăpânit pivniţa aceea şi de răposatul Calistru, episcop al Rădăuţilor, cât a fost în viaţă, şi cu dania Domniei Sale Constantin Vodă-Racoviţă s'a dat supt stăpânirea mănăstirii Putnei" [3]. Gura acestei pivniţi străvechi şi istorice se vede încă şi azi pe „strada sinagogilor", împreună cu rămăşiţele de ziduri dintr'o clădire ce să ridicat cândva deasupra ei. Ea e încă aşa de bine păstrată, încât serveşte şi azi crâşmarilor evrei din Siret spre conservarea gheţii trebuincioase pentru băuturi în timpul verii.

---

[1]) Prelicz: o. c., pag. 29.

[2]) Prelicz: o. c. pag. 30. Mănăstioara Sf. Onufrei era supusă Mănstirii Putna, ca o filială a acesteia.

[3]) Iorga: Doc. Callim. I, pag. 434, No. LXXXIII.

3. Mănăstirea Dominicanilor din Siret cu biserica rom-cat. a Sf. Ioan Botezătorul

După moartea lui Laţcu-Vodă, sub domnia lui Petru Vodă Muşat I (1375—1391) se mai înfiinţă în Siret o *mănăstire* romano-catolică, *cea a Dominicanilor,* cu o biserică închinată *Sf. Ioan Botezătorul*"[1]). Această mănăstire şi biserică a fost fondată pe la anul 1377 de către *Muşata,* văduva unui Ştefan-Vodă şi maica lui Petru Vodă Muşat I, care se mai numia şi Margareta, fiind că era catolică şi rudă cu familia regală din Ungaria [2]). Ea era o femee din neamul lui Bogdan I, întemeetorul principatului Moldovei, poate o soră a lui Laţcu-Vodă [3]).

Muşata aduse pe călugării Dominicani la Siret, unde stătea de obiceiu [4]), zidindu-le această biserică şi mănăstire cu dorinţa, ca să-i fie şi ei lăcaş de înmormântare şi de vecinică odihnă [5]). Aici, în biserica Sf. Ioan Botezătorul din Siret fu Muşata [6]) şi îngropată [7]). Fiii Muşatei însă, Petru, Roman şi Ştefan, au fost şi au rămas ortodocşi. Totuşi ei sprijineau cu multă râvnă catolicizmul în Moldova pentru maica lor, care

---

1) Vezi: Cândea o. c. pag. 35, apoi Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 37.

2) D. Onciul: Originile Principatelor Române, Buc. 1899 pag. 252. Iorga: Stud. I—II pag. XXVI., Cândea o. c. pag. 35, R. Rosetti: l. c. în Anal. Acad. Rom. VII sect. ist. pag. 293.

3) Iorga: Stud.: I—II p. XXVIII şi XXXI, şi Ist. Rom. în chip. pag. 36.

4) Iorga: Ist Rom. în chip. pag. 104.

5) Iorga: Stud. şi doc. I—II l. c., apoi *Ist. Rom.* în chip. l. c. şi R. Rosetti în An. Acad. Rom. l. c.

6) Muşata înseamnă Frumoasa. (Vezi Cândea o. c .pag. 35.

7) Iorga: Ist Rom. în chip. p. 37, şi Schmidt: Rom. cath. etc. pag. 11, nota 4.

se bucura de cea mai mare vază şi autoritate, precum şi pentru legăturile ce le aveau ei cu Polonia catolică [1]). Astfel ne arată un document din 1 Mai 1384, dat la Hârlău, reşedinţa Muşatei pe atunci, că fiul ei Petru Vodă, urmând stăruinţelor mamei sale, dărueşte Dominicanilor din Siret „dreptul cântarului pe vecie“, adecă veniturile oraşului Siret dela mărfurile pentru cari se plătea vamă sau se cântăreau în acest oraş [2]). O scrisoare din anul 1402, a notarului Conrad Otto, ne mărturiseşte, că în anul 1391, când domnia încă Petru Vodă Muşat I, mulţumită unui om de casă („procurator“) al Domnului, se descoperiră în biserica Sf. Ioan Botezătorul din Siret însuşirile minunate ale unei odăjdii şi anume ale unui acoperământ de potir [3]). Un călugăr Dominican, pater Ioan Ianitor, adusese adecă dela Ierusalim la Siret o pânză de in, din care făcuse trei acoperemintе de potir, dintre cari unul fu trimis la Cameniţa Podoliei, altul la Lemberg, iar al treilea rămase pentru biserica Sf. Ioan Botezătorul din Siret. La începutul anului 1391 se întâmplă însă, că pe acest acoperământ se arătară pete de sânge dumnezeesc, tămăduitoare şi făcătoare de minuni. O mulţime de bolnavi să se fi însănătoşat

[1]) Iorga: Stud. şi doc. I—II p. XXVIII şi XXIX, apoi Cândea o. c. pag. 36.

[2]) Iorga: Stud. şi doc. I—II, pag. XLIX, şi R. Rosetti în An. Acad. l. c. pag. 293—4.

[3]) Czalowski: Sprawy wolscki w. Polscie do roku 1412 pag. 28 şi urm. şi Lwow 1891 in „Kwartalnik historyczny“. Iorga: Stud. şi doc I—II p. XXIX.

şi chiar morţi să fi înviat la chemarea acestei sfinte şi minunate odăjdii [1]).

Pentru noi e interesantă ştirea ce o aflăm în acest document, că chiar unii creştini de credinţa noastră ortodoxă fură ademeniţi prin faima minunilor ce se povesteau despre acest acoperemânt de potir, de a trece în sânul bisericii catolice. Intre aceşti creştini ortodocşi a fost şi cancelarul sau logofătul lui Ştefan Vodă Muşat I, un oarecare Rutenicus [2]). Acesta avea să fie osândit la moarte, sigur pentru vre-o faptă căzăcească. Inainte dece fu dus la locul de osândă spre a-şi primi pedeapsa, se rugă el la sf. sânge de pe acoperământul de potir, făcător de minuni, şi făgădui, că de va scăpa cu viaţa, va trece la legea catolică. Şi atunci să se fi întâmplat „minunea", că cinci lovituri de sabie îl lăsară viu şi nevătămat. Voevodul văzând această întâmplare minunată, îi dărui viaţa lui Rutenicus, care trecu apoi la catolicizm, după cum juruise [3]). Şi se mai întâmplară şi alte minuni, după mărturia catolicilor, în biserica catedrală a Sf. Ioan din Siret, în care să fi aflat însănătoşare mulţi catolici suferinzi, mai ales Saşi din Suceava, din Bistriţa şi din alte părţi. Astfel află aici însănătoşare o femee oarbă din Suceava, cu numele „Dorothea Czechlerin" [4]). Prin răspândirea fe-

---

1) Czalowski: o. c. pag. 28 şi urm. apoi Iorga: Stud. şi doc. I—II pag. XXIX şi urm.

2) „Quidam Ruthenicus, cancellarius Stephani, vayvode terae Mold". (Cralowski pag. 54 şi urm).

3) Czalowski o. c pag. 28 şi urm: apoi R. Rosetti în Ana ; Acad. I. c. pag. 294.

4) Czalowski l. c.

luritelor veşti despre „minuni" ce s'ar întâmpla în biserica lor, printre populaţia ţării, năzuiau şi nădăjduiau călugării catolici din Siret, să atragă şi credincioşi ai bisericii ortodoxe la biserica şi credinţa catolică.

Dar consemnarea acestor pretinse minuni din biserica Sf. Ioan Botezătorul în documentul amintit din a. 1402, mai are şi însemnătatea istorică, că e cel mai vechi izvor cu ştiri despre viaţa vechiului oraş Siret în veacul al 14-lea. Din acest izvor ştim, că atunci, adecă în anul 1402, exista încă în Siret un „Convent al Dominicanilor", cu un vicar şi un vicevicar. Priorul mânăstirii acesteia era un anume *Simion*. Afară de acesta se mai numesc ca martori ai minunilor amintite: *Ioan Casian, Iacob Sacristanus*, Nicolai Pyturin şi inquisitorul Dominicanilor, Nicolae Goldberg, care se afla atunci în Siret [1]). Nu apare însă cu acest prilej şi episcopul Siretiului [2]). Tot atunci se amintesc şi numele Laurenz Springer şi Petru Conrad, târgoveţi cu vază mare în Siret, şi alţi „pârgari" („consules iurati") şi oameni bătrâni" [3]),

Aceste amănunte din viaţa Siretiului ne arată că acest oraş avea prin veacul al 14-lea o organizaţie orăşănească după pilda oraşelor din apus.

Din procesul verbal despre „minunile" din Siret, scris în anul 1402, mai putem cunoaşte

---

1) Czalowski o. c. pag. 28—32, apoi Iorga: Stud. şi doc. I—II pag. XXIX.

2) Iorga: Stud. l. c.

3) Iorga: Istoria pop. rom. vol. I, trad. de O Teodoru, Buc. 1922, pag. 231., şi Czalowski: o. c. pag. 28—32.

că Domnii Moldovei, mai ales Ștefan Muşat, pela sfârşitul veacului al 14-lea î-şi aveau reşedinţa măcar câtva timp şi în Siret, nu numai în Suceava, căci procesul şi achitarea „cancelariului" sau logofătului domnesc Rutenicus se întâmplă în Siret, şi că strămutarea curţii domneşti dela Siret la Suceava nu se făcu dintr'odată, ci mai întâiu se întrebuinţară ambele oraşe schimbiş ca reşedinţă domnească.

Mânăstirea Dominicanilor şi biserica Sf. Ioan Botezătorul vor fi fost dărâmate în aceleaşi împrejurări ca şi mânăstirea Minoriţilor, probabil la porunca Domnului Moldovei Bogdan cel Orb (1504—1517 [1]). Această mânăstire a fost zidită, după tradiţia păstrată între târgoveţii Siretiului, pe locul, pe care se clădi în anul 1867 şcoala primară de copile [2]), şi pe care stau azi casele dintre biserica catolică şi cea greco-catolică, împreună cu porţiunea de stradă ce se aşterne în faţa acestor case [3]).

In anul 1867 primăria oraşului Siret dispuse, să se netezească terenul pe care stau azi clădirile amintite, spre a zidi apoi pe el şcoala primară de fete. Cu prilejul săpăturilor intreprinse pentru planarea acestui loc viran lucrătorii deteră peste un fundament vechiu de zid, care cuprindea aproape întreaga parcelă, pe care se zidiră apoi şcoala amintită şi casele din vecinătate [4]).

---

[1]) Vezi: Cândea o. c. p. 44, apoi Schmidt. Rom. cathol. per. Nold. episc. pag. 50.
[2]) Azi e adăpostit în acest edificiu oficiul poştal.
[3]) şi [4]) Vezi : Prelicz : Alt. d. St. Sereth. pag. 30.

Cu prilejul săpăturilor făcute în anul 1885 pentru temelia uneia dintre casele particulare amintite, (casa lui Schnitzer) se aflară olane de argilă cu desemne de sculptură în forme de cruce şi destul de bine scutite de ravagiile vremilor [1]). La o depărtare de cam 10 m dela vechiul fundament amintit se află o grămadă mare de dărâmături de zid (moloz).

După înlăturarea acestora se descoperi temelia unei biserici catolice în formă de cruce, cu grinzi rotunzite. La marginea dela miazăzi a acestei temelii se află pripiciul (soclul) unei clopotniţi pardosite cu pietre de mormânt armeneşti. Într'un colţ zăceau mai multe pietre de acestfel, în total 13, dintre cari 6 fură încinse în zidul ce încunjoară cimitirul catolic de azi din Siret [2]).

Prezenţa multelor pietre de mormânt armeneşti de lângă ruinile mănăstirii Dominicanilor se lămureşte prin faptul, că în apropierea mănăstirii se află probabil şi un cimitir catolic, în care se vor fi înmormântat, prin secolul al 15-lea şi al 16-lea, şi Armenii romano-catolici, cari trăiau pe atunci în Siret în număr însemnat. E foarte probabil iarăşi, că Armenii din Siret şi-au clădit pe acest loc mai târziu, prin secolul al 17-lea, o biserică a lor, armenească, în jurul căreia se afla şi cimitirul armenesc. Această biserică va fi fost dărâmată apoi pe la sfârşitul secolului 17-lea, pe timpul prigonirii Armenilor din Moldova de către George *Duca Vodă*, (1668—1672).

---

[1]) şi [2]) Prelicz, o. c. pag. 30.

In coasta dela răsărit a dâmbului pe care a stat pe vremuri mănăstirea Dominicanilor să fi izvorît o apă miraculoasă. La acest izvor se adunau în fiecare an, la sărbătoarea catolică a „Corpului Domnului“, o mulţime mare de peregrini din toate părţile Moldovei, cari aflau vindecare de boale de ochi, spălându-se cu apa făcătoare de minuni a acestui izvor [1]).

Azi nimic nu se mai cunoaşte, nici măcar locul unde a stat pe vremuri mănăstirea Dominicanilor şi biserica catolică a sf. Ioan Botezătorul. Dintele nemilos al vremii a nimicit orice urmă a locurilor de închinare şi de vieţuire ale misionarilor catolici din Siret din timpul de copilărie al ţării Moldovei.

Cap. X

Siretiul în istoria neamului nostru dela Petru Vodă Muşat I până la Ştefan cel Mare (1375—1459)

Petru Vodă Muşat I (1374—1391), urmaşul în domnie al lui Iugij Coriatovici, ameninţat de primejdia turcească şi sfătuit poate şi de episcopul polon din Siret, se puse sub zuzeranitatea Poloniei. El merse în anul 1387 la Lemberg şi se închină acolo regelui polon Vladislav Iagiello şi soţiei sale Hedviga, ruda sa, jurându-le credinţă [2]).

[1]) Vezi: Preliczi: Alt. d. St. Sereth, pag. 30.
[2]) Horm. Doc. I [2]) pag. 295—6 No. CCXXXV, Iorga: Stud: I—II p. XXIX.

Regele Poloniei îi va fi impus cu acest prilej lui Petru Vodă patronarea ritului catolic în Moldova, îndeosebi a episcopiei catolice din Siret. Petru a sprijinit deci această fundaţie catolică, acordându-i diferite privilegii, însuşi nu îmbrăţişă însă niciodată ritul catolic, deşi mama lui era catolică, căci la anul 1387, când se duse pentru închinare la Lemberg, el sărută crucea din mâna Mitropolitului ortodox, Cyprian din Chiev, depunând jurământul după ritul bisericii ortodocse [1]).

In timpul domniei lui Petru Muşat I Siretiul era una dintre reşedinţele domneşti, pe lângă Suceava şi Hârlău, şi locul unde petrecea de obiceiu Muşata, mama voevodului [2]). *Alexandru cel Bun* (1400—1433), fiul lui Roman Muşat, se căsători a treia oară, după ce-i muriseră soţiile sale de mai nainte, cu o princesă catolică de sânge regal din Polonia, cu „*Ringala*, vara regelui", care-i era „rudă în al treilea grad" de pe bunică-sa Muşaţa sau Margareta, fiica vreunei Polone [3]). Ringala nădăjduia să-şi aducă

---

1) Horm. Doc. I. c., Iorga. Stud. I. c.

Notă : Istoricii români mai vechi, ca Şincai, Treb. Laurian, şi Dimitrie Cantemir, sunt de părerea, că acest document, în care se spune că Petru Vodă I prestează omagiu de fidelitate lui Vladislav Jagello, regelui Poloniei, e numai o plăzmuire favoritoare pentru Poloni, sau nişte mijloace frauduloase politice, întrebuinţate din partea Hedvigei, regina Poloniei, şi a episcopilor catolici din *Siret*, căci, după părerea acestor istoriografi, Domnii Moldovei au avut cu Polonia numai legături de pace sau de războiu, deci simple alianţe, însă nici odată n'au fost vazali ai Polonilor.

Vezi: Horm. Doc. I[2], pag. 295—6, Notă.

2) Vezi: Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 104.

3) Iorga: Stud. şi doc. I—II pag. XXXIII, apoi Ist. Rom. în chip. pag. 47.

şi pe bărbatul ei la catolicizm, şi la îndemnul ei Alexandru cel Bun întemeiă o episcopie catolică nouă la Baia [1]) şi sprijini, ca prieten al catolicizmului, opera Minoriţilor şi Dominicanilor din mănăstirea Baia [2]). Alexandru însuş nu voi nicidecum să se facă catolic. Insă Ringala, soţia lui, perzând dela un timp nădejdea de a-l îndupleca să-şi schimbe religia, prezentă Papei, la 1 Iulie 1421, prin „episcopul catolic de Moldova" la Baia, cererea pentru desfacerea căsătoriei sale, pe motivul, că ea deaceea l-a luat în căsătorie pe Alexandru, ca să se facă catolic [3]).

Papa primi motivarea Ringalei şi desfăcu căsătoria ei, fără copii, cu Alexandru [4]).

Alexandru cel Bun se arătă atunci cavaleros faţă de fosta sa soţie şi-i creă ca apanajă un venit anual „dându-i de bună voe şi nesilit de nimeni", cu consimţământul fiului său Iliaş şi al boerilor săi, *„oraşul Siret* şi Volchovăţ, cu toate veniturile şi moşiile sale pentru viaţa ei cât va trăi", nerezervându-şi nimic pentru sine din aceste venituri [5]). Pe lângă aceste venituri Alexandru mai adaugă Ringalei şi o subvenţie anuală de 600 ducaţi, în aur sau în florini ungureşti, plătiţi în două rate, la Sf. Petru şi la Crăciun [6]).

---

1) Vezi: Cândea o. c. gag. 37.
2) Iorga: Stud. şi doc. I—II pag. XXII—III.
3) Iorga: Stud. şi doc. I—II pag. XXXIII apoi Ist. Rom. în chip. pag. 37. 4) Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 37.
5) Hormuzachi: Doc. I [2] pag. 514, No. 424 şi pag. 833—4 No. 659: Apendice II.
6) Horm. Doc. I [2], Apendice: pag. 833 No 659.

Astfel oraşul Siret a fost apanaja Ringalei, fostei Doamne a Moldovei, din familia regală a Poloniei, dela anul 1421 până pe la anul 1432. *Ilie* (1433—1434), fiul şi urmaşul lui Alexandru cel Bun în domnia Moldovei, *luă în căsătorie pe „Marinca"*, o princesă lituană, soră cu Sofia, soţia a doua a regelui polon Vladislav Iagello [1]. Slujba cununiei o făcu Iosif, cel dintâiu Mitropolit al Moldovei, în Suceava, la 25 Oct. 1425 [2]. In anul 1432 izbucniră lupte crâncene între Ilie, prietenul Polonilor şi cumnat cu regele, şi între fratele său vitreg Ştefan, duşman al Polonilor şi omul Turcilor [3]. Ilie alungă pe fratele său Stefan, iar pe mama acestuia, Stana, o înnecă [4]. Dar nu trecu multă vreme şi *Ştefan* bătu oastea lui Ilie, şi-l sili să fugă în Polonia, la cumnatul său, regele Vladislav. Ştefan fu atunci ales Domn al Moldovei [5].

In aceste vremuri grele, de lupte pentru domnie, dintre fiii lui Alexandru cel Bun, în cari se amestecară şi străinii, spre a ni înjosi ţara şi a spori urgia şi jafurile războiului, îşi *mai însemnă odată, cea din urmă oară, bătrânul târg al Siretiului numele său în istoria neamului nostru, punându-se aici la cale o înţelegere şi o legătură între Domnul Moldovei, Ştefan Vodă II-lea, şi între Polonia vecină.*

Ştefan Vodă II, ajuns Domn al Moldovei după orbirea fratelui său Ilie, se hotărî să resta-

[1] şi [2]) Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 37.
[3]) Cf. Ursu: Relaţiile Moldovei cu Polonia, Piatra 1900, 50—51. [4]) Vezi: Ursu, o. c. pag. 50, notă. [5]) Idem. o. c. pag. 51.

bilească legăturile cu Polonia, primind a fi vazal al coroanei polone. Spre acest scop învita el *la Siret*, prin Noemvrie 1445, un număr însemnat de fruntaşi poloni, şi, după o consfătuire cu aceştia şi cu boerii Moldovei, se făcu aici următoarea învoială, care fu apoi fixată în scris şi iscălită de toţi boerii poloni şi moldoveni, cari au fost de faţă:

„Noi Ştefan Voevod, din mila lui Dum-
„nezeu Domnul Ţării Moldovei, facem cunoscut
„prin această scrisoare a Noastră fiecărui om
„de bine, care va vedea-o sau va auzi-o cetin-
„du-se, că ne-am adunat şi ne-am învoit îm-
„preună cu numiţii boeri ai Coroanei polone,
„cari au ţinut sfat cu Noi *în Siret*, ca să Ne
„ţinem cu credinţă de convenţiunile înaintaşilor
„noştri, aşa după cum le-au iscălit aceştia pe
„vremuri Măriei Sale Regelui şi Coroanei po-
„lone. Făgăduim deci, că Ne vom ţinea de
„toate pactele înăintaşilor Noştri, faţă de Re-
„gele şi Coroana polonă şi-i vom sluji cu
„aceiaş credinţă şi priinţă, supunându-ne şi
„ţinând în seamă drepturile Regelui şi ale Co-
„roanei polone, precum şi ale cetăţilor regale,
„precum au făcut-o aceasta şi înăintaşii Noştri.
„Iar de Ne va da de ştire acest preamilostiv
„Rege al Coroanei polone dela loc potrivit,
„avem să-l însoţim cu jurământ pe preamilos-
„tivul Rege al Poloniei, aşa precum i-au urmat
„şi înăintaşii Noştri, fără a ne scuza prin ceva.
„Deasemeni avem să-i dăm ajutor milostivirii
„Sale împotriva tuturor vrăjmaşilor, precum i-au
„ajutat înăintaşii Noştri împotriva Tatarilor şi

„a oricărui vrăjmaş. Şi iarăşi, de se va face „vre-o stricăciune din partea ţării Noastre Co- „roanei polone, târgoveţilor, negustorilor, ţăra- „nilor, clericilor, sau oricui, pe acela avem să-l „tragem la judecată la locul hotărît încă de „înăintaşii noştri, *lângă Colocin,* şi cum va „hotărî judecata, aşa să şi ispăşiască. Şi mai „mult să nu îngăduim oamenilor Noştri, să „facă vre-un rău pe pământul Coroanei. Iar de „va îndrăzni cineva să facă astfel, pe acela „avem să-l osândim şi să-l împiedicăm. Toate „cele scrise mai sus făgăduim să le împlinim „pe cinstea Noastră şi pe credinţa în Hristos, „fără nici o viclenie sau înşelăciune, ci după „jurământul Nostru, făcut împreună cu boerii „şi cu sfatul Nostru. Şi spre mai mare întărire „a celor scrise mai sus, am poruncit credin- „ciosului Nostru cancelar Mihail, să scrie şi să „pue pe acest hrizov (act) pecetea Noastră şi „a boerilor Noştri. *Scris în Siret în 26 No- „emvrie 1445“* [1]). La acest consiliu, ţinut de către Ştefan Vodă II, în Siret, în a. 1445, au luat parte ca delegaţi ai regelui Poloniei următorii 12 fruntaşi poloni: *„Ian Cijevschi*, stăpânul şi starostele Cracoviei, locoţiitor (reprezentant) al milostivirii Sale, Vladislav, regelui Poloniei, şi procurator al Coroanei polone; *Petru Ondrovoş,* voevodul ţinutului Rusesc şi staroste al Leovului; *Hriţco* (Grigori) *Chierdevici* din Pomerania, voevodul Podoliei; *Nicolai Chrostovschi, Zaclica Tarlo*, stăpânul şi starostele Stryiului dela ho-

1) După doc. slav. din Hormuzachi. Doc. I², Apendice II, pag. 886-7, No. 690.

tarul regatului Poloniei; *Ian Sniatinschi, Ian Cvasilovschi*, stăpânul Cholmului; *Grigori Stromilo*, tribunul (comandantul) Leovului; *Cnucico din Cutnia, Petru Romanovschi, Nemir Puzdra* şi *Ian Chiianschi*" [1]. Din partea Moldovei au iscălit tratatul de alianţă din Siret următorii boeri, cari formau sfatul domnesc al lui Vodă: „Logofătul *Neagoe*, boerii *Hudici, Andronic* şi *Costin*, stolnicul *Bogdan*, boerul *Buhuş* şi fratele său, boerul Pascu Nesticovici şi paharnicul Porea" [2].

Conferinţa diplomatică din Siret, din anul 1445, la care s'au adunat vestiţi castelani poloni împreună cu Ştefan Vodă II şi cu sfetnicii săi, ca să aşeze zile de pace şi de muncă liniştită pentru biata Moldovă, chiar cu jertfa umilitoare de a-se supune sub supremaţia Poloniei, *a fost* poate *cel din urmă act politic* de însemnătate mare pentru destinul ţării, ce sa pus la cale şi sa înfăptuit în târgul Siret, a doua capitală a Moldovei din veacul al 15-lea. Prin acest tratat de alianţă s'a spulberat măcar pentru scurtă vreme neliniştea, care învăluia ţara în aceste clipe vijelioase.

Bătrâna capitală părăsită de voevozi, a tresărit parcă o clipă, făcându-i-se cinstea aceasta, cea din urmă cinste, de a făuri între zidurile sale o încredere mai înălţătoare şi o înfrăţire gata la orice jertfă între Domnul Moldovei şi vecina Polonie, şi de a face pe conducătorii ţării din acele zile, mai buni, şi mai dornici de sfinţenia păcii.

---

[1] şi [2] Horm., Doc. l. c.

In anul 1455 *Petru Aron III*, alt fiu al lui Alexandru cel Bun şi frate cu Ștefan Vodă II, ocupă tronul Moldovei şi se duse a doua oară la Hotin, „în hotarele regelui polon“, spre a face jurământ de vasalitate pentru Polonia, în faţa mai multor dignitari poloni. Cu acest prilej Petru Vodă Aron *dădu Marinchei*, văduva lui Ilie şi mătuşa regelui Cazimir, *Siretiul* şi Volhovățul (Volovăţul) cu moşiile și veniturile lor, primind în schimb dela Poloni Hotinul [1]), care fu cedat Poloniei în anul 1433 de către Ilie Vodă, soțul Marinchei. Astfel ajunse oraşul Siret cu moşiile şi veniturile sale a doua oară apanaja unei foste Doamne a Moldovei, de sânge polonez, a Marinchei, soţia bună şi credincioasă a lui Ilie Voevod, care murise orbit de fratele său în anul 1444 [2]). Veniturile oraşului Siret le va fi încasat Marinca pentru susţinerea sa şi a copiilor săi, pânăce Ştefan cel Mare puse capăt domniei lui Petru III Aron şi scoase Moldova de sub supremaţia Poloniei, în April 1457.

CAP. XI.

Siretiul pe timpul domniei lui Ştefan cel Mare.

(1457—1504).

Din timpul domniei lui Ștefan cel Mare avem despre oraşul Siret multe și însemnate ştiri,

---

[1]) Horm. Doc. II², pag. 666, Ursu: Rel. Mold. cu Pol. pag. 79. [2]) Vezi: „Letopisețul dela Bistriţa“ în A. Bogdan, „Cronici inedite. ating. de ist. Rom. Buc., 1895, pag. 50. Iorga: Ist. Rom. în chip., pag. 37.

păstrate în documentele acestui mare Domnitor al Moldovei. Ele ni dau desluşiri însemnate despre trecutul acestui oraş din jumătatea a doua a sec. 15-lea şi începutul sec. al 16-lea. Din aceste documente ştim, că Ştefan cel Mare avea în Siret morile sale proprii, numite „mori domneşti“ [1]. Prin hrizovul din 3 Sept. 1473 Ştefan Vodă dărueşte *Mănăstirii Putna*, unde era egumen Ioasaf, „morile sale proprii de pe Siret, din Târgul Siretiului“ cu hotarele trase de comisul Ivaşco [2]. Prin hrizovul din 3 Aprilie 1488 Ştefan cel Mare dărueşte aceleiaş mănăstiri „pentru sănătatea şi mântuirea sa şi a copiilor săi, dreptele sale venituri“ şi anume *„toate petrele de ceară* din *târgul Siretiului“*, de cari „vor griji şase voştinari [3] din acest târg“, apoi „morile sale de baştină din târgul Siretiului împreună *cu sladniţa* (= berăria) de acolo şi vama cea mică din Jicove pe Suceava, cu satul domnesc Cozminul din ţinutul Cernăuţilor“ [4]. Din acest hrizov cunoaştem deci, că pe *lângă morile sale, Ştefan Vodă cel Mare mai avea pe acea vreme în Siret* şi o „sladniţă“ adecă o fabrică de bere. Ştefan Vodă mai hotăreşte în acest document că, cine va fi după moartea lui Domn al Moldovei să nu strice această danie ci mai vârtos să o întărească Mănăstirii

---

[1] şi [2] Vezi I. Bogdan: „Documentele lui Ştefan cel Mare“, Bucureşti 1913, vol. I, pag. 181.

[3] „Voştinari“ = cuv. slav. dela „voştina“, înseamnă ceeace rămâne din fagure după ce sa scurs ceara *topită*. (Vezi Bogdan, o. c., pag. 341)

[4] Bogdan: Ştef. c. Mare 1, pag. 341.

Putna „pentru sufletele moşilor şi ale neamurilor sale“ [1]).

Intr'un hrizov din 16 Martie 1490 Ştefan cel Mare dărueşte Mănăstirii Putna satul Clişcăuţi dela gura Derehlui lângă Cernăuţi şi întăreşte cu acest prilej mănăstirii acesteia morile domneşti din Siret cu hotarul „ales şi însemnat de *Logoftăul Tăutu*“, cu dreptul de a face pe acest hotar „o punte îmblătoare peste Siret, o sladniţă şi o moară, ale căror venituri să fie ale mănăstirii în veci“ [2]).

Hotarul morilor domneşti din Târgul Siretiului sunt descrise în acest hrivoz astfel:

„... Şi hotarul acestor mori începe ceva mai în jos dela mori, la Siret, la gura părăului târgului, apoi ceva mai sus pe părău, la doi meri, la un plop însemnat, apoi peste drum şi peste câmp la o salce mare, plecată în malul Siretiului, din sus de mori, cum la hotărnicit şi l'a însemnat Tăutul logofătul“ [3]).

După descrierea acestui hotar morile se pare c'au fost ceva mai în jos dela gara de azi a Siretiului, la gura părăului Cacaina.

In 2 Februarie 1503 Ştefan cel Mare întăreşte Mănăstirii Putna, privilegiile şi drepturile ei asupra mai multor sate, între cari şi asupra „satului *Grecii*, lângă târgul Siret“, apoi asupra „pietrilor de ceară“ din acest oraş şi asupra morilor de pe Siret [4]). Din acest hrizov domnesc cunoaştem, că în vremuri vechi, prin veacul

---

[1]) I. Bogdan: Doc. cit. I, pag. 341.
[2]) Idem l. c., pag. 428.
[3]) Vezi I. Bogdan: Doc. lui Ştefan cel Mare, v. I, p. 430.
[4]) Idem, o. c, vol. II, pag. 214.

al 15-lea, exista lângă oraşul Siret *un sat cu numele „Grecii pe Siret“*, care azi a dispărut cu totul, parcă nici n'ar fi fost. Satul *Grecii* de lângă Târgul Siretiului se întindea la anul 1464 între malul stâng al râului şi între satul Tereblecea, şi se hotăria la răsărit cu satul Sinăuţi [1]). Acest sat era situat deci pe moşia „Fondului bisericesc ort. rom, al Bucovinei“, numită *„Dubova“*, cam 2 km mai la miazănoapte de Siret. Prin hrizovul din 12 Sept. 1465 Ștefan cel Mare întăreşte diacului său *Toader Prodan* stăpânirea peste „satul Grecii, lângă târgul Siret“, cumpărat cu 300 zloți turceşti dela Mitropolitul Teoctist, care-l stăpânia în puterea unui privilegiu, dat Mitropoliei Sucevii de către Alexandru cel Bun [2]). In 6 Aprilie 1488 Ştefan luă satul Grecii de lângă Siret dela Marina, fata lui Toader Prodan, soția lui Luca Iacobescul, şi dela nepoata acesteia, Marina, fata lui Lazar Prodanescul, dându-le în schimb pentru acest sat săliştea *Detunata („slavon. Gromobitnaia“)* de lângă Nistru, a cărei poziţie geografică nu se mai poate preciza [3]). Această sălişte o moştenise Ștefan cel Mare dela boerul *Vâlcea* și dela soţia acestuia Olga, cari o stăpâneau în puterea unui privilegiu dela Alexandru cel Bun, şi pentru 200 zloți tătăreşti plătiți pe de asupra [4]). Ștefan dărui apoi „Detunata“ Mănăstirii Putna [5]). Din hotarnica amintită în acest document se

---

[1]) Veci: I. Bogdan, Doc, l. Ştef. c. Mare, vol. I, pag. 85; doc. din a. 1488, No. 187.
[2]) Idem, Doc. cit. vol. I, pag. 346—7.
[3]) şi [4]) I. Bogdan, Doc. lui Ştef., vol. I, pag. 446.
[5]) Idem, l. c., pag. 347.

vede, că hotarul satului Grecii pornia dela malul stâng al Siretiului şi mergea spre miazănoapte până la hotarul „Telebiacinţilor", azi Tereblecea, mărginindu-se spre răsărit cu Sinăuţii [1]). Un hrizov din 15 Martie 1490 ne arată, că Ştefan cel Mare întăreşte Mănăstirii Putna *stăpânirea* asupra 16 biserici între cari şi asupra *„bisericii din Grecii cu un popă"*, în ţinutul Sucevii [2]).

Din acest document cunoaştem, că Grecii de sub târgul Siretiului era pe timpul lui Ştefan cel Mare un sat cu o populaţie destul de numeroasă, căci avea şi „biserică cu un popă", cere fu supus dimpreună cu ceilalţi preoţi din satele mănăstireşti sub ascultarea egumenului dela Putna. Ştefan cel Mare mai dispune ca toţi preoţii din aceste 16 sate, supuse Mănăstirii Putna, să plătească de acum înainte acestei mănăstiri „dajdia şi venitul popesc", ce le dădeau până atunci la mitropolie [3]). „Şi pe toţi aceşti popi are să-i judece egumenul dela Mănăstirea Putna, iar protopopii şi vornicii oricărui mitropolit sau episcop să n'aibă nici o treabă cu aceşti popi în veci" [4]).

Satul Grecii împreună cu celelalte sate, pe cari la stăpânea Mănăstirea Putna la 1490, au rămas toate în stăpânirea acestei mănătiri până la *răpirea Bucovinei* de către Austria, când le aflăm sau ca sate locuite, sau ca moşii fără locuitori, sub numele vechi, iar unele sub nume schimbat [5]).

---

[1]) Idem, l. c., pag. 350. [2]) Idem, l. c., pag. 419—24.
[3]) I. Bogdan: Doc. l. Ştef. c. M, I., p. 418—19.
[4]) Idem Doc. l. Ştef. c. M, I, p. 423, doc. din a. 1490.
[5]) Cf. I. Bogdan: D. o, c., vol. I, pag. 424.

Pela anul 1775 nu mai aflăm Grecii nici sub acest nume, nici ca sat populat, ci numai ca moşie, cu numele „Dubova". Când şi sub ce împrejurări a dispărut populaţia din satul Grecii, ca şi cea din alte sate mănăstireşti din ţinutul Siretiului, precum din *Vicşani* şi din *Ţârnăuca*, rămânând simple moşii din sate populate cu bisericele şi preoţii lor, cum erau pe timpul lui Ştefan cel Mare [1]), nu ştie.

Aceasta seamănă că sa întâmplat din următoarele cauze:

Ţăranii aşezaţi pe moşiile mănăstireşti, formând mici sătişoare de clăcaşi sau lucrători iobagi, fără să aibă şi pământ propriu de care s'ar fi simţit legaţi, au emigrat cu vremea în satele învecinate, mai mari, unde ţăranul îşi putea avea şi ogorul său propriu, pe care-l lucra pentru sine. Pe lângă această împrejurare îi vor fi îndemnat pe ţărani la părăsirea amintitelor sate mănăstireşti şi altele, precum: clima băhnoasă şi nesănătoasă a acestor sate, lipsa de păduri apropiate, apoi şi tratamentul rău şi de multeori nemănos al ţăranilor din partea călugărilor şi a economilor mănăstireşti, cărora li erau ei supuşi.

Azi pe moşia Grecii, numită Dubova, nu se mai află nici o casă, decât ferma moşiei, distrusă şi ea de trupele Rusiei în războiul mondial.

---

1) Vezi Bogdan o. c., vol. I, pag. 419—424.

CAP. XII.

Însemnătatea comercială a Siretiului în trecutul său moldovenesc.

1. Calea de negoţ a Siretiului.

In Moldova se aflau căi de negoţ încă din timpuri străvechi. Ele se orientau după cursul apelor şi serviau şi pentru comunicaţiunea din lăuntrul ţării [1]. O cale de negoţ dealungul Siretiului se aminteşte acum într'un document al lui Roman Vodă I din anul 1392 (1391—1394) [2]. După curăţirea deplină de Tătari a pământului românesc dintre Dunăre, Nistru şi Carpaţi sub vitejii noştri voevozi din secolul al 14-lea, şi prin alte schimbări politice la hotarele ţărilor româneşti, se dezvoltă negoţul şi în Moldova şi Ţara Românească, şi se formară mai multe drumuri de negoţ, sămănate cu oraşe şi târguri apropiate unul de altul [3]. Privilegiul comercial din a. 1408, acordat Lembergienilor de către Alexandu Vodă cel Bun, arată că în Moldova era atunci o reţea de căi de negoţ foarte dezvoltată şi cuprinsă în căile comerciale internaţionale [4]. Mai ales negustorii poloni, din Lemberg, treceau în călătoriile lor negustoreşti, cu carele lor totdeauna bine încunjurate şi păzite, prin Halicz şi Colomea, unde stăteau vameşii regali, şi ajungeau apoi la Colocin, graniţa Moldovei. Trecând graniţa noastră pe

[1]) Dr. I. Nistor: Handel u. Wandel in d. Moldau, Cern. 1912, p. 13. [2]) Idem, l. c.
[3]) Vezi: Iorga: Negoţul în trecutul rom. în „Ist. Rom. în chip. pag. 235. [4]) I. Nistor: l. c. pag. 13.

la Sniatyn, ajungeau apoi la Şipeniţi, unde se ţineau iarmaroace vestite, şi de aice pe valea Prutului, treceau vadul acestui râu la Cernăuţi, pe-atunci încă un sat, şi-şi urmau apoi călătoria la *Târgul Siretiului*, „unde stăteau destui negustori strămutaţi din Galiţia, care ni trimetea pe-atunci numai creştini“ [1]). Din Siret plecau apoi spre Suceava, „unde aveau mai totdeauna afaceri multe de rânduit cu cărmuirea şi de plătit o vamă, şi unde se putea vinde destul pe bani buni lui Vodă şi boierimei dela curtea domnească“ [2]). Luându-se din Suceava iarăşi calea Siretiului mai departe, se trecea prin Roman, Bacău, Adjud, Râmnicul-Sărat, Buzău şi de aici spre Silistra la Dunăre, unde se lega calea spre Constantinopol [3]).

Aceasta era în secolul al 14-lea calea de negoţ, care împreuna Lembergul cu Constantinopolul şi pe care se depăna întregul negoţ al Poloniei şi al Moldovei cu Turcia şi cu Orientul [4]).

În această vestită cale internaţională de negoţ, care se numia în timpurile mai vechi „drumul Siretiului“, iar mai târziu „drumul Cernăuţilor“, după cum ne arată un hrizov al lui Ştefan Vodă IX Tomşa din 10 Decemvrie 1613 [5]) se întâlnesc un număr mare de oraşe moldoveneşti, cari s'au dezvoltat din vechile staţiuni de popas [6]).

Intre aceste oraşe avea o însemnătate de-

---

1) şi 2) Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 235.
3) şi 4) Vezi: I. Nistor: Handel u. Wandel in d. Mold. pag. 14.
5) şi 6) Nistor: o. c. pag. 14.

osebit de mare şi *oraşul Siret*, mulţămită situaţiunei sale geografice, şi ca oraş moldovenesc de vamă.

2. Vama moldovenească din Siret.

Trecerea căilor de negoţ ale lumii prin ţările noastre a avut urmări însemnate pentru viaţa noastră economică şi organizarea ei. Târgoveţii noştri români şi boerii deprinseră dela negustorii străini negoţul şi începură chiar dela sine a face oferte şi trimiteri de mărfuri şi în străinătate [1]). Astfel se înfiripă *şi în oraşul Siret,* ca şi în alte oraşe moldoveneşti, o clasă de negustori români, care cu timpul spori tot mai mult, întărind elementul românesc în acest oraş [2]). Domnitorii români se îmbogăţiau prin vămi, cari pe atunci se plătiau nu numai la hotarul ţării, ci şi în fiecare oraş mai însemnat prin care treceau mărfurile. Taxele vămii se încasau în folosul lui Vodă [3]).

Şi oraşul Siret a avut chiar îndată după întemeerea Moldovei, în sec. al 14-lea, un rol însemnat în negoţul acestei ţări cu străinătatea, mai ales cu Polonia. Vechile hrizoave domneşti ne arată, că pe la anul 1384, sub domnia lui Petru Vodă Muşat I se afla în Siret un *„cântar domnesc“* [4]), care servia pentru taxarea vămii ce aveau să o plătiască negustorii în acest oraş. Această întocmire se afla numai în localităţi cu o viaţă negustorească însemnată. In urma

1) şi 2) Vezi: Iorga: Negoţul în trecutul neam. rom. pag. 95.
3) Vezi: Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 237.
4) Iorga: Stud. şi doc. I—II, Buc. 1901, pag. XLVII.

dezvoltării legăturilor politice dintre Moldova şi Polonia în anii următori se înbunătăţiră şi legăturile de negoţ între aceste ţări. Aceasta se întâmplă mai ales sub domnia pacinică şi îndelungată a lui Alexandru cel Bun (1401—1433), care este adevăratul organizator al negoţului moldovenesc [1]).

Alexandru încheiă legături de prietenie cu regele Poloniei Vladislav Iagello, şi griji mult de propăşirea economică a ţării sale, regulând negoţul cu Polonia. El dădu negoţului moldovenesc o însemnătate internaţională prin privilegiul comercial ce l-a acordat el negustorilor din Lemberg în 8 Oct. 1408 [2]). In acest însemnat document apare Suceava ca centru al întregului negoţ moldovenesc şi ca cea mai de căpitenie staţiune de mărfuri, de unde se desfăceau căile de negoţ ca un mănunchiu de raze în toate părţile lumii. *Exportul* ce se făcea pe calea de negoţ, care *trecea prin Siret spre Polonia*, Lituania, Silezia şi Brandenburg, apoi în ţinuturile tătăreşti, consta din vite cornute, oi, cai, porci, piei crude de aceste animale, apoi piei de vulpe, de lupi şi de veveriţe, fructe şi cereale [3]).

In anul 1382 fură sechestrate în Cracovia 100 piei de vită ale lui *Ioan Zimerman*, negustor din *Siret* [4]). Un renume mare între negustorii moldoveni din veacul al 15-lea avea

---

1) Nistor: o. c. pag. 7.
2) Vezi: Iorga: Negoţul în trecutul neam. rom. pag. 117 şi Apendice.
3) Idem l. c. apoi Nistor p. 7 şi urm.
4) Nistor: o. c. pag. 84 şi 161.

Nicolae Brânză din Siret, care purta negoţ foarte vioiu cu Polonia, unde avea mulţi datornici [1]). Brânză muri înainte de anul 1507, [2]) lăsând doi feciori, Anton şi Gheorghe, şi o avere foarte mare în bani gata şi giuvaere, precum şi o casă de piatră în Lemberg [3]). In cărţile de socotele ale oraşului Lemberg ni s'a păstrat o însemnare, care ni mărturiseşte că în 20 Februarie 1477 doi negustori de-acolo, Stecico şi Tuman, au recunoscut că-i datoresc lui *Nicolae Brânză* [4]) suma de 128 galbeni [5]). El a fost şi proprietarul *unei moşii cu un sat*, lângă Tereblecea, aproape de oraşul Siret.

Acest sat, azi dispărut, s'a numit, după proprietarul său, *„Brânza“* sau *„Brânzeştii“*. Aceasta ne-o arată un document al lui Stefan cel Mare din anul 1400, în care se pomeneşte de *„biserica cu popă la Brânză“* [6]).

In anul 1557 negustorii moldoveni de vite Andreicu, Toma Stigleţ, Romaşcu şi Manea din Suceava, Hagiadur Armeanul din Botoşani, Avram Sirzincă din Iaşi şi *Giurgea din Siret* se plânseră înaintea consulilor din Lemberg, unde sosiseră cu boi de vânzare, că pe drum spre Lemberg jidovii Falik Zelman şi Lazar, din Vladimir, le-au sechestrat o cireadă întreagă de boi [7]).

---

[1]) şi [2]) Idem. o. c. pag. 51.
[3]) Iorga: Relaţiile n. cu Lembergul, Buc. 1905, pag. 23 şi 31.
[4]) In doc. „ Nicolaus Brinsa de Sereto“.
[5]) I. Bogdan: Doc. lui Stef. c. Mare I. 414.
[6]) Vezi: I. Bogdan: Doc. l. Stef. c. Mare I. p. 414.
[7]) Iorga: Ist. Rom. în. chip. p. 243, apoi I. Nistor: o. c. p. 58—59.

Din Polonia se importau în Moldova *prin Siret*, descărcându-se la Suceava spre a rămânea în ţară sau spre a le trece în Ungaria, următoarele mărfuri: pânză de Crosno, pânză litvană, o pânză aspră de lână, numită „hars", apoi cuşme (căciule), pălării, nadragi, cuţite, coase, fiere de plug, unelte de fier şi de cositor, vase, coarde de arc, săbii şi feliurite arme [1]). Stefan cel Mare dădu voe stareţului Mănăstirii Putna să înfiinţeze în *Siret* o berărie („sladniţă" [2]). Berea moldovenească însă nu acoperea nici trebuinţele proprii ale ţării. De aceea berea nu se exporta, ci era nevoe de a-se mai importa şi din străinătate [3]).

In Moldova erau trei feliuri de vămi: vama de graniţă, vama din unele oraşe privilegiate, şi *vama de căpitenie* din Suceava, reşedinţa domnească [4]).

In *oraşul Siret era* încă din timpuri străvechi un aşezământ vamal.

In privilegiul comercial al lui Alexandru cel Bun din 8 Oct. 1408, „încheiat cu sfetnicii şi orăşenii din târgul Liovului şi cu toată pospolita lor" [5]), prin care se hotăreşte „cum trebue să umble ei cu mărfurile lor în ţara noastră, plătind vămi mai uşoare decât în trecut" [6]), se aminteşte *Siretiul ca oraş cu vamă însemnată,* fixându-se cu acurăteaţă taxele, cari trebuiau plătite la vama din acest târg dela orice marfă.

[1]) Vezi: I. Nistor: o. c. pag. 165 şi urm.
[2]) I. Bogdan: Doc. l. Stef. c. M. I, 333, 336 şi 429.
[3]) Nistor: o. c. p. 164.
[4]) Iorga: Negoţul în trec. rom. pa. 99.
[5]) şi [6]) Iorga: Negoţul în trec. rom. pag. 247.

Acest aşezământ vamal hotăreşte, că „e slobod a scoate (în Galiţia) cai moldoveneşti de *3 grivne*, precum şi cai ungureşti, dar în locul unde se vor cumpăra vor da (negustorii) de tot calul câte *4 groşi*, la târg la Suceava câte 6 groşi, iar *la vama din Siret* 2 groşi de cal [1]). Iar scoţându-se cai sau iepe la Cameniţa Podoliei, se va plăti la Dorohoiu *vama Siretiului* şi *în Hotin vama Cernăuţilor"* [2]). „Vama din Siret este: Dela mărunţişuri, adecă dela şăpci, nadragi, coarde de arc, săbii", se va plăti dela *o grivnă* [3]) = *3 groşi* [4]). „Iar scoţându-se din ţara noastră, din Suceava *prin Siret*, se va plăti *în Siret* pentru piei, lână şi piei de oae, *jumătate din vama Sucevii. Aceasta este vama Siretiului"* [5]). „In Cernăuţi se va plăti dela un car nemţesc vama 4 groşi, dela un car armenesc 6 groşi, dela 1 vită 1 gros; tot aşa dela 10 porci sau oi; dela un cal sau iapă 2 groşi, iar pentru vad dela carele nemţeşti întregi, sau dela carele armeneşti câte 4 groşi. *Aceasta este vama Cernăuţilor*... In Cernăuţi negustorul să încredinţeze, că nu are în carul său mărfuri oprite, adecă: jderi, argint, ceară şi cai de ţară de cei buni" [6]).

„Liovenii cari vor merge la Brăila după peşte vor plăti câte 1½ groşi dela o grivnă,

---

1) Idem o. c. pap. 249 (Apendice.

2) Iorga: o. c pag. 249.

3) „Grivnă" e o împărţire a mărcii germane, care era obicinuită în preţurile de vamă în Moldova. (Iorga. o. c. p. 228).

4) Groşul = o monetă mică de argint în Moldova în sec. XIV., numită astfel dela „groşul· polon". (Idem o. c. p. 227).

5) Iorga o. c p. 249. (Apendice).

6) Iorga o. c. p. 249—250.

la vama dela hotar sau la Bacău, sau la Bârlad; iar carul şi peştele să nu li se supere; şi apoi luându-şi de acolo mărturie pecetluită, să vină în pace la Suceava, unde, la vama de căpitenie să mai plătiască câte 3 groşi dela grivnă, fără să li se supere carul sau peştele; după aceia *în Siret* să mai plătească dela o grivnă $1^1/_2$ groşi, şi în sfârşit în Cernăuţi să se ia vama pe car" [1]. „Aducerea cerii munteneşti sau braşoveneşti e slobodă, plătindu-se vamă dela o piatră de ceară în Bacău 1 gros, la vama din Suceava tot aşa şi în *Siret* aşişderea" [2]. „Adusul jderilor ungureşti e îngăduit, plătindu-se vamă dela o grivnă în *Baia* $1^1/_2$ groşi, în Suceava 3 groşi, în *Siret* $1^1/_2$ groşi dela o grivnă. De aceşti jderi e slobod a vinde oricine abia dupăce noi, (Vodă) ni vom alege cât ni va trebui nouă" [3]. Acest privilegiu de negoţ, acordat de Alexandru Vodă cel Bun „pentru negustorii Craiului Poloniei, din toată ţara Rusască şi Podolia", şi pe care se obligă a-l „păzi în vecii vecilor, fără viclenie sau înşelăciune, pe cinstea şi credinţa sa după legea creştinească" [4], e întărit prin martori atât din partea Moldovenilor cât şi cea a Liovenilor. Printre martorii moldoveni se află „domnul *Mihail dela Dorohoi, dl. Oană, Vornic dela Suceava,* şi *d-l Vlad din Siret*" [5]*)*.

Ştefan cel Mare întăreşte, prin hrizovul din 3 Iulie 1460, Liovenilor privilegiul comer-

[1]) Iorga: o. c. p. 249—250.
[2]) [3]) [4]) Iorga: o. c. p. 250.
[5]) Iorga: Negoţul în trec. rom. Apend. pag. 250—1.

cial ce-l aveau ei dela Alexandru cel Bun şi dela fiul acestuia Stefan Vodă II, restabilind vămile ce aveau să le plătească negustorii poloni pentru mărfurile de import, de tranzit şi de export în Moldova, şi hotărînd următoarele:

La *import* vor plăti Liovenii pentru postavuri vama de depozit sau vama principală de 3 groşi de grivnă în Suceava. Pentru mărunţişuri, adecă „pentru feliurite lucruri, începând cu pânza litvană, cu cea de Crosno, şi cea nemţască, pentru catifea, pentru postavul tăiat, pentru nadragi, pentru hars, cuţite, coase, seceri, lucruri de cositor, precum talgere, cofiţe, brâne ferecate şi tăvi, pentru sofran, şăpci, fiere de plug, săbii ungureşti, paloşe şi alte lucruri ce se ţin de mărunţişuri, pentru toate acestia au să plătiască în Siret 3 groşi de grivnă“ [1]).

Vămile de export dela Cetatea-Albă, *Siret* şi *Cernăuţi* se stabilesc pentru fiecare marfă îndeosebi [2]). „Pentru *cai* ungureşti vor avea să plătiască în târgurile unde-i vor cumpăra câte 4 groşi, în Suceava câte 3 groşi şi în *Siret* câte 2 groşi de fiecare cal“. „Iar ce va trece din ţara noastră prin Suceava la *Siret*, din *câtă vamă se dă în Suceava se va da jumătate* din aceia la *Siret pentru toate. Aceasta e vama Siretiului*“ [3]). „Pentru peşte vor da *în Siret* $1/2$ groşi de grivnă şi peşte să nu li se ia“ [4]). „Ceara unguriască şi muntenească au voe s'o

[1]) I. Bogdan: Doc. l. Stef. c. Mare v. II. p. 277—278 Nr. 128.
[2]) Idem o. c. v. II pag. 272
[3]) şi [4]) Bogdan: Doc. l. Stef. c. M. v. II. 270—280 N-rul doc. 128.

scoată din ţară, şi vama va fi *în Siret* 1 groş de piatră“ [1]). „Pentru jderi ungureşti va fi vama Sucevii 3 groşi de grivnă şi vama *Siretiului* 1½ groşi“ [2]).

Din acest document al lui Ştefan cel Mare vedem, că însemnătatea comercială a oraşului Siret era pe timpul acestui domn, adecă la sfârşitul veacului al 15-lea şi la începutul veacului al 16-lea, aceiaş ca şi pe timpul lui Alexandru cel Bun. In veacul al 16-lea, după mutarea scaunului domnesc dela Suceava la Iaşi de către Alexandru Vodă Lăpuşneanu (1565), negustorii poloni, cari întreţineau încă un negoţ foarte viu cu Constantinopolul, întrebuinţau numai foarte rar *„calea Siretiului“*. Cei mai mulţi plecau din Lemberg, peste Skala, la Hotin, şi de aici, peste Dorohoiu şi Ştefăneşti, la Iaşi, de unde luau apoi drumul Galaţilor [3]).

Din secolul al 17-lea încoace oraşul Siret îşi mai păstră oarecare însemnătate comercială mai mult *prin vestitele sale iarmaroace*, la cari se adunau, după o ştire din sec. 17-lea, o mulţime mare de Români şi Armeni din toate părţile ţării. Aceste iarmaroace se ţineau, probabil şi atunci ca şi azi, de sărbătoarea Sf. Nicolae [4]). Afară de iarmaroacele obicinuite se mai ţineau în Siret din timpuri vechi „târguri“ sau bâlciuri săptămânale, în fiecare Marţi, întocmai ca şi azi. Domnul Moldovei *Ioan Teo-*

---

[1]) [2]) Bogdan: Doc. l. Stef. c. M. v. II. p. 279—280 N-rul doc. 128.

[3]) Vezi: I. Nistor, o. c. pag. 23.

[4]) Idem o. c. pag. 76

dor Călmaşul (Callimachi) porunci în 5 Faur *1759*, „ca să aibă a se face la *Târgul Siretiului* pe toată săptămâna *zi de târg*, *Marţia*, după cum a fost şi mai nainte“ [1]). La aceste bâlciuri săptămânale se făcea negoţ vestit mai ales cu *vite*. Despre aceasta ne încredinţează documentul amintit al lui Ion Vodă Călmaşul, din a. 1759, care „hotăreşte şi porunceşte“ cu privire la *Siret,* ca „vameşii şi mortăsapii de Ţara de sus nici decum să nu cuteze a cere vamă sau mortăsăpie dela nimic pentru vitele ce s'ar vinde la zile de târg *în Siret*“, ci aceste venituri ale *Târgului Siret* să fie în folosul Mănăstirii Putna[2]). „Aşişderea pentru vama şi mortăsăpia vitelor ce ar trece poticele dela *Târgul Siretiului* în sus, cât ţine partea ţinutului Sucevii, cu potica Vicovelor ce merge în Ţara Unguriască, şi potica Berhometelor care merge pe apa Siretiului în sus, în Ţara Leşască, hotârim Domnia Mea ca să iee Mănăstirea Putna toată mortăsăpia şi vama acelor vite, ce ar trece pe aceste locuri după obiceiu“ [3]). Din acest document cunoşteam, că veniturile ce le aduceau *Târgului Siret* „vama“ şi „mortăsăpia“ pentru vite erau în secolul al 17-lea spre folosul Mănăstirii Putna. Acest privilegiu îl va fi avut această mănăstire din vremuri mai vechi, iar Ioan Vodă Callimachi i-l întăreşte în anul 1759, probabil în urma unor jalbe sau certe iscate pentru aceste venituri între mănăstire şi cârmuitorii oraşului Siret. De acest privilegiu se va fi bucurat

---

[1]) Ior: Doc. Call. I. p. 435 N 3/LXXXIII.
[2]) şi [3]) Doc. Call. I. c.

Mănăstirea Putna până după răpirea Bucovinei, când încetă administraţia moldovenească şi se desfiinţară şi privilegiile mănăstireşti.

Prin *veacul al 18-lea* începură a se oploşi *în Siret*, ca şi în alte oraşe moldoveneşti, tot *mai mulţi Evrei* din Galiţia, ca negustori şi crâşmari. Ei aduseră în ţara noastră din Polonia şi meşteşugul fabricării rachiului, al „velniţilor". *Crâşmari evrei, aşezaţi* în număr tot mai mare în *Siret*, întroduseră obiceiul acestei „băuturi noi", a rachiului, sau „horilcei", cum îi zicea poporul moldovean, mult mai ademenitoare şi mai otrăvitoare decât vinul, băutura naţională din vechime a Moldovenilor.

Prin înmulţirea velniţelor şi a crâşmelor cu rachiu se sălăşlui tot mai mult destrăbălarea şi sărăcia în rândurile târgoveţilor din Siret. Aşa se făcu, că mulţi negustori şi meseriaşi români din acest oraş, ajungând datornici Evreilor cămătari, sărăciră, iar rândurile lor se răriră tot mai mult. Evreii, spre a atrage tot mai mulţi muşterei la crâşmele lor şi spre a nimici astfel cu puterea rachiului pe cei ce nu-i puteau răpune prin concurenţa negoţului şi prin cămătărie, ţineau anume crâşmăriţi frumoase, femei şi fete tinere, mai ales Moldovence, cari atrăgeau lumea la băutură şi dădeau prilej la feliurite fărădelegi. Această stare de lucruri umplu de grijă mare pentru bunăstarea şi viitorul populaţiei băştinaşe pe Domnitorii ţării, cari fură siliţi să ia măsuri pentru mărginirea acestor rele. Astfel Domnul Moldovei *Constantin Vodă Mavrocordat*, înspăimântat şi dânsul, cu

toate că era grec fanariot, de demolizarea poporului nostru prin înmulţirea tot mai mare a crâşmelor în cari se vindea „horilcă“, hotărî prin „aşezământul“ său din anul *1741*, ca deacum înainte *„copii slugi, sau fete slujnice de vârstă până la 30 ani la jidovi* să nu se mai afle slujind“ [1]). Deasemeni opri atunci acest Domn al Moldovei în interesul moralităţii, ca „să nu se vândă băuturi *de femei crâşmăriţe, precum moldovence aşa şi jidauce,* de vreme ce sa s'a cunoscut, că pricinuesc multe lucruri fară de cale, *fiind într'adins femei şi fete tinere*“ [2]). Evreii din *Siret* izbutiră să capete în arândă şi să exploateze chiar şi crâşmele şi hanurile *Mănăstirii Putna* din acest oraş. Despre aceasta ne mărturiseşte un hrizov domnesc din 20 Faur 1759, prin care se întăreşte privilegiul Mănăstirii Putna privitor la veniturile ei din Siret. In acest hrizov Domnul Moldovei *Ioan Teodor Călmaşul* (1758—1761) porunceşte între altele:

„Pe orânda ce-o au (călugării) în *Târgul Siretiului,* la care au purtători de grijă *doi jidovi,* să fie apăraţi de camănă, de bezmen, de cepărit, de bour, şi de pivnicerit, precum şi de angheriile târgului, să nu se supere cu *cai de olac,* cu podvezi, cu conoace şi cu cheltuelile târgului. *Iar cei doi jidovi* ce sunt purtători de grijă să aibă a lua, după obiceiul ce este hotărît în cărţi, câte 2 bani de cvartă (şfert) de horilcă *dela jidovii străini,* cari vor

[1]) C. Uricariul IV. pag. 404.
[2]) Uricarul IV. pa. 405.

veni acolo, cum şi *dela cei din loc*, şi aşa să fie volnici (îndreptăţiţi) a vinde. Iar până nu se vor aşeza cu orândarii (arândaşii), să nu fie volnici (ceilalţi jidovi) a vinde nici un fel de băutură, după cum iau şi arândarii Sf. Mitropolii de Suceava. Şi venitul acesta să-l dea la sf. Mănăstire Putna, ca să fie pentru unt de lemn şi tămâe. Şi nici voi, târgoveţi, să nu-i trageţi la nimic ale târgului“ [1]).

După răpirea Bucovinei (1775) Evreii, protejaţi de stăpânirea austriacă, au năvălit şi mai tare în târgul Siret, ruinând cu desăvârşire negoţul naţional şi meseşugurile moldoveneşti, vechi şi cinstite.

Cap. XIII.

Monumentele noastre istorice din Siret.

1. Biserica Sf. Treimi

Privind din piaţa centrală a Siretiului spre răsărit, în mahalaua Sasca, ochiul nostru rămâne aţintit mai întâiu la o biserică acoperită cu olane roşi, în feliul bisericii Mirăuţilor din Suceava. Ea se înalţă maiestos pe un tapşan, încunjurat de o grădină şi de livezi cu păjiştea verde. Pornind din piaţa amintită spre această biserică, pe o stradă, numită mai demult „strada Grecilor“, vom ajunge în faţa acestei străvechi biserici româneşti. E biserica „Troiţei“, cu hramul sf. Treimi, mai numită de către târgoveţii

---

1) Iorga: Doc. Callim. I pag. 434—5 N 139/LXXXII.

bătrâni şi *„biserica domnească“*. Ea e aşezată cam 300 paşi mai la vale dela locul, pe care s'a înălţat odinioară cetăţuia lui Sas-Vodă, sau „curtea domnească“ de pe colina Sasca. Tradiţia poporului român ni spune, că această biserică e ridicată de către Sas-Vodă (1354—1358)[1]. Mărturii istorice sigure despre ctitorul ei nu ni s'au păstrat. Ea datează însă, fără îndoială, din secolul al 14-lea, când Siretiul era reşedinţă de Voevozi moldoveni[2]. D-nul profesor Iorga bănueşte, că ea ar fi ridicată de Domnul Moldovei Petru Vodă Muşat I, când Siretiul era una din reşedinţele acestui Domn[3]. Pentru această presupunere vorbeşte şi forma acestei biserici, care e ca şi cea a bisericii lui Bogdan Vodă I din Rădăuţi, adecă forma simplă a bazilicelor antice. Ea poate fi deci considerată ca una din primele biserici ale acestei arhitecturi străvechi, întrebuințate în Moldova înainte de stilul arhitectonic al bisericilor lui Alexandu cel Bun şi ale lui Ştefan cel Mare[4]. Cine e ctitorul ei adevărat nu se ştie sigur, căci ea nu poşede nici o inscripţie, care ne-ar fi păstrat o ştire sigură despre originea ei. Toţi istoricii noştri, cari s'au ocupat până acuma cu studiarea vechilor noastre monumente istorice, au trecut cu vederea acest preţios giuvaer din trecutul cărunt al neamului nostru. Cele două inscripțiuni în limba slavonă,

---

[1]) Vezi: S. Fl. Marian: Tradiţii pop. rom. din Bucovina, pag. 120.
[2]) Vezi: Dr. Kozak: Die Inschriften der Bukowina, p. 119
[3]) Vezi: Iorga: Ist. Rom. în chip. şi ic. pag. 164.
[4]) Vezi: D. Dan: Cronica mănăstirii de Rădăuţi, pag. 3.

păstrate pe nişte pietre de mormânt din lăuntrul bisericii Troiţei din Siret, datează dintr'un timp mai nou decât timpul clădirii bisericii, şi nu au nici o legătură cu ctitorii ei [1]). Pietrele de mormânt cu inscripţiunile slavone se află în pronaosul bisericii, una la dreapta şi alta la stânga.

Piatra mormântală din dreapta pronaosului e mai ridicată decât lespezile pardoselei bisericii, şi are o lungime de 1 m. 62 cm. şi o lăţime de 54 cm. în partea din sus, şi 49 cm. în partea din jos. Câmpul ei e împodobit cu un ornament de flori în stilul roman de mai târziu [2]). In jurul acestui câmp ornamentic se află şirul inscripţiunii „încadrat între două linii cu 4 rozete în cornurile pietrei" [3]). Acest epitaf are următorul conţinut:

„Acest mormânt l-a făcut şi l-a înfrumuseţat nobilul domn Nicolai, maicii sale Teodosia, soţiei lui Lazar, care a trecut la locuinţa cea vecinică — vecinică să-i fie pomenirea — în anul 7084 (= 1576), Ianuarie 7" [4]).

In partea stângă a pronaosului se ridică 5 cm peste pardoseală a doua piatră mormântală, de o lungime de 1 m 66 cm şi de o lățime de 61 resp. 54 cm, şi cu ornamentică asemenea pietrei dela dreapta. Pe ea se află în limba slavonă o inscripție de următorul conţinut:

„Acest mormânt l-a făcut şi înfrumusețat „domnul Nicolae, tatălui său *Ioan*, numit *Lazar*, „*negustor*, care deasemeni a fost înmormântat

---

[1]) Vezi: Dr. E. Kozak: o. c. pag. 220.
[2]) [3]) [4]) Kozak: o. c. pag. 120 şi 121.

„aici — vecinică fie-i pomenirea — în anul „7085 (= 1577), luna Martie 1“ [1]).

Din aceste inscripţiuni cunoaştem deci, că sub aceste două pietre de mormânt din biserica Sf. Treimi din Siret, cari se văd şi azi, au fost îngropaţi negustorul *Ioan Lazar* din Siret, mort în Martie 1577, şi soţia sa Teodosia, moartă în Ianuarie 1576, iar fiul lor Nicolae Lazar a pus peste mormintele părinţilor săi aceste epitafe.

Biserica Sf. Treimi e zidită cu totul din piatră, în stil oriental, în forma crucii. Ea are o lungime de 9 stânjeni şi o lăţime de 4 stânjeni. Porticul îi lipseşte, şi e înlocuit prin 3 trepte de piatră înaintea uşei, prin care se întră în pronaos. Această uşă e din lemn de stejar, aşezată într'un părete gros de 0·8 stânjeni [2]).

In păretele dela miazănoapte al pronaosului se află o *firidă* mică şi pătrată. *Pronaosul* e boltit şi despărţit de naos printr'un *părete* gros de piatră. In mijlocul acestui părete se află o uşă arcuită cu uşori de piatră, înaltă de peste un stânjăn şi lată de ½ de stânjăn. In dreapta şi în stânga acestei uşi, precum şi deasupra ei se află câte o firidă [3]). Păreţii pronaosului sunt drepţi şi foarte groşi, în formă de semicerc. *Naosul* are forma unei cruci, şi e cu o treaptă mai jos decât pronaosul. Intinderea lui e de 3½ stânjeni în diametru dela ost la vest, şi 4½ stânjeni dela păretele pronaosului până la cel al altarului. Păreţii dela nord şi sud ai naosului

---

[1]) Vezi: Dr. Kozak: o. c. pag. 121.

[2]) [3]) După: Cronica parohiei ort. din Siret.

au o grosime de 3 palme şi 8 degete, şi câte-o fereastră în privaze de piatră cu gratii de fier [1]).

Intr'un timp oarecare crăpă păretele naosului dinspre miazănoapte, prin fereastră, de sus până jos. Din cauza aceasta fu dărâmată boltitura veche a naosului şi înlocuită cu alta mai uşoară, la sfatul arhitecţilor de atunci, cari susţineau că boltitura cea veche ar fi fost prea grea şi a cauzat crăparea păretelui [2]). Cu acest prilej fu restaurată întreaga biserică şi acoperită din nou cu şindilă, în anul 1873 [3]).

Altarul e cu o treaptă mai înalt decât naosul, are formă de semicerc, şi în partea dela răsărit o fereastră arcuită, cu privaze de piatră. Jertfelnicul se află într'o firidă din păretele de nord, iar o asemenea firidă în păretele dela sud serveşte pentru păstrarea cărbunilor pentru tămâer. Sf. masă (pristolul) e o lespede de piatră, de 4 palme de lată şi 3½ palme de lungă, care zace pe un postament de zid patrat.

Iconostasul acestei biserici a fost renovat în anul 1841 pe cheltuiala negustorului român din Siret, *Panait Goraş*, cu concursul comunei parohiale [4]).

Păreţii naosului şi ai altarului sunt sprijiniţi cu câte 8 rădicături groase de piatră, în formă de stâlpi, împreunate în partea de sus printr'un arc [5]). Aceste proptele de piatră sunt de provenienţă mai nouă, spre a împiedica surparea terenului spre vale, căci biserica foto-

---

1) 2) 3) După Cronica paroh. ort. din Siret.
4) 5) Cronica paroh. ort. din Siret.

grafiată într'o formă mai veche, înainte de anul 1890, când fu acoperită cu olane, nu avea aceste proptele de zid de piatră. Deasemeni nu avea ea atunci. nici turnuleţul mic, ce se înalţă azi pe acoperişul ei [1]).

Biserica sf. Treimi e cea mai „avută“ dintre cele 3 biserici româneşti din Siret, nu prin înzestrarea şi împodobirea ei lăuntrică, căci în privința aceasta ea e atât de sărmană şi de lipsită de orice podoabă, încât şi sfeşnicele ei au rămas până în ziua de azi încă de lemn, şi n'are decât un singur rând de veşminte preoțeşti nezdrenţuit, o sărăcie cum nu se întimpină nici în cea mai săracuţă şi mai tăinuită biserică de sat. Sufletul românesc e stăpânit de o jale adâncă, când priveşte la strălucirea şi podoaba *bisericilor străine* din acest oraş, atât de bine îngrijite de credincioşii lor cu inimă creştinească de aur. Averea bisericii Sf. Treimi din Siret constă în câteva *loturi de pământ,* dăruite acestei biserici de parohieni evlavioşi români, din vremurile mai vechi, când târgoveţii români din Siret se aflau într'o situaţie mai bună decât în zilele noastre.

Mai întăi posedă această biserică *o grădină cu o casă veche,* puţin mai la vale dela ograda bisericii, cumpărate pentru biserică cu preţul de 125 fl. v. a. în April *1802*, dela târgoveţii *Ioan Siretean* şi *Gheorghe Zuz*, prin epitropul bisericesc Filip Cojocar „şi alţi po-

---

[1]) Cronica paroh. ort. din Siret.

poreni“ [1]). Această casă, cu pământul din jurul ei, fu cumpărată „pentru parohul, carele va fi la sf. biserică, întru pomenirea vecinică a poporenilor“ [2]).

Afară de aceste proprietăţi mai are bis. Sf. Treimi şi o grădină, dăruită de târgoveaţa *Aniţa Bilschi*, în 29 April *1804* [3]). Actul de danie nu mai există. Donaţiunea însă e evidentă din „inventariile parohiale“, păstrate în arhiva parohiei ort. rom. din Siret. Această grădină are o întindere de jumătate de falce şi e situată pe partea de răsărit a dealului Sasca. Ea se arândează în fiecare an în folosul bisericii [4]).

A treia posesiune a acestei biserici e *o casă, cu livadă în jurul ei*, dăruită bisericii de *Manolachi Burlinschi* şi soţia sa Elena din Siret, în 8 Noemvrie 1841 [5]). Această livadă se întinde dela ograda bisericii spre răsărit, până la strada din jos de biserică [6]). Actul de donaţiune privitor la această proprietate, scris în limba germană şi păstrat în arhiva parohiei ort. rom. din Siret, ni spune, că soţii Manolache şi Elena Burlinschi, ajungând bătrâneţe înaintate şi neavând copii, au hotărît să dăruiască casa şi grădina lor bisericii Sf. Treimi, ca să fie după moartea lor pe veci a bisericii. Actul de danie încheiat prevede, ca nici biserica nici preoţii să n'aibă drept a vinde această

---

[1]) [2]) Vezi: Actul de vânzare, scris româneşte cu litere cirilice, păstrat în Arhiva paroh. ort. rom. din Siret.
[3]) Vezi Cronica paroh. ort. Siret.
[4]) [5]) [6]) Vezi Cronca paroh. ort. Siret.

posesiune; ci să o arândeze, iar veniturile ei să fie întrebuinţate pentru trebuinţele bisericii. Acest act mai hotăreşte (în art. 6), ca toate actele şi documentele privitoare la această proprietate să rămâe în mânile donatorilor, şi abia după moartea lor, să fie întabulată bis. Sf. Treimi pe această casă şi grădină în „cadastrul orăşănesc", iar actul de danie să fie apoi legalizat de „judecătoria comunală" şi înmânuat reprezentantului bisericii, Ioan Paulovici [1]).

Iar dacă după moartea donatorilor s'ar ridica oarecari rude şi ar pretinde această proprietate ca moştenire, să fie refuzaţi fără doar şi poate din orice parte [2]). Acest act de danie e iscălit, afară de donatori, încă şi de martorii „*Theodor Talpalar, învăţător trivial*" [3]) apoi de Stefan Botezat şi de „Ioan Ieremievici, preot" [4]). Acest din urmă îşi iscăleşte numele şi starea sa cu litere şi cu ortografie românească, pe actul scris nemţeşte. Iar primitorul donaţiunii în numele bisericii iscăleşte cu ortografie străină: „Iohann Paulowicz", cu toate că era Român [5]).

Manolache Burlinschi, zis şi Berlinschi, cum se numeşte azi această familie românească din Siret, a cumpărat realitatea donată bis. Sf. Treimi dela „*Manolache Bercea* sau *Borcea*" [6]), şi nu a transcris-o pe numele său în „condicele arhivare ale oraşului Siret" [7]).

---

[1]) Vezi: Actul de danie în Arhiva paroh. ort. Siret, apoi Cronica par. Siret.
[2]) [3]) [4]) Act inedit, păstrat în Arhiva paroh ort. din Siret.
[5]) Ibidem, l. c.
[6]) şi [7]) Vezi: Cronica paroh. ort. Siret.

Când muri deci Manolache Burlinschi, în 2 Faur 1859, obiectul donat de dânsul bisericii nu s'a putut înscrie îndată pe numele ei. Nefiind mai mult Bercea prin Siret şi neştiindu-se nici unde trăeşte, „judecătoria cercuală" din Siret a numit pe învăţătorul dela şcoala primară Emanuil Palievici de „curator" pentru această proprietate.

Abia după tratative îndelungate, la cari fu ascultat ca martor, între alţii, şi *„Vasile Danalachi"*, nume de familie dispărut azi cu totul din Siret, fu întrodusă donaţiunea lui Manolachi Berlinschi pe numele bisericii, în anul 1878 [1]).

Slujitorii acestei biserici sunt cunoscuţi abia dela anul 1800 încoace. Condicele matriculare ne-au păstrat numele următorilor preoţi cari au servit ca parohi la biserica Sf. Treimi:

1. *Ioan Hlinschi*, paroh al acestei biserici dela anul 1800 până în Ianuarie 1805.

2. *Mihai Teodorovici*, paroh dela *1805* până în Aprilie al anului *1829*.

3. *Dimitrie Cantemir*, administrator parohial, din April până la finea lui Decemvrie *1829*.

4. *Ioan Ieremievici*, administrator parohial din Ianuarie 1830 până în Noembrie 1848 [2]). In Noembrie 1848, biserica şi parohia Sf. Troiţe fu luată în seamă de către parohul bisericii Sf. Ioan Botezătorul, purtă însă condicele matriculare (starea civilă), pentru parohienii Sf. Treimi

---

[1]) Vezi: Cronica paroh. Siret.

[2]) Vezi condicele matriculare din anii aceştia şi Cronica paroh. din Siret.

separat, până în 27 Iunie (7 Iulie) 1858 [1]. In acest an Consistoriul episcopesc din Cernăuţi ordonă „purtarea simplă“ a matriculelor, adecă introducerea cazurelor matriculare ale parohienilor Sf. Treimi în condicele parohiei Sf. Ioan Botezătorul. Această măsură o luă Consistoriul episcopesc din Cernăuţi din motivul, că numărul credincioşilor ortodocşi din parohia Sf. Treimi, ca şi în general în oraşul Siret, scăzuse la un număr foarte mic, încât nu mai erau de lipsă două parohii.

Dela anul 1858 există în Siret numai o unică parohie ortodoxă, iar biserica Sf. Treimi ajunse a fi numai „biserică filială“, fără parohie [2].

Clopotniţa bisericii Sf. Treimi a rămas până azi în forma ei străveche, ca, poate, nicăiri în alte locuri. Ea nu are nici clădire, nici turn, ci constă numai din nişte ogive înguste, zidite în piatră, în cari se află câte un clopot, şi-ţi aduc astfel aminte de vechile noastre sihăstrii de prin codrii de veacuri din crierii munţilor.

Azi numai rareori se mai aud sunând clopotele dela biserica Troiţei din Siret. Şi sunetul lor rar e simbolul durerilor înăbuşite şi al vitregiei îndurate de neamul românesc din Siret sub stăpânirea străină, care a rărit tot mai mult rândurile târgoveţilor români din acest oraş, aducând şi această biserică în starea-i tristă şi sărmană, în care se află azi.

Totuşi apropiindu-ne de această biserică din vremurile de mărire ale târgului Siret, pri-

---

[1]) Vezi: Cronica paroh. din Siret.
[2]) Vezi: Cronica parohiei ort.-rom. din Siret.

vim cu admiraţiune zidurile-i bătrâne, cari arată neamurilor *străine, oploşite în acest oraş, evlavia* şi cucernicia străbunilor noştri. Prin mai bine de 5 veacuri, din veacul al 14-lea şi până azi, în faţa altarului Sf. Troiţe au îngenunchiat atâţia creştini cu sufletul năcăjit, înălţând rugăciuni fierbinţi cătră Cel Atotputernic. Pe feţele icoanelor ei, întunecate de vremuri şi de fumul jertfelor de tămâie, s'au atins atâtea buze supte de năcazuri. Iar sus, spre bolta ei, s'au topit atâtea lacrimi de lumini de ceară, arătând, parcă, *prin aceasta* Tatălui nostru din ceriuri, lacrimele ferbinţi din ochii creştinilor suferinzi sau întristaţi, cari îngenunchiau pe pietrile din faţa altarului sfânt, cerând ajutor şi căutând mângâiere în această casă a Domnului.

Şi câte părechi tinere şi-au jurat iubire şi credinţă pentru viaţă în faţa acestui sfânt altar. O linişte şi o tăcere fără margini domneşte, azi în jurul acestei biserici. Doar murmurul părăuaşului din vale se mai aude şoptind, strecurându-se tainic prin grădinele ce-o încunjoară. Totuşi Românii din Siret o mai numesc şi azi încă cu duioşie şi evlavie ca şi părinţii şi strămoşii lor: „Biserica domnească".

2. **Biserica parohială a Sf. Ioan Botezătorul**

Al doilea vechiu monument istoric românesc din Siret, care s'a păstrat întreg până 'n zilele noastre, e biserica parohială ortodoxă-română de pe piaţa centrală, cu hramul *Sf. Ioan Botezătorul.*

In biserica aceasta nu se află nici inscripţii nici alte semne, cari ni-ar arăta timpul clădirii şi pe ctitorii ei. Tradiția ne spune însă, că şi această biserică e clădită în secolul al 14-lea, prin anii 1380, de către *Muşata*, maica lui Petru Vodă Muşat I, care să fi fost şi înmormântată în lăuntrul acestei biserici[1]).

Biserica Sf. Ioan Botezătorul poartă însă în forma ei de azi caracterele sigure ale arhitecturii muntene de prin anii 1660, şi are proporţii necunoscute în vremea veche[2]).

E probabil deci, că această biserică fu clădită de un Domn moldovean pe locul vechii biserici catolice a Dominicanilor cu acelaş hram, dupăce această biserică, — ctitoria catolică a Muşatei — a fost dărâmată la începutul veacului al 16-lea, la porunca lui Bogdan Vodă cel Orb, prigonitorul catolicilor din Moldova. De aceea va fi fost închinată şi ea aceluiaş sfânt ca şi cea catolică, şi i s'a atribuit ctitoria tradiţională a Muşatei, care a rămas neştearsă în amintirea poporului, poate şi din motivul, că biserica ortodoxă a Sf. Ioan va fi fost reconstruită din dărâmăturile de zid de piatră a vechii biserici catolice. Această presupunere devine şi mai probabilă, dacă judecăm, că până în secolul al 17-lea, când îşi căpătă această biserică forma ei de azi, trebuia numai decât să mai fi existat, pe lângă vechea biserică a Sf. Troiţe, *încă o biserică ortodoxă* în Siret,

---

[1]) Vezi: Şematizmul arhidiecezan al Bucovinei, an 1912, apoi: Cronica Parohială din Siret.

[2]) Iorga: Ist. Rom. în chipuri şi ic. pag. 104.

oraş cu o populaţie românească numeroasă pe acele vremuri şi fostă capitală a ţării. Căci şi alte vechi târguri moldoveneşti, de o însemnătate mai mică şi de o vechime mai nouă decât Siretiul, ne-au păstrat mai multe biserici româneşti din epoca de înflorire a istoriei noastre naţionale.

Ştefan Vodă Petriceicu (1672—1674), care a clădit lângă târgul Siret biserica *Sf. Onufrei*, sau *„Mănăstioara“*, trebue să fi reclădit din temelie, în cel mai curat stil muntean din acest timp, sau să fi prefăcut şi *biserica Sf. Ioan Botezătorul* din Siret în forma ei de azi,[1]) dupăce biserica mai veche de pe acest loc va fi fost ruinată sau dărâmată de nişte duşmani năvălitori ai Moldovei.

Ştiri mai amănunţite despre trecutul depărtat al acestei biserici nu avem, decât doar, că în vechime ea a avut şi un pridvor deschis, sprijinit de stâlpi de piatră, care azi a dispărut. În cronica parohială din Siret ni s'au păstrat însă multe şi interesante însemnări, cari ni arată *prigonirile şi suferinţele ce le-a îndurat această biserică românească din partea străinilor, mai ales a Evreilor din acest oraş, în cursul veacului al 19-lea, sub stăpânirea austriacă.*

Biserica Sf. Ioan Botezătorul din Siret avea din timpuri străvechi pământ propriu în jurul ei, care era întrebuinţat, după datina veche, ca *ţintirim*. Dela a. *1800* încoace însă

[1]) Iorga: Ist. Rom. în chip. pag. 114.

nu se mai înmormânta nimeni în ţintirimul din jurul ei. Vechiul ţintirim fu îngrădit cu gard de scânduri pe stâlpi de stejar.

Încetând înmormântarea creştinilor ortodocşi din jurul bisericii, după o poruncă a cârmuirii austriace, târgoveţii noştri din Siret neglijară din nepăsare îngrădirea, care cu timpul disparu cu totul. Astfel locul bisericii din faţa şi din jurul ei, vechiul ţintirim, ajunse a fi cu timpul cu desăvârşire deschis [1]). În faţa bisericii, spre apus, era locul cel mai spaţios, şi în marginea lui dinspre miazăzi se afla o ospătărie vestită şi veche, a neamţului Beill. Aici se adunau oameni din toate părţile, mai ales în zile de Duminică şi sărbătoare, şi în zilele de bâlciu, spre a face negoţ mărunt, iar pe locul din laturile bisericii poposeau cărăuşii din Rădăuţi şi din Suceava, în drumul lor spre Cernăuţi sau la întoarcere. Căci neavând încă Bucovina pe acele vremuri căi ferate, toată comunicaţiunea dintre Cernăuţi şi dintre Suceava şi Rădăuţi se făcea prin Siret [2]).

Astfel locul bisericesc, odinioară ţintirimul Românilor din Siret, trecu în întrebuinţarea publică a oraşului, fără ca cineva să bage de seamă. In anul 1856 însă, târgoveţul român din Siret, *Lazar Ienachievici,* voia să aşeze pe cheltuiala sa pe piaţa din faţa bisericii, la o depărtare de cam 6 stânjeni de biserică, o cruce mare de piatră, iar lângă dânsa o masă deasemeni de piatră, care să serviască pentru

---

[1]) şi [2]) Vezi: Cronica paroh. ort. rom. din Siret.

sfinţirea apei la sărbători mari. Reprezentanţa comunală a oraşului însă, compusă în majoritate din Evrei şi Nemţi, se opuse cu înverşunare acestei fapte creştineşti a lui Ienachievici. Prin această întâmplare se deşteptă amintirea târgoveţilor români, că locul acesta e averea şi proprietatea bisericii lor româneşti, deşi din nepăsarea lor acest teren trecuse în întrebuinţarea publică a târgului. Urmarea a fost o ceartă mare între credincioşii şi reprezentanţii români ai bisericii şi între primăria înstrăinată a oraşului. Din acest temeiu, reprezentanţii oraşului făcură Consistorului episcopesc din Cernăuţi propunerea, ca să se *vândă* acest loc al bisericii Sf. Ioan Botezătorul primăriei oraşului, spre a fi întrebuinţat ca piaţă publică.

Fiind comuna urbană a Siretiului de fapt în folosirea acestui loc, ca piaţă principală a târgului, Consistorul „nu putu refuza" această propunere, şi astfel se începură negocierile. Parohul Siretiului de atunci, Gheorghe Piotrovschi, fiind provocat de Consistor să-şi dea învoirea la această vânzare, consimţi cu condiţia, ca „locul să fie vândut comunei" cu acelaş preţ, cu care cumpărase primăria atunci o parcelă de loc în hotar cu cel bisericesc, adică cu „12 florini argint pentru un stânjăn patrat" [1]).

Consiliului comunal însă i-se păru acest preţ „prea mare", fiindcă acuma era vorba de pământ românesc. Din cauza aceasta negocierile se trăgănară lungă vreme, până în April *1874*,

[1]) După Cronica parohială din Siret.

când se terminară *„făcând ai noştri hatâr“*,[1]) după cum mergea vorba prin oraş, şi încheindu-se un contract de vânzare [2]). Astfel perdu biserica Sf. Ioan *terenul din faţa ei, care formează azi piaţa centrală a oraşului, şi care din vremuri străvechi a fost cimitir ortodox român şi proprietatea bisericii Sf. Ioan Botezătorul până la anul 1874.*

De la anii 1850 şi până la 1870 biserica Sf. Ioan Botezătorul era fără nici o îngrăditură în jurul ei, şi astfel era expusă la feliurite necuviinţi şi profanări. Pela anul 1870 se făcu în jurul ei, la o depărtare de 2 metri dela păreţi, o îngrăditură provizoră, care consta dintr'o barieră de lemn de stejar pe stâlpi de piatră. Prin această îngrăditură nepotrivită se reţineau doar vitele dela o apropiere de păreţii bisericii, nu însă şi „străinii răuvoitori şi fără credinţă, mai ales Evreii obraznici şi duşmănoşi“ credinţei şi neamului nostru, după cum ni spune cronica parohială din Siret [3]). Faţa bisericii dinspre piaţă nu era însă scutită deloc, nici măcar prin această îngrăditură primitivă. Din cauza aceasta vânzătorii de pe piaţă, mai ales precupeţele cu feliuritele lor mărfuri, se aşezau nu numai sub ziduri ci chiar şi pe pragul bisericii. „Jidăucele precupeţe şi alţi indivizi fără nici un pic de respect faţă de biserica noastră puneau pe ferestrele bisericii oale cu mâncare, saci cu feliurite bucate, coşărci şi haine murdare, prefăcând astfel prid-

---

[1]) [2]) şi [3]) Cronica parohială din Siret.

vorul bisericii în hală de negoţ" [1]. „Neruşinarea Evreilor obraznici ajunse atât de departe, încât atârnau de cleampa uşii bisericii chiar şi găini tăiate şi zmulte la hahamul jidovăsc" [2].

Văzând odată această cutezanţă din partea Evreilor bătrânul epitrop bisericesc şi bunul Român Vasile Siretean, şi „neputând răbda atâta necuviinţă şi nebăgare de seamă a bisericii, luă, în oţărîrea lui, gobăile de pe cleampa bisericii şi le aruncă până'n mijlocul pieţii" [3].

Atunci toţi Evreii „săriră cu gura" la dânsul şi-l batjocuriră în chipul cel mai neomenesc, pârându-l apoi comisarului de poliţie, Anton Varevoda, „un venetic galiţian uniat (= gr. cat.) şi duşman răspicat al bisericii noastre" [4]. Acesta însă ţinu partea Evreilor şi-l ameninţă pe epitropul român Siretean cu pedeapsă aspră, „dacă ar mai cuteza odată să facă una ca aceasta" [5]. În urma acestor întâmplări şi suferinţi ale bisericii şi ale credincioşilor ortodocşi din partea străinilor, administratorul parohial din Siret de atunci, Zaharie Voronca, se adresă Consistorului arhiepiscopesc din Cernăuţi cu rugămintea, ca să mijlocească îngrădirea locului din jurul bisericii Sf. Ioan, cât îi mai rămăsese dela vânzarea din a. 1874, pe cheltuiala „Fondului bisericesc ort. al Bucovinei" [6]. Consistoriul era hotărît să împlinească această cerere. Dar' consilierii străini din sfatul comunal al Siretiului, cei mai mulţi înrudiţi cu comisarul municipal de poliţie Varevoda, se

[1] [2] şi [3] După cronica parohială din Siret.
[4] [5] şi [6] Cronica parohială din Siret.

opuseră cu înverşunare hotărîrii luate de parohiatul ort. român, spunând, că biserica şi-ar fi rezervat locul din jurul ei „numai pentru îndătinatele încunjurări rituale, — ceeace nu stinghereşte comuna —, dar' să se îngrădească acest loc, nu poate ierta comuna nici într'un chip“ [1]).

Astfel se iscă iarăş ceartă şi procese între comuna parohială română şi între primăria înstrăinată a oraşului. Aşa stăteau lucrurile când veni ca paroh la Siret preotul Constantin Sbiera, în anul 1888. Acesta, luând cunoştinţă despre aceste referinţi, cari scandalizau şi înjoseau vaza bisericii noastre, „studiă mai întăi caracterele persoanelor din reprezentanţa comunală“ [2]), înlătură apoi în mod blând toate neînţelegerile şi mijloci dela Consistoriul arhiepiscopesc din Cernăuţi o ordonanţă, adresată prin Administraţia Ţării consiliului comunal din Siret, prin care acesta fu provocat să-şi exprime dorinţa, „în ce fel doreşte ca să se îngrădiască biserica Sf. Ioan Botezătorul, ca această îngrăditură să servească şi spre înfrumusețarea pieţei principale a oraşului“ [3]). În urma acestei provocări guverniale, consiliul comunal, compus acuma în majoritate din Evrei, aduse afacerea îngrădirii bisericii la o şedinţă, în care se hotărî, că primăria nu se opune îngrădirii locului propriu al bisericii, dar această îngrăditură „trebue să corespundă şi bisericii şi pieței principale, adecă cu grilaj de fer pe postament de piatră“ [4]).

---

[1]) [2]) [3]) şi [4]) Vezi: Cronica paroh. din Siret.

Abia trecură însă câteva zile, când reprezentanţii oraşului din consiliul comunal regretară, că „încuviinţară“ bisericii să-şi îngrădiască locul ei propriu. Ei se siliau acuma să zădărnicească înfăptuirea acestei hotărîri [1]). Parohul Sbiera îndrumă în anul 1889 tratativele pentru îngrădirea bisericii, „scriind şi umblând cu toată stăruinţa“ pe la Consistor şi la Administraţia Ţării“, şi plângându-se mereu de starea tristă a bisericii sale parohiale. Însfârşit izbuti, ca „tratativele încheiate şi aprobate bine de toate instanţele, să fie trimise tocmai la Viena, la Ministerul de Culte, spre încuviinţare, ca spesele pentru această îngrădire să fie acoperite din Fondul religionar ort. al Bucovinei“. Căci locuitorii ortodocşi erau prea sărmani spre a putea suporta din mijloacele lor proprii aceste cheltueli. Abia după doi ani de zile, în a. 1891, sosi la Cernăuţi din partea Ministerului de Culte din Viena „îngăduirea“ cerută.

Prin stăruinţa binevoitoare a referentului guvernial în afacerile cultului, Orest Reney de Herşeny, un fiu de preot român, se şi publică îndată licitaţiune publică pentru predarea spre executare a lucrărilor.

La 1 Iunie 1891, într'o Sâmbătă, se începu şi lucrul săpării sanţului pentru fundamentul de zid al grilajului de fier. Conform planului sosit dela Ministerul de Culte, fundamentul acesta avea să stea jumătate pe locul bisericii, iar jumătate din lăţimea lui pe locul comunal,

---

[1]) şi [2]) Cronica parohială din Siret.

încât grilajul să fie hotarul între ambele proprietăţi [1]). Dar fiindcă această biserică era un monument istoric, care mărturisia în fiecare zi elementului românesc din acest oraş, cu colori mai vii decât cea mai bună cronică, despre trecutul său moldovenesc, şi despre drepturile Românilor asupra acestui pământ ajuns în ghiarele străinilor, şi susţinea astfel neadormită amintirea frumoaselor zile de demult şi nădejdea înt'un viitor de dezrobire, de aceea era ea un ghimpe ascuţit în ochi străinilor chiar numai prin fiinţa şi situaţia ei în inima oraşului. Aceasta ne-o documentează faptul însemnat în cronica parohiei române din Siret, că un Evreu, foarte bogat de aice, cu numele *Leib Achner,* „se obrăznici" chiar, să facă credincioşilor mai cu vază ai bisericii Sf. Ioan Botezătorul propunerea, ca să-i „îngădue a dărâma această biserică, şi el li va zidi pe cheltuiala sa *ori unde, în alt loc* desemnat de dânşii", dar mai depărtat de piaţă, altă biserică cu mult mai frumoasă [2]). Deasemeni se exprimă acest evreu în mai multe rânduri, trecând pe lângă biserica Sf. Ioan Botezătorul din piaţa oraşului, „că-i vine să crepe de ciudă, că biserica stă chiar pe acest loc" [3]). Începerea săpăturilor pentru îngrădirea bisericii după planul amintit fu iarăşi un prilej binevenit pentru străini, ca să-şi înceapă din nou mahinaţiunile lor diavoleşti, întărtând populaţiunea străină împotriva Românilor, „încât cei mai îngâmfaţi dintre Evrei,

[1]) [2]) şi [3]) Vezi: Cronica paroh. din Siret.

ca Herş Kapralek şi adoratorii săi, papistaşii Rudolf Ribiczka, Josef Lange, şi alţii, provocară pe primarul oraşului Vraubek, să opriască lucrările începute la biserică, pe motivul, că şanţul pentru fundamentul îngrădirii era săpat cu 9 ţoluri (degete) pe locul oraşului, cumpărat dela biserică pe o nimică întreagă" [1]).

Primarul, „slab şi faţarnic, o minge în mâna Evreilor",[2]) urmând acestui îndemn, provocă pe întreprenori în mod oficios, chiar a douazi după începerea lucrărilor „să întrerupă săpăturile şi să nu îndrăznească a le continua" [3]). Această poruncă fu comunicată parohului Sbiera de către epitropii bisericeşti chiar pe timpul sf. liturghii. După liturghie parohul merse la primărie, unde „află de faţă pe unii dintre provocatori, iar alţii, îndeosebi papistaşii, o luară la sănătoasa" [4]), şi provocă pe primar să-i dea desluşiri privitoare la cele întâmplate. Primarul, scuzându-se, mărturisi, că sistarea lucrărilor nu se făcu din iniţiativa sa, ci în baza unei „provocări oficioase din partea Evreului Herş Kapralek" [5]). Iar cauza sunt „cele 9 ţoluri" [6]) cu cari eşiră lucrătorii pe locul comunal. Eşind apoi cu toţii la faţa locului, unde se aflau şi „razvrătitorii", parohul li explică, că, după planul întărit de minister, nu partea dinafară a fundamentului ci grilajul are să fie hotarul între ograda bisericii şi între piaţa comunală, şi că purtarea duşmănoasă şi neîntemeiată a reprezentanţilor primăriei faţă

[1]) [2]) [3]) [4]) [5]) şi [6]) Cronica paroh. Siret.

de biserica ortodoxă pentru un lucru de nimic, „aruncă asupra lor o lumină cu atât mai urîtă, cu cât îngrădirea bisericii are de scop să servească şi spre înfrumuseţarea târgului“ [1]). Evreii răzvrătiţi se ruşinară întrucâtva de cuvintele mustrătoare ale venerabilului preot român, aflară însă îndată alt pretext pentru purtarea lor răutăcioasă, declărând, că „nu aşa mult de cele 9 ţoluri (degete) li pasă lor, ci de câţiva pomi din preajma altarului bisericii, cari vor trebui tăiaţi la ridicarea grilajului“ [2]). Ei n'ar fi deci împotriva îngrădirii, „dacă s'ar trage îngrăditura din dreptul altarului cu atâta mai în spre zidul bisericii, ca să rămână copacii netăiaţi“ [3]). Fiind însă spaţiul din jurul bisericii numai de 3½ stânjeni, deci prea îngust, parohul Sbiera nu putu ajunge la o înţelegere cu cahalul evreesc. De aceea plecă el, împreună cu epitropul bisericesc Vasile Siretean, la Cernăuţi, şi comunică referentului guvernial Wilh. Pompe toată afacerea în lumina ei adevărată, arătând, că toate aceste mahinaţiuni evreeşti se fac numai din răutate şi din ură confesională. Totodată declară parohul reprezentantului Administraţiei Ţării, că epitropia bisericească e hotărîtă să jertfiască cele câteva palme de pământ, de cari se legară duşmanii, numai să se înfăptuiască odată îngrădirea bisericii [4]). Referentul primi propunerea parohului, şi dete imediat poruncă întreprenorilor, să continue lucrările îngrădirii, trăgând săpăturile cu 9 de-

[1]) [2]) [3]) şi [4]) Cronica parohială din Siret.

gete mai înapoi. Iar pe preot îl îndători să-l înştiinţeze telegrafic, îndatăce ar mai încerca cineva să zădărnicească aceste lucrări, făgăduindu-i, că la cea mică opunere va da întreprenorilor asistenţă de jandarmi, iar turburătorii vor fi aspru şi exemplar pedepsiţi [1]). Hotărîrile energice ale referentului Pompe fură auzite şi răspândite în Siret încă înainte de sosirea preotului Sbiera dela Cernăuţi şi avură efectul dorit. În 12 Iunie 1891 lucrările îngrădirii începură iarăş fără cea mai mică stingherealâ din partea evreimei, „deşi căzură acuma şi copacii cei scumpi" din preajma altarului bisericii [2]). La finea anului 1891 îngrădirea cu grilaj de fer a bisericii Sf. Ioan Botezătorul era gata, făcându-se totodată şi un trotoar în faţa ei. Astfel fu în sfârşit îngrădită această biserică românească, după atâtea înjosiri şi după o luptă aprigă de 5 ani de zile cu toate litfele străine, oploşite în acest străvechiu oraş moldovenesc, cari îşi băteau joc de instituţiunile neamului nostru într'un chip atât de revoltător şi se făceau stăpâni peste bunurile noastre strămoşeşti.

Cu prilejul săpăturilor făcute pentru îngrădirea bisericii Sf. Ioan Botezătorul în a. 1891, s'au aflat în jurul ei o mulţime de oseminte omeneşti. În partea dela miazănoapte a bisericii se descoperi o groapă lungă, în care zăceau la un loc nenumărate oase şi peste 10 scăfârlii (cranii) de om. Asemenea oseminte zăceau şi în jurul acestei gropi, cari au rămas însă neatinse [3]).

---

[1]) [2]) şi [3]) Cronica paroh. Siret.

În preajma altarului bisericii s'au aflat oseminte omeneşti, amestecate cu oase de animale.

În partea dela miazăzi s'a aflat o groapă zidită de piatră, în formă de patrunghiu, pieziş spre biserică. Această groapă avea o adâncime de 1 metru şi se observa foarte bine, că ea a fost cândva acoperită cu o lespede mare de piatră, care mai târziu fu luată.

Cuprinsul acestei gropi patrate era umplut cu ţărână, turnată în timpul mai nou, probabil în anul 1862, când fu netezit locul din jurul bisericii. Tot în partea dinspre miazăzi a bisericii, paralel cu naosul, se afla *un sicriu de lemn de brad*, putred, în care zăcea un schelet întreg şi bine conservat. Pe degetul mânei sale drepte era un inel ţărănesc de bacfon. Lângă schelet se mai aflâ o monetă mică de aramă, ştearsă şi mâncată de rugină.

Osemintele aflate în jurul bisericii fură adunate şi puse în două sicriuri mari, cari fură transportate apoi cu procesiune mare în 4 Iulie 1891 la cimitirul cel nou din curtea bisericii Sf. Dimitrie, în cartierul Săliştea. Acolo fură înmormântate în partea dela miazănoapte a cimitirului [1]).

Noua îngrădire cu grilaj de fier a bisericii Sf. Ioan forma însă un contrast mare cu biserica, dărăpănată şi neîngrijită şi'n lăuntrul ei şi pe dinafară. Acoperişul turnului era putred, iar crucea din vârful ei plecată, ameninţând să pice în orice clipă. De aceia parohiatul ort. rom.

---

[1]) Vezi Cronica paroh. din Siret.

din Siret se adresă Consistorului arhiepiscopesc din Cernăuţi cu cererea, ca să se dispună de urgenţă repararea bisericii pe cheltuiala „Fondului bisericesc ort. al Bucovinei". După mai multe intervenţii sosi, în anul 1892, un inginer tehnic dela „Administraţia Ţării" din Cernăuţi, spre a constata la faţa locului necesitatea reparaturilor. Acest inginer ordonă, în urma constatărilor făcute, să se înlăture nu numai crucea, care era pe cale să pice la orice suflare de vânt, ci şi întregul acoperemânt de pe turnul bisericii şi să se înlocuiască cu un acoperemânt provizor de scânduri. Prin această măsură biserica ar fi rămas în această stare tristă şi despreţuită, pânăce ar fi putrezit acoperişul provizor al turnului.

Abia după multă rugăminte mai „îngădui" administraţia austriacă a ţării să se mai lese acoperişul vechiu, „pe răspunderea şi garanţia personală a parohului" [1]). Se coborî deci numai crucea de pe turn, rămânând mult timp biserica parohială românească din capitala Moldovei de altădată fără cruce, asemenea unei sinagoge, de râsul străinilor.

Abia după multe plângeri şi călătorii costisitoare pela stăpânirea din Cernăuţi, se aprobă din partea cârmuirii restaurarea internă şi externă a acestei biserici. Astfel se hotărî spălarea şi renovarea iconostasului, care era cu totul negru de fum, radierea şi colorarea din nou a păreţilor, scoaterea păretelui care des-

---

1) Cronica par. Siret.

părţia naosul de pronaos, repararea turnului şi acoperirea lui cu tinichea, aşezarea unei cruci noui, cu glob aurit, pe vârful turnului şi cu parafulger ş. a.[1]). Toate aceste lucrări se executară în a. 1893. Biserica fu apoi din nou sfinţită de către parohul C. Sbiera, asistat de 12 preoţi, în prezența unei mari mulţimi de popor. In anul 1904 se mai construi în această biserică pe spesele credincioşilor un amvon pentru predicator, lucrat foarte artistic de către *sculptorul român Epure din satul Tereblecea.* De pe înălţimea acestui amvon se predică prima dată poporului din Siret în 12/25 Septemvrie 1904 de către profesorul de religie păr. Petru Piopescul, azi profesor la liceul „Aron Pumnul" d n Cernăuţi [2]).

Am schiţat soartea şi suferinţele acestui vechiu monument istoric românesc sub stăpânirea austriacă, pentru a ilustra suferinţa şi umilirile populaţiei româneşti și ortodocse din oraşul Siret din partea stăpânitorilor străini.

Azi biserica aceasta şi credincioșii ei fiind iarăşi sub stăpânire românească, aceste suferinţi s'au sfârşit pentru totdeauna.

Avem credinţă tare, că deacuma acestei biserici i-se va da însemnătatea și îngrijirea ce i-se cuvine, ca unuia dintre cele mai vechi monumente istorice din ţară, care ne-a mângăiat, ne-a ocrotit şi ne-a păstrat legea şi limba prin atâtea veacuri în acest străvechiu oraş, stăpânit până eri de litfele străine, cari căutau

---

[1]) şi [2]) Vezi: Cronica parohială din Siret.

să nimicească elementul românesc din acest colţişor al României.

In decursul vremurilor această biserică şi-a schimbat mult prima ei înfăţişare, aşa că azi e greu de cunoscut, *cum a fost ea altădată*. Prădată de vrăjmaşi şi ruinată în diferitele ei părţi de influenţa nimicitoare a vremii, ea fost de mai multe ori reparată în veacurile trecute.

Ruşinaţi de nepăsarea noastră de pân'acum faţă de monumentele noastre istorice din cel mai vechiu şi mai istoric colţ al Moldovei, să ne sirguim măcar de acum a direge, pe cât e cu putinţă, păcatele trecutului, îngrijind mai bine, pe lângă tot ce ni-a mai rămas dela străbuni, şi de această biserică bătrână, dându-i un loc de frunte în studiul şi conservarea monumentelor istorice din Moldova de sus, potrivit valorii sale istorice, artistice şi culturale.

3. **Biserica sf. Dimitrie din Siret**

Biserica filială cu hramul sf. m. mucenic Dimitrie *e a treia biserică românească din oraşul Siret*. Ea e clădită în mijlocul cimitirului ortodox de azi, în cartierul Sălіştea, lângă drumul ce duce din Siret în satul Mănăstioara.

Această biserică e ridicată de Ioan Sbiera, cam pe la anul 1730. De aceea poporul o numeşte după tradiţia veche: „Biserica Sbierenilor“ [1]).

Tradiţia acestei biserici, însemnată în cronica parohială din Siret, ni povesteşte, că pe

---

[1]) Cronica parohială din Siret.

la începutul veacului al 18-lea doi fraţi Sbiera se traseră cu turmele lor dela şes spre munte şi anume spre Câmpulungul moldovenesc. Aici însă nu li mergea bine turmelor de oi. De aceea aceşti fraţi păstori se retraseră cu turmele lor mai la şes, pe un deal de pe ţărmul stâng al râului Suceava, ceva mai înspre miazănoapte dela satul Ţibeni. Aici, pe aceste dealuri întinse având păşune bună şi apă curată pentru oi, îşi clădiră şi o căsuţă, care să se fi văzut încă prin anii 1870 [1]).

Unul dintre aceşti doi fraţi, Ioan Sbiera, neavând copii, şi-a pus de gând să clădiască pe cheltuiala sa 7 biserici în 7 sate sărmane.

Această hotărîre evlavioasă o şi înfăptui Ioan Sbiera, ridicând într'adevăr 7 biserici, dintre cari una în Săliştea din Siret [2]).

Deşi nu-i cunoscut nici un document privitor la ctitoria acestei biserici, totuşi adevărul, că Ioan Sbiera e ctitorul ei, rezultă din următoarele temeiuri: Atât poporul din Siret cât şi familia Sbiera din Bucovina, numesc această biserică după tradiţiunea păstrată din generaţie în generaţie: „Biserica Sbierenilor". In cele mai vechi inventarii ale acestei biserici, scrise înainte de anul 1824, şi păstrate până azi ca documente oficiale, se spune, că biserica aceasta e „făcută de un Ioan Sbiera" [3]). Intr'o evanghelie veche slavonă, proprietatea acestei biserici, se află pe partea de jos a paginei dintâiu o notiţă, în limba slavonă, care sună în traducere romă-

---

[1]) [2]) şi [3]) Vezi: Cronica parohială din Siret.

nească astfel: „Eu Arsenie am vândut o evanghelie, o psaltire şi un liturghier lui Ioan Sbiera“ [2]). Iar pe paginele 13—21 ale acestei evanghelii se află scris româneşte cu litere cirilice: „Această sf. Evanghelie, un liturgier şi o psaltire s'au dat sfintei biserici după mila lui D-zeu şi a Maicii Precistei, ce ne-au ajutat de am făcut sfânta biserică [cu] hramul Uspeniei (Adormirii)... Deci aceste cărţi s'au dat de noi, de ctitori *Ioan Sbiera*; de aceste cine s'a sili să le fure de (la) treaba bisericească, să fie blăstămat de Dumnezeu şi neertat“ [2])...

Privitor la hramul acestei biserici, numit în scrisoarea de mai sus, a „Uspeniei“, adecă a Adormirii Maicii Domnului, şi bătrânii Siretiului mărturisesc, că ea a avut în vremuri mai vechi acest hram [3]). Dar fiindcă în aceasă zi se ţinea în Siret şi iarmarocul cel mare şi vestit, locuitorii din Sălişte se simţiau stingheriţi în datinele lor vechi, îmbinate cu serbarea hramului bisericesc. De aceea hramul bisericii fu schimbat mai târziu pe ziua sărbătorii sf. m. mucenic Dimitrie [4]).

Acest fapt e notat în cronica parohiei ort. din Siret de către parohul C. Sbiera, cu observarea că „aceasta a auzit-o din gura unui moş bătrân, cu numele *Ioan Nastasi*, căruia i-a spus-o tatăl său, care era acum bărbat, când se făcu această schimbare“ [5]).

In sinul familiei Sbiera, care azi e destul de numeroasă, mai ales în Horodnicul-de-jos,

---

[1]) [2]) [3]) [4]) şi [5]) Vezi: Cronica par. Siret.

(jud. Rădăuţi), unde se mutară mai tărziu fraţii Sbiera de lângă Ţibeni din cauza prădăciunilor Tatarilor năvălitori, se păstrează o tradiţie frumoasă şi interesantă cu privire la motivul, care l-a îndemnat pe Ioan Sbiera să clădiască bisericuța din Siret. Această tradiție, scrisă în cronica parohială din Siret, ni istoriseşte următoarele:

Ioan Sbiera, pe când locuia încă în Ţibeni, se îmbolnăvi şi după scurt timp muri.

A treia zi veni preotul cu procesiunea obicinuită ca să-l înmormânteze. Se adunase lume multă, sicriul cu mortul fu scos în ograda casei, şi se începu prohodul. Dar pe când preotul cetia sf. evanghelie oamenii din jurul sicriului observară, că sicriul se mişcă, iar pela sfârşitul cetirii evangheliei căpacul de pe sicriu începu chiar a se ridica.

Oamenii, înlemniți de spaimă, se deteră înapoi. Numai preotul, mai ţinându-şi firea, se apropiă de sicriu şi ridică capacul.

Dară mare îi fu şi lui spaima, când văzu că Ioan, pe care-l începuse a prohodi, era cu ochii deschişi şi, întinzând mânile spre preot, începu a vorbi foarte încet. Preotul, cu toată spaima, îl luă de mâni şi-i ajută să se scoale din sicriu. Cei de faţă, mai venindu-şi în fire, veniră şi dânşii în ajutor lui Ioan cel înviat şi-l conduseră în casă. Aici mortul înviat, dupăce se întări puţin cu mâncare şi băutură, începu a povesti, că a fost într'o călătorie departe, pânăce a ajuns într'o grădină cu feluriți pomi şi cu flori frumoase, ce nu se văd pe

aici pela noi. Acolo i-se arătă un înger, care-l întrebă cu voce blândă, ce ar face dacă s'ar întoarce iarăş în lumea unde a trăit până acuma. Atunci Ioan răspunse îngerului, că ar face 7 biserici în 7 sate sărmane. După acest răspuns îngerul îi descoperi îndată, că Dumnezeu i-a primit această juruinţă, şi deci se poate întoarce iarăş în lumea de unde a venit, numai să-şi ţină cuvântul. După aceste vorbe, îngerul îl luă apoi de mână și-i arătă un drum mai scurt, pe care se întoarse, iar în urma sa auzi o cântare minunată, de care răsuna grădina.

Ascultând această prea frumoasă cântare, perdu din vedere grădina cea frumoasă şi se trezi în lumea aceasta, tocmai în clipele când Sfinţia Sa părintele cânta lângă sicriul său [1]).

Și Ioan Sbiera îşi împlini juruinţă facută în lumea cealaltă, ridicând 7 biserici de lemn de stejar în 7 comune, dintre cari una *în Siret*, înzestrându-le cu ce putea şi umblând dela una la alta [2]).

Pe evanghelia slavonă amintită din această biserică se află la pagina 300, pe partea din jos a icoanei sf. evanghelist Ioan, îndus anul 1649, în care a fost tipărită această veche evanghelie. Iar pe foaia 413 se află scrisă cu litere cirilice în limba română, următoarea notiţă: „Și să se ştie, că această Evanghelie au vrut Turcii s'o bage într'o i . . . ., dară eu am dat-o în beciu cu Barbul barbierul în anul 1748 (= 7255)" [3]). Iar pe ultima pagină a acestei Evanghelii e scris cu semne mari anul 7241 = *1733* [4]).

---

[1]) [2]) [3]) şi [4]) După Cronica paroh. din Siret.

Biserica Sf. Dimitrie avea până pela mijlocul secolului al 19-lea parohia şi preoţii săi proprii. Preoţii cunoscuţi dela această biserică şi parohie sunt următorii: 1. *Nicolai Ivanovici*, vicar parohial până în Martie 1809, 2. *Ioan Ieremievici*, vicar parohial până la anul 1810, 3. *Toma Calisievici*, administrator porohial până la a. 1825. Pe lângă aceştia mai funcţionă la această biserică, ca vicar, şi *Vasile Berlinschi*. Apoi urmară, ca administratori parohiali, la această biserică preoţii: *Mihai Teodorovici, Dimitrie Cantemir* şi *Dimitrie Tişcovici* [1]).

In anul *1833* se desfiinţă această parohie, iar condicele ei matriculare se purtară de acum înainte împreună cu cele ale bisericii Sf. Ioan Botezătorul [2]).

In anul 1856 guvernul austriac al Bucovinei hotărî dărâmarea bisericuţei Sbierenilor din Siret, motivând această dispoziţiune, că cele două biserici de zid din Siret sunt deajuns pentru credincioşii ortodoxi din acest oraş, şi nu mai e lipsă şi de această bisericuţă „periculoasă" [3]).

Dar fiind biserica sf. Dimitrie situată în mijlocul cimitirului ortodox, şi slujindu-se în ea sf. liturghie din timpuri vechi în toate Sâmbetele morţilor de peste an, parohienii ortodocşi se împotriviră ordinului guvernului dela Cernăuţi de a o dărâma. O comisiune oficială sosi la faţa locului după această împotrivire a târgoveţilor, care constată, că biserica încă nu e

---

[1]) [2]) [3]) Vezi: Cronica paroh. din Siret

atât de putredă, ci ar putea sta încă multă vreme fără nici o primejdie. Numai acoperemântul ei era atât de stricat, încât ploua în lăuntrul bisericii. Atunci târgoveţul român *Lazar Ienachievici* declară în faţa comisiunei, că el va ocoperi din nou biserica pe cheltuiala sa proprie. După această făgăduinţă reprezentanţii guvernului nu mai avură ce obiecta împotriva acestei biserici. Evlaviosul târgoveţ Ienachievici îşi împlini această juruinţă de bun şi evlavios creştin, acoperind biserica sf. Dimitrie cu şindilă, *pe cheluiala sa* în anul *1858.*

După 30 ani acoperemântul acestei biserici era iarăşi putred. El fu reînoit de către protopresviterul Răudăuţilor şi parohul din Botuşana, *Nicolai Sbiera, în anul 1888.*

In timpul mai nou această veche bisericuţă fu renovată cu totul şi acoperită cu tinichea, prin îngrijirea parohului român al Siretiului Constantin Gramatovici, un apărător inimos al intereselor Românilor din acest oraş în anii din urmă ai stăpânirii austriace.

CAP. XIV.

Organizaţia şi administraţia în trecutul său moldovenesc.

Oraşul Siret a avut în timpurile vechi o organizaţie municipală asemănătoare cu cea a oraşelor din ţările din apus, după modelul oraşelor poloneze, cari la rândul lor îşi primiră organizaţia dela oraşele germane.

Dreptul municipal al Siretiului se întindea nu numai asupra oraşului, ci şi asupra unui teritoriu mai larg din jurul său, numit *„ocol“*, pe care se aflau sate, cari formau împreună cu oraşul o comună unitară [1]).

Astfel întregul teritoriu, pe care se află satele *Verpole, Negoştina, Mănăstioara* şi *Vicşani*, împreună cu câmpiile, fânaţele şi pădurile din jurul acestor localităţi [2]), aparţinea ocolului oraşului Siret.

In fruntea administraţiei orăşăneşti stătea *„şolturul“* (vornicul) cu *„pârgarii“*, de obiceiu 12, ca şi în alte oraşe moldoveneşti. Pe lângă aceştia mai aveau oarecare înrâuire asupra cârmuirii oraşului şi „bătrânii, oameni buni, negustorii şi târgoveţii [3]). *„Oamenii buni“*, *„bătrânii“*, *„negustorii şi târgoveţii“* erau cetăţenii adevăraţi ai oraşului, păstrătorii tradiţiilor vechi şi cunoscătorii „obiceiului pământului“, după care se judecau toate procesele şi daraverile dintre locuitori până spre mijlocul veacului al 17-lea [4]). Ei erau întrebaţi de sfat înaintea fiecărei judecăţi mai încâlcite şi cu răspundere mai grea [5]), şi formau, împreună cu şoltuzul şi pârgarii, „sfatul cel mare“ orăşănesc, pe când pârgarii formau „sfatul cel mic“, adecă mai restrâns [6]). Şoltuzul cu cei 12 pârgari aveau dătoria să chivernisească, cu sfatul „oamenilor bătrâni“, averea târgului, să intervie la orice

---

[1]) Vezi: Dr. I. Nistor: Handel u. Wandel in d. Moldau, pag. 110. [2]) Vezi: Cronica paroh. Siret.

[3]) [4]) [5]) Vezi: Dr. I. Nistor, o. c., pag. 95, 101—102.

[6]) Vezi: I. Bogan: Docum. l. Ştefan cel Mare, v. I, p. 12.

schimbare de stăpânire a pământului şi să curme orice ceartă la prilejuri de acest fel [1]).

Dintr'un document vechiu avem ştirea, că în anul 1646 interveniră într'un proces de posesiune şi cei *12 pârgari din Siret* [2]).

Şoltuzul şi pârgarii oraşului mai aveau îndătorirea să strângă toate dările şi dijmele domneşti, pentru cari erau răspunzători cu averea lor, să poarte grijă de apărarea şi de promovarea intereselor negustoreşti, să supravegheze preţurile şi calitatea mărfurilor aduse pe piaţa târgului, şi să confişte marfa rea, stricată, spartă sau putredă [3]).

Pe lângă acestea şoltuzul şi pârgarii mai aveau dreptul să judece în afaceri de negoţ şi să asculte martori la învitarea altor judecătorii [4]). Aceste drepturi şi datorii ale şoltuzului şi pârgarilor din Siret ni le arată un document, dat de Ştefan cel Mare în 30 August 1479, prin care acest Domn al Moldovei scoate pe locuitorii satului Rădăuţi, atârnător de episcopia de acolo, de sub iurisdicţiunea boerilor, staroştilor şi a *şoltuzului şi a pârgarilor din Siret* şi din Suceava, precum şi a vornicilor din aceste două târguri [5]). In acest document se zice răspicat, că „nici şoltujii şi pârgarii din Suceavă şi *din târgul Siretiului*, nici vornicii din aceste două târguri . . . să nu aibă treabă cu oamenii noştri din Rădăuţi, satul Mitropoliei noastre, nici a-i judeca, nici gloabă

1) Dr. I. Nistor: o. c., p. 101.
2) Vezi: Codrescu: Uric. X, p. 97.
3) Dr. I. Nistor: o. c., p. 102—104.
4) Vezi: Dr. I. Nistor, o. c., pag. 229.
5) Vezi: I. Bogdan: Doc. l. Ştef. c. M., I, pag. 228.

a lua dela dânşii, nici pentru lucru mic, nici pentru lucru mare, *nici pentru moarte de om, nici pentru răpire de faţă*, ce se va întâmpla acolo în satul Rădăuţilor. *Numai pentru sfadă în târg şi pentru furtuşagurile* ce s'ar dovedi *la faţa locului în târg* să-i judece pe oamenii din Rădăuţi *vornicii târgului*" [1]). Iar pentru altă treabă să n'aibă voe a-i judeca alt cineva decât episcopul Rădăuţilor Ioanichie şi urmaşii lui, sau vornicii lor [2]). „Vornicii târgului", amintiţi în acest document, erau soltujii şi pârgarii *din Siret* şi din Suceava, încotro mergeau Rădăuţenii „la târg".

Acest document ne arăta deci lămurit, că pe timpul Domniei lui Ştefan cel Mare (1457—1504) în fruntea târgului Siret stăteau şoltuji şi pârgari, cari aveau dreptul şi puterea de a judeca pe oricine în chestiuni de negoţ pe piaţa târgului, precum şi furtuşagurile dovedite în târg la faţa locului. Din acelaş document mai cunoaştem, că Vodă putea oricând restrânge drepturile obicinuite ale şoltuzului şi ale pârgarilor, după cum se întâmplă în cazul acesta cu cei din Siret faţă de locuitorii satului episcopesc al Rădăuţilor, cărora li se acorda privilegiul de a fi judecaţi numai de episcopul de acolo.

Cum se alegeau şoltuzul şi pârgarii, şi cât dura funcţiunea lor, nu ştim. Se pare însă că ei se alegeau în fiecare an din mijlocul cetăţenilor [3]).

Până spre sfârşitul secolului al 16-lea sfatul

---

[1]) [2]) I. Bogdan: Docum. lui Ştefan cel Mare, I, pag. 232, No. 126. [3]) Vezi: Nistor, o. c, pag. 101.

orăşănesc se compunea în Siret, ca şi în alte oraşe, mai mult din negustori. In secolele următoare însă tot dreptul municipal trecu asupra meseriaşilor, cari se organizară în bresle, după meseria ce o exercitau [1]).

Pe lângă şoltuz şi pârgari se mai aflau în unele oraşe moldoveneşti şi alţi slujbaşi şi slugi domneşti, precum „globnicii" şi „pererubţii". Globnicii erau slujbaşii cari adunau „gloabele" sau pedepsele, iar pererubţii erau acei slujbaşi mai mici, cari mânau oamenii străini la lucru de cetate, de mori domneşti ş. a. Ei se numiau astfel dela cuvântul slav „pererubeţ" = a tăia, adecă a face semne cu cutiţul pe răboj, neştiind a scrie [2]). Slujbaşi şi slugi domneşti de acestfel vor fi fost de bună seamă şi în Siret, unde ştim că se aflau mori domneşti.

Această organizaţie orăşănească a rămaş în *Siret,* ca şi în celelalte oraşe ale Moldovei, şi după domnia lui Ştefan cel Mare, până pe timpul Fanarioţilor, cari concentrară apoi toată puterea şi iurisdicţiunea în persoana ispravnicilor.

Pe la începutul veacului al 18-lea se mai amintesc şi *„nemesnicii" din Siret.* Astfel un doc. din a. 1740 ni spune, că „giupânul Ioan, nemesnicul dela Târgul Siret, şi fratele său Jolba" iau în arândă o parte din satul Răgăşăuţi pe Siret dela Gligoraş Musteaţă, drept zălog pentru un împrumut de 120 lei bătuţi [3]).

---

[1]) Vezi: Nistor, o c., pag. 101.
[2]) Vezi Bogdan: Doc. l. Ştef. c. M., II, p. 600.
[3]) Iorga: Stud. şi Doc., V, p. 233, No. 51.

CAP. XV.

Armenii, Grecii şi Evreii în trecutul oraşului Siret.

Armenii se aşezară de timpuriu prin oraşele Moldovei ca negustori. Mai ales dela începutul secolului al 15-lea negustorii armeni fură atraşi în Moldova prin înfiinţarea unui drum de negoţ, pe care se puteau transporta mărfuri din Orient şi dela Miazăzi, prin Moldova spre Polonia şi de aici în părţile de răsărit ale Germaniei. Pe lângă această împrejurare aşezarea Armenilor în Moldova fu sprijinită şi prin faptul, că Domnitorii acestei ţări, mai ales Alexandru cel Bun şi Ştefan cel Mare, silindu-se să ridice negoţul din ţară, primiau foarte bucuroşi pe vestiţii negustori armeni [1]).

In timpul domniei lui Alexandru cel Bun să se fi aşezat în Moldova vre-o 3000 de familii armeneşti, în 7 târguri. Altă ceată de Armeni se aşeză în Moldova pe la anul 1475, sub domnia lui Ştefan cel Mare, din care partea cea mai mare se aşeză în Suceava [2]).

Despre existenţa Armenilor în Siret în număr mare mărturiseşte şi mulţimea de pietre mormântale armeneşti, aflate în acest oraş, dintre cari multe se văd şi azi înşirate pe zidul ce înconjoară cimitirul catolic deacolo [3]). In anul 1551, Ştefan Vodă VI Rareş (1551—1552), suindu-se pe tronul Moldovei, voi să silească

1) Vezi: Dr. Polek: Die Armenier in der Buk.
2) Vezi: Polek, o. c., pag. 11.
3) Vezi: Dr. Kozak: Die Inschrift d. Buk., pag. 121.

cu puterea pe Armenii din Moldova, de a trece la credinţa ortodoxă. Armenii se împotriviră. Atunci Ştefan Vodă Rareş porunci să se dărâme bisericele armeneşti din *Siret,* din *Suceava* şi din alte târguri, iar episcopul şi preoţii Armenilor să fie închişi în temniţă, şi averile lor să fie confiscate [1]).

Din această ştire cunoaştem, că în secolul al 16-lea se aflau în oraşul Siret mulţi Armeni. Ei îşi aveau aici şi o biserică proprie, care fu dărâmată în a. 1551 la porunca lui Ştefan Vodă VI Rareş, şi deatunci poate n'a mai fost reclădită niciodată. Spre sfârşitul veacului al 17-lea numărul Armenilor din Moldova se micşură mult. Sub domnia lui *Gheorghe Duca-Vodă* (1668—1672) Armenii fură prigoniţi forte greu fiind învinovăţiţi de acest Domn al Moldovei, că ar fi fost părtaşi, împreună cu boerii, la o conspiraţie împotriva sa. Din cauza aceasta multe familii de Armeni din Suceava şi din *Siret* fugiră atunci în Transilvania, sub conducerea episcopului lor *Menas.* Acolo fură ei primiţi de principele *Mihail I Apafi* (1661—1686), şi întemeiară oraşele *„Armenopol"* (sau *Gherla)* şi *„Elizabetopol"* (sau *Ibaşfalău)* [2]).

In urma acestei emigrări de sub domnia lui Gh. Duca-Vodă, puţinii negustori armeni ce mai remaseră în Siret dispărură, aproape cu toţii, pe timpul Fanarioţilor, fiind înlocuiţi de

---

1) Vezi: D. Dan: Die Verfolgung der Armenier in der Moldau i. J. 1551, beschrieben vom Diakon Minas, Cernăuţi, 1894; apoi Polek, o. c., pag. 11.

2) Polek, o. c., pag 11.

Greci. Aceasta ni-o dovedeşte ştirea, că în anul 1777, la răpirea Bucovinei, se aflau în această parte a Moldovei de sus, numai *58 familii de Armeni* [1]). Pe timpul stăpânirii moldoveneşti Armenii din *Siret*, ca şi cei din alte oraşe ale Moldovei, formau o comunitate proprie, armenească, cu drepturi autonome, condusă de şoltujii şi pârgarii lor naţionali, aleşi de dânşii [2]).

După *răpirea Bucovinei*, guvernul austriac îşi dădu mare silinţă, prin anii 1776—1779, să înfiinţeze iarăşi colonii de negustori armeni în această provincie. Intre localităţile mai însemnate, luate în vedere pentru aşezarea coloniştilor armeni, catolici din Galiţia, era şi oraşul Siret [3]). Aceasta ni dovedeşte, că pe acele vremuri nu se mai aflau Armeni în acest oraş. Spre a încuraja şi a înlesni colonizarea Armenilor în Bucovina, Administraţia militară austriacă acordă Armenilor aşezaţi în această ţară privilegii însemnate şi avantajoase, privitoare la negoţ. Intre altele fură sprijinite foarte mult iarmaroacele şi bâlciurile săptămânale *din Siret* şi Suceava. Spre acest scop stăpânirea austriacă porunci în a. 1786, că dintre mărfurile şi vitele aduse pe piaţa acestor târguri, să fie supuse taxelor vamale numai acelea, cari rămân în ţară, iar acele mărfuri sau vite, cari trec peste graniţele ţării, să fie libere de orice vamă [4]).

---

1) I. Polek: General Splenys Beschreibung der Bukowina, Cernăuţi, 1893, pag. 166.
2) Cf. Nistor, o. c., pag. 109.
3) Vezi: I. Polek: Die Armenier i. d. Buk., pag. 14.
4) Idem, o. c., pag. 26.

Prin anul 1850 se aflau în Siret, după mărturiile bătrânilor, numai 6 Armeni, iar în anul 1914, trăia în acest oraş numai 1 familie armenească (Manisali).

Despre *Grecii*, cari au trăit în Siret în vremurile trecute, n'avem nici o ştire mai însemnată, şi mai ales nici una demnă de amintirea noastră. Ei au fost elemente trecătoare, aduse peaici de-un vânt rău, numai spre a se îmbogăţi din munca şi sudoarea neamului românesc dispărând apoi cu prada iarăşi spre Fanar, de unde veniau împreună cu protectorii lor de pe scaunul Moldovei.

Singura amintire despre Greci, păstrată între târgoveţii bătrâni ai Siretiului, e numele vechiu al unei străzi, numită „strada grecească“ sau „la Greci“, probabil din cauza, că aici vor fi locuit negustori greci pe timpul Domnitorilor Fanarioţi din Moldova. Aceasta era strada, ce duce dela bis. Sf. Ioan Botezătorul, pe sub dealul Sasca, spre biserica Sf. Troiţe.

Dupăce dispărură Grecii, se aşezară în Siret, după răpirea Bucovinei, alţi străini, cari nimiciră vechiul negoţ creştin şi meşteşugurile de modă veche ale Românilor. Aceştia sunt *Evreii*. Ei au acăpărat cu timpul nu numai negoţul şi aproape toate meşteşugurile, ci chiar şi cârmuirea oraşului.

Indată după răpirea Bucovinei, în anul 1777, se aflau în *oraşul Siret şi în districtul său, numai 15 familii de Evrei,* şi anume: 37 per-

soane bărbăteşti şi 36 persoane femeeşti, la un loc *73 de suflete*[1]).

In anul 1782 se aflau *în Bucovina întreagă 714 familii evreeşti.* Prin exilarea multor Evrei însă, cari se strecuraseră peste hotarele provinciei în mod fraudulos, scăzu acest număr astfel, că în anul 1786, deci după patru ani, rămaseră în Bucovina numai *175 familii de Evrei*[2]). Dar cu toate ordinele şi măsurile luate faţă de Evrei de către administraţia militară austriacă a Bucovinei deatunci, mai ales privitor la arândările şi subarândările lor stricăcioase şi ruinătoare, totuşi ei se strecurară iarăşi în Bucovina pe diferite căi, aşa că numărul lor crescu, până la anul 1801, la *649 familii cu 3286 de suflete*[3]).

Guvernul austriac la început făcea deci greutăţi năvălirii cu duiumul a Evreilor din Galiţia în noua provincie Bucovina, ordonând, ca ei să se aşeze aici numai cu permisiune specială din partea guvernului şi cu condiţia, să nu se ocupe cu anumite feliuri de negoţ, rezervate numai negustorilor creştini. Despre aceasta ni mărturiseşte următorul act oficial, numit *„carte de suferială“*, nemţeşte *„Duldungsschein“*, din anul 1812, scris în limba română şi germană, şi copiat în cronica parohială din

1) După un act oficial întitulat: „Summarischer Extrakt über die im Bukow. Distrikt befindlichen Juden, resp. Familien“, din anul 1777, păstrat în „Arhiva Statului din Cernăuţi“ între actele militare austriace.

2) Dr. Polek: Die Bukowina zu Anfang d. J. 1801, nach einer ämtlichen Denkschrift, pag. 39.

3) Idem, o. c., pag. 31.

Siret: „Carte de suferială, prin care jidaucei Chenţe Huttman, care este negustoriţă de piele, 30 ani de bătrână, născută din Siret, şi înscrisă la grămada jidovască al Siretiului sub numărul de conscripţie 322, aşăzătoare, i se dă voe în urmarea Inaltei hotărîri de Curte din 10 Sept. 1812, No. . . şi a decretului Inaltei Gubernii din 9 Oct. al pomenitului an, *a locui în Bucovina, până când nu se va amesteca la alişvelişuri* („unerlaubter Nahrungszweig"), care nu sunt pozvolite jidovilor" [1]).

Aceste formalităţi şi greutăţi, impuse Evreilor din partea guvernului austriac, nu ajutară însă nimic, căci în anii următori Evreii năvăliră cu droaia în Bucovina, şi deci *şi în Siret*, făcând concurenţă zdrobitoare negustorilor şi meseriaşilor români din acest oraş. Evreii puseră stăpânire pe averile şi casele româneşti din vatra târgului, pe când târgoveţii români, mânaţi de sărăcie şi de dătorii la cămătarii evrei, se retraseră tot mai mult spre marginele oraşului.

Un bătrân târgoveţ din Siret, Vasile Siretean, mi-a povestit, că prin anii 1848 numai 4 Evrei erau în Siret proprietari de casă. Tot după spusele bătrânilor din Siret, şirul de case mari de zid, cu etaje, din mijlocul oraşului, între piaţa centrală şi strada ce duce spre Suceava, erau până pe la anii 1870 proprietatea târgoveţului Tudorache Botezat, Român cu mare vază, care a fost multă vreme starostele breslei cojocarilor din acest oraş.

---

[1]) Vezi: Cronica par. din Siret.

Azi numai o singură casă de zid şi cu etaj din vatra oraşului Siret, casa familiei Silion, e în stăpânire românească. Toate celelalte case din inima acestui oraş, în jurul pieţei centrale, sunt azi stăpânite şi locuite numai de Evrei, cari reprezintau în Siret prin anii 1920, numărul considerabil de 3178 de suflete, din populaţia întreagă a oraşului de 7815 locuitori [1]).

Până pe la anul 1850 elementul românesc din Siret era încă în majoritate covârşitorea faţă de Evrei şi de alţi străini.

Azi vechiul Siret s'a prefăcut într'un cuib plin de străini, mai ales de Evrei, din târg moldovenesc de frunte, cum era înainte de vre-o 50 ani.

CAP. XVI.

Moşia Siretiului în vremuri vechi şi „Schitul Sfântului Onufrei“[2]).

Toate câmpiile, peste cari se întind azi satele Verpole, Negoştina, Mănăstioara şi Vicşani au fost din vechime proprietatea sau moşia târgului Siret [3]).

După strămutarea scaunului domnesc al Voevozilor Moldovei dela Siret la Suceava,

---

1) Vezi: Dr. Tr. Brăilean: „Jidanii şi războiul“ în revista „Cugetări“ Cernăuţi, anul I. No. 3.

2) Retipărire din revista „Deşteptarea“, gazetă pentru popor, editată de soc. acad. „Junimea“, Cernăuţi, anul III (1921) No. 4 şi 5,

3) Cronica parohială din Siret.

oraşul Siret îşi perdu mult din însemnătatea sa de altădată, şi începu a decădea. Târgoveții din Siret cu timpul nu mai puteau trăi în belşug numai din negoț, ca altădată, şi astfel fură siliți să-şi gospodărească, ţinând vite şi lucrând la câmp. Partea cea mai mare din moşia târgului Siret, mai ales câmpurile peste cari se aşterne azi satul *Mănăstioara* sau *Sf. Onufrei*, o întrebuinţau târgoveţii până în secolul al 17-lea, ca „păscătoare" sau „toloacă" pentru vitele şi turmele lor de oi [1]).

La începutul secolului al 17-lea însă, preotul „Mihul sau Mişul" [2]) din Siret ceru dela cârmuitorii târgului, să-i dea voe, ca să întrebuinţeze o parte din această toloacă ca ţarină pentru arătură şi fânațe, și să sădiască pe ea şi o grădină de pomi [3]). Siretenii, având pe acele vremuri pământ din belşug şi fiind darnici de mână, împliniră fără multă vorbă dorința părintelui Mihul, fiind el și băştinaş din Siret. Mihul ridică apoi, cam în mijlocul câmpului primit spre întrebuinţare şi folosire proprie, o *bisericuță mică,* de lemn, pe care o dărui înaintea morţii sale *Mănăstirii Putna* [4]). Această danie fu întărită în anul *1646* de către Domnul Moldovei *Vasile Lupu* (1634—1653). În locul bisericuţei mici şi joase a lui Mihul, Domnul Moldovei *Ştefan Petriceicu-Vodă* zidi, în anul 1673, o biserică frumoasă de piatră, o „mănăstioară", după cum îi ziceau locuitorii,

---

1) Cf. Prelicz: o. c. p. 14.
2) și 3) Cronica paroh. din Siret.
4) Prelicz: o. c. p 14, apoi Cronica paroh. Siret.

cu 5 despărţituri, şi cu hramul Sfântului Onufrei, care fu sfinţită de Mitropolitul Moldovei Dosoftei, asistat de Teodosie, episcopul Romanului, şi de Serafim, episcopul Rădăuţilor [1]). Cu acest prilej mai perdură Siretenii o parte bună din moşia lor, căci ctitorul Mănăstioarei Sfântului Onufrei, Ştefan Vodă Petriceicu mai dezlipi prin hrizovul din 20 Iunie 1673 o bucată mare din toloaca târgului şi o dărui acestei mănăstiri, împreună cu heleşteul *Mânzaţi*, 5 familii de ţigani şi 3 fălci de podgorie (vie) [2]). Acest complex de câmp, rupt din toloaca Siretiului şi dăruit Mănăstirii Sf. Onufrei, fu hotărnicit de către Serafim, episcopul Rădăuţilor (1667—1685), împreună cu Logofătul *Solomon Bârlădeanul şi cu şoltuzul şi cei 12 pârgari din Siret* [3]). In 12 Ianuarie 1680, Ştefan Vodă Petriceicu mai dărui acestei mănăstioare şi toate moşiile sale străbune, adecă: Turneştii de sus, 1/4 *din Drăguşeni şi din Tărăşeni*, apoi *Banceştii*, cu un heleşteu de peşte, o grădină de pomi, o prisacă şi o moară, spre a pune pe călugării Schitului Sf. Onufrei în stare de a zidi în jurul mănăstirii chilii şi alte clădiri trebuincioase [4]).

După înfiinţarea Schitului sau Mănăstioarei Sf. Onufrei, se aşezară în curând, în jurul şi pe moşia ei, mai multe familii de ţărani români.

---

[1]) Vezi: Prelicz: Geschichte der Stadt Sereth, pagina 14, apoi D. Dan: Cronica Rădăuţilor, pagina 90—91.

[2]) Prelicz: o. c, apoi Cronica paroh. Siret.

[3]) Vezi: D. Dan: o. c. p. 91, apoi Prelicz: o. c. p. 14, şi Cronica par. Siret.

[4]) Wickenhauser: Bochotin, apoi Prelicz: o. c. pagina 15.

Aşa se formă în jurul schitului un sat românesc, care se numi ca şi mănăstirea: *„Mănăstioara Sfântului Onufrei“*, iar azi se numeşte, mai scurt, numai „Mănăstioara“ sau numai „Sfântul Onufrei“ [1]). Ţăranii români cari s'au aşezat în jurul Mănăstioarei Sf. Onufrei, şi astfel au pus temelia satului *Mănăstioara*, seamănă să fie de obârşie ardeleană, căci pe acele vremuri sute de familii româneşti din Ardeal, iobagi sărmani, bătuţi de biciul unguresc, îşi părăsiră glia strămoşească, atât de darnică pentru stăpânii asupritori şi atât de stearpă, pentru cei ce-o lucrau. Ei trecură munţii şi se aşezară în părţile noastre, prin Bucovina, unde condiţiile de viaţă erau mai bune [2]). Numărul vechilor familii româneşti din Mănăstioara fu sporit apoi şi cu alte familii de ţărani români, venite din Transilvania, mai ales dela anul 1700 încoace, când Românii de acolo fură asupriţi de Unguri, pentrucă nu voiau să-şi părăsească credinţa strămoşească şi să se uniască cu biserica papistaşă. Din cauza aceasta mulţi Români ardeleni, năcăjiţi de Unguri, trecură dincoace de munţi, şi se aşezară în Moldova, întărind astfel rândurile fraţilor lor, descălicaţi pe aice în vremuri mai vechi. Aceasta ni-o mărturiseşte şi un izvod din anul 1778, care ni arată coloniştii români veniţi din Transilvania şi aşezaţi în satul *„Sfântul Onufrei“*, sau *Mănăstioara*,

---

1) Vezi: Cronica parohială din Siret.

2) Vezi: Nistor: „Legăturile noastre cu Ardealul“ în „Junimea literară“, Cernăuţi anul XI. No. 1–3 ex 1914, pagina 14 şi următoarele.

apoi în *Tereblecea*, *„Bahârneşti“* (Bahrineşti), *Camenca* (Petriceni), *Carapciu* pe Siret, *Cupca*, *Pătrăuţi* pe Siret, *Ciudei*, *Budeniţi*, şi în alte sate din Bucovina de miazăzi [1]). Urmează deci, că, dacă nu toţi, apoi desigur o parte mare dintre locuitorii români ai satului *Mănăstioara*, şi ai celorlalte sate amintite, din ţinuturile Siretului şi Storojineţului, îşi trag obârşia din Transilvania.

În Anul 1746 Domnul Moldovei *Ioan Mavrocordat* (1743—1747) mai despărţi o parte bună din moşia *Siretenilor*, şi anume partea dinspre răsărit, pe care se află satele *Negoştina şi Verpole*, şi o dărui Spătarului său *Constantin Sturza* [2]). Iar, 10 ani mai târziu, în anul 1756, Domnul Moldovei *Constantin Vodă Racoviţă* (1756—1757) mai dezlipi încă o parte din toloaca ce li mai rămăsese Siretenilor şi o dărui Schitului Sf. Onufrei din satul Mănăstioara [3]).

Târgul Siret mai stăpânia din vechime şi o câmpie întinsă, dincolo de satul Mănăstioara, pe *Horaiţ*, cam pe locul unde se află azi gara şi sătişorul *Vicşani* (Ruda). Această câmpie se numia *„Valea Cuilei“* sau „Cuila“, şi aducea Siretenilor un venit sau „zeciuială“ de fân, în preţ de 50 florini anual [4]).

În apropierea câmpiei Cuila se afla şi un sat, numit *„Vicşani“* sau şi *„Vicşineţ“*, care era proprietatea Schitului sau Mănăstioarei Sf.

---

1) Vezi: I. Nistor: l. c. în „Junimea literară“.
2) Prelicz: o. c. pag. 15, apoi Cronica paroh. din Siret.
3) Idem: o. c. şi Cronica parohială din Siret.
4) Cronica parohială din Siret.

Onufrei. *Acest sat a dispărut însă cu totul,* încât azi cu greu s'ar mai putea preciza locul unde a fost aşezat, şi hotarele sale [1]). El s'a întins pe câmpiile dintre satele Banceşti şi Frătăuţii-noui. *Pe vremea lui Ştefan cel Mare acest sat exista încă.* Ştefan cel Mare dărueşte, prin hrizovul din 15 Martie 1848, *„două părţi din satul Vicşani"* Mănăstirii Putna [2]). *La răpirea Bucovinei satul Vicşani nu mai exista.* Mănăstirea Putna însă stăpânia încă moşia pe care fusese satul, şi cedase o parte din ea Schitului Sfântului Onufrei [3]). Călugării dela Sf. Onufrei voiau să pună stăpânire şi pe câmpia numită *„Valea Cuilei"*, care se afla în stăpânirea târgoveţilor din Siret. Ei începură dela o vreme a spune, că Siretenii n'au nici un drept asupra acestei moşioare, căci *pe ea a stat în vremurile mai vechi satul Vicşani,* care aparţinea de drept Mănăstirii Sf. Onufrei [4]). Se iscă deci un proces pentru stăpânirea Cuilei între călugării Schitului Sf. Onufrei şi între târgoveţii din Siret. Călugării însă perdură procesul, căci Siretenii putură dovedi cu hrizoave vechi în faţa judecătorilor dreptul lor de stăpânire asupra moşiei Cuila. Izbucnind însă în anul 1770 o holeră grozavă, care seceră în câteva zile o parte mare din populaţia Siretiului, stareţul Schitului Sf. Onufrei, care era de loc din Siret şi se bucura de mare

---

1) Cronica parohială Siret.
2) Vezi: I. Bogdan: Doc. l. Ştefan cel Mare I pag. 332.
3) Idem: o. c.
4) Cronica paroh. Siret, apoi Prelicz: o. c. pag. 15.

cinste şi încredere la Sireteni, întrebuinţă starea sufletească tulburată şi îngrozită a târgoveţilor, în casele cărora această boală cumplită sămăna tot mai multă jale şi nenorocire, spre a pune mâna, prin viclenie, *pe hrizoavele lor*, prin cari dovedeau ei drepturile lor de proprietate asupra moşiei Cuila. Intr'o bună zi chemă el la sine pe reprezentanţii târgului Siret, pe atunci toţi numai Români, şi li spune, că holera îşi are cuibul în hrizoavele şi hârtiile vechi şi mucigăite, ce se află în cancelaria primăriei şi prin casele bieţilor târgoveţi. Spre a stărpi deci această boală straşnică, toate aceste hârtii vechi, în cari s'a sălăşluit bacilul holerii, trebue nimicite prin foc. Aşa cuvântă părintele stareţ fruntaşilor din Siret. *Soltuzul şi cei 12 pârgari* ai Siretiului, înspăimântaţi de ravagiile cumplite ce le făcea holera zilnic în rândurile populaţiunii oraşului, se încrezură lesne în vorbele viclene ale stareţului lacom, adunară toate hrizoavele şi zapisele vechi, ce le aveau dela părinţi şi strămoşi, şi le aduseră la Schitul Sf. Onufrei. Stareţul, bucuros că i s'a nimerit vicleşugul, porunci atunci să se facă un foc mare sub nişte brazi din apropierea schitului, şi puse pe foc toate aceste documente de mare preţ, cari azi ni-ar desluşi multe lucruri însemnate din vremurile demult apuse [1]). Astfel perdură târgoveţii români din Siret cele mai trebuincioase şi mai însemnate hrizoave şi documente din bătrâni, cari li dovedeau şi li întăriau drep-

[1]) Cf.: Cronica paroh. Siret, apoi Prelicz: o. c., pag. 15.

turile de proprietate, nu numai asupra Cuilei, ci şi asupra altor averi din târg, pe cari le perdură mai târziu către comună, neputând dovedi prin nimic dreptul lor de proprietate [1]).

Iar urmaşii de azi ai acestor târgoveţi din Siret îşi perdură prin fapta stareţului dela Mănăstioara Sf. Onufrei zestrea lor strămoşască, şi multe ştiri preţioase şi amintiri frumoase din vremea moldovenească a oraşului lor, din cauza încrederei prea mari în vorbele unor călugări iubitori de argint. Şi, poate ca pedeapsă pentru această slăbiciune şi nechibzuinţă, Dumnezeu a voit, *ca toţi aceşti reprezentanţi ai târgului Siret*, — cari, împreună cu şoltuzul lor, au dus documentele şi hrizoavele vechi spre a fi nimicite la Mănăstioara, — *au murit de holeră, afară de unul singur* [2]). După încetarea holerei populaţiunea Siretiului să fi scăzut la 50 de suflete [3]).

După răpirea Bucovinei de către Austria, Schitul Sf. Onufrei fu desfiinţat împreună cu celelalte 35 de mănăstiri şi schituri din Bucovina, iar moşiile şi averile lor fură date în seama „Administraţiei fondurilor şi moşiilor Statului" din Lemberg, spre a le administra [4]). Preşedintele acestei administraţii împărăteşti, *Mathias Ainser*, porunci să se colonizeze moşia Sfântului Onufrei cu colonişti germani. Pe temeiul acestei porunci fură aduse la Mănăstioara 8 familii de Nemţi, originari din Kurmainz, Nassau, Fulda, Wür-

---

[1]) Prelicz: o. c., pag. 15.
[2]) Vezi: Cronica paroh. Siret.
[3]) şi [4]) Prelicz: o. c., pag. 15.

temberg şi Pfalz, în Germania de azi, cari fură aşezaţi între marginea dela apus a oraşului Siret şi între satul Mănăstioara [1]). Administraţia austriacă a Bucovinei i-a înzestrat cu pământ românesc din moşia oraşului Siret şi a comunei româneşti Mănăstioara, cu scopul ascuns de a împestriţa faţa curat românească a acestui sat, precum făcu această stăpânire şi cu alte sate româneşti din Bucovina. Schitului Sf. Onufrei de odinioară i-a rămas numai numele de „Mănăstioara“, care s'a întins şi asupra satului format în jurul său. Azi biserica acestui schit nu mai e mănăstire, ci serveşte, dela anul 1785 până azi, de biserică parohială, fără moşie, săracă, tristă, şi puţin îngrijită, ca aproape toate bisericele noastre din vremurile vechi. Satul Mănăstioara a fost nimicit aproape cu desăvârşire în marele războiu mondial 1914—1918, căci armata Ruşilor îşi săpă tranşee, în a. 1917, tocmai prin mijlocul acestui sat, lăsând astfel locuitorilor scăpaţi cu viaţă din această localitate numai jale şi sărăcie şi „ochi pentru plâns“.

Cap. XVIII.

Breslele meşteşugarilor români din trecutul oraşului Siret.

Meseriaşii români din Siret erau organizaţi în bresle încă de prin secolul al 16-lea, având în frunte un staroste, steagul lor propriu, legile lor şi sărbătorile lor deosebite.

---

1) Prelicz: o. c., pag. 15

Era o vreme, — şi nu e tocmai mult deatunci, — când trăiau în Siret negustori şi meşteşugari români *vestiţi*, cu vechi tradiţii, şi cu stare bună, şi nu se plecau în faţa veneticilor, aduşi de vânt în oraşul lor. Ei se mai deosebiau de aceşti străini şi prin înfăţişarea lor de Moldoveni ageri, şi prin îmbrăcămintea lor tradiţională, ţinând cu sfinţenie datinele şi obiceiurile vechilor bresle moldoveneşti, până înainte de vre-o 60 ani. „Meşteşugarii moldoveni din Siret erau oameni pacinici şi de omenie", după cum zic, cu lacrimi în ochi, bătrânii târgoveţi de azi din acest oraş.

Cele mai însemnate bresle româneşti de meşteşugari erau în Siret, în vremurile mai vechi, următoarele: *„Breasla cojocarilor"*, cea a *„ciobotarilor"* şi cea a *„bodnarilor"*. Dintre toate *„breasla cojocarilor"* a fost cea mai puternică şi s'a păstrat până'n zilele noastre, având-şi încă vechiul şi frumosul său steag, cu chipul *Sf. Ilie*, patronul cojocarilor din Siret. În vremurile trecute, în zilele de iarmaroc, mai ales de *„iarmarocul cel mare" din ziua Sf. Nicolae,* toate cartierele Siretiului se puneau în mişcare, întrerupându-şi liniştea monotonă la sunetul clopotelor tuturor bisericilor româneşti ale târgului. În aceste zile toţi breslaşii, tineri şi bătrâni, cuprinşi de însufleţire şi de voe bună, se adunau desdimineaţă la starostia breslei lor, şi, grupându-se în jurul steagului, porneau spre biserica Muşatei cu orchestra în frunte. Astfel urmau ei unei vechi datini, împlinite atâţia ani dearândul de părinţii şi stră-

moşii lor, de a începe cu o rugăciune de „Doamne ajută“, în biserică, afacerile de negoţ în zilele iarmarocului. Sunetul asurzitor al muzicei breslaşilor atrăgea îndată şi pe sătenii veniţi cu grămada la iarmaroc, în haine de sărbătoare. Şi toată învălmăşeala aceasta, o amestecătură de târgoveţi, surducari şi de chipeşi ţărani, de orăşence şi mândre ţărance, păşia sănătos şi mândru în urma tarafului de lăutari, pe străzile târgului spre biserică, punând în uimire şi respect pe străini, dar mai ales pe Evrei, cari îi priveau dela o parte „făcând pe gură-cască“ [1]). După slujba dumnezeească obicinuită, breslaşii se grupau apoi în rânduri, ostăşeşte, pe piaţa din faţa bisericii, unde se aduna lume multă în feliurite haine. Aici se făcea apoi deschiderea solemnă a iarmarocului, cu rugăciune din partea preoţilor şi cu sfinţirea apei.

După această solemnitate împunătoare a breslelor, piaţa se umplea de prăvălii improvizate şi de corturi cu marfă feliurită, „bună şi eftină ca'n poveşti“. Negustorii şi breslaşii români îşi începeau apoi afacerile de negoţ, deosebindu-se de cei străini prin purtarea lor *delicată şi prin rostul vorbei lor, neaoş româneşti*, petrecute cu feliurite glume cum numai Românul ştie să le direagă şi să le spună, prin cari atrăgeau mai ales pe ţăranii români dela sate.

---

[1]) Cuvintele unui bătrân cojocar din Siret, care mi-a povestit, cum se serba din partea breslelor româneşti din Siret deschiderea iarmaroacelor în vremuri mai vechi.

In acest chip făceau ei concurenţă zdrobitoare străinilor din dreapta şi din stânga, limbuţi, dar seci la vorbă. Astfel banii ţăranului român întrau mai mult în „punga de piele de miel" a meseriaşilor şi târgoveţilor români decât în „buzunarul" străinilor. Altă sărbătoare mare de feliul acesta a breslei cojocarilor din Siret era la *„Vovedenie"* (Intrarea în biserică a Maicii Domnului). In această zi membrii acestei bresle făceau parastas în biserică, întru pomenirea cojocarilor morţi din breaslă. Cheltuiala parastasului se acoperea din „lădiţa" breslei, iar dacă în lădiţă (cassa) nu erau parale deajuns, toţi membrii contribuiau în părţi egale, la acoperirea cheltuelilor.

Breasla cojocarilor, cu steagul lor străvechiu de culoare albăstrie, cu chipul Sf. Ilie, *exista încă înainte de războiul mondial, prin anii 1913,* şi număra 33 membri, toţi Români, căci cojocarii evrei din Siret nu erau primiţi în breaslă. In fruntea breslei stătea un comitet compus din: 1 staroste, 1 vicestaroste, 1 secretar şi 5 membri fără funcţie. Dar alaiurile lor sărbătoreşti din timpul vechiu dispăruseră cu totul.

Breasla ciobotarilor a existat până înainte de vre-o 40 ani. Cel din urmă staroste al ei a fost *Cozma Cărăuş.* Deasemeni a dispărut şi breasla *„bodnarilor"*, şi împreună cu ea dispăru şi această meserie românească din Siret.

Pe lângă negoţul şi meseriile amintite mulţi târgoveţi români din Siret se mai ocupau în trecut şi cu *cărăuşia.* In timpul războiului

Ruşilor cu Turcii, care a fost şi războiul nostru pentru Independenţă, din anul 1877, mulţi *cărăuşi români din Târgul Siretiului* au fost angajaţi de către Evrei din Basarabia „rusască", să ducă cu carele lor provizii pentru armata rusască din Bulgaria. Cărăuşii români din Siret încarcară *la Ungheni „suhari"* (pâne uscată) şi de aici îi duseră pe caruţele lor *peste Bucureşti* la Giurgiu, plătindu-li-se câte 280 fl. de fiecare car [1]).

In această cale lungă cărăuşii noştri poposiră câteva zile în *Ploeşti*, apoi în *Bucureşti*, unde stătură în popas 13 zile la hanul unui Grec" [2]). Plecând apoi mai departe „s'au pornit la oarele 8 dimineaţa din marginea dela miazănoapte a *Bucureştilor* şi au ajuns în marginea dela miazăzi a oraşului la oarele 3 după amiazăzi, [3]) deci după 7 oare de mers în paş, cu carele încărcate. După 3 zile de călătorie dela Bucureşti ajunseră la *Giurgiu*, „în rânduri de câte 300 de căruţi, din Bucovina şi din Rusia" (Basarabia) [4]). Când au ajuns la Dunăre, la „tabăra cea mare", au descărcat marfa şi au vândut caii, aici, pe malul Dunării, spre a se întoarce apoi spre casă cu trenul. Un soldat rus însă nu voia să li dea voe cărăuşilor să se întoarcă înapoi spre casă. Atunci cărăuşii români din Siret începură a-l ruga pe soldatul sentinelă, „în limba rusască", să li „pozvoliască" (= permită) reîn-

---

1) Comunicat de către bătrânul târgoveţ român din Siret, Vasile Siretean, care a luat însuşi parte la aceste cărăuşii.

2) 3) şi 4) După comunicările numitului Vasile Sireteanu.

toarcerea în Bucovina la vetrele şi la nevestele lor. *Soldatul*, dupăce ascultă rugile deznădăjduite ale cărăuşilor, se adresă către târgoveţul-cărăuş Vasile Siretean, care vorbia în numele tuturor tovărăşilor *săi din Siret*, şi-i zise în limba românească: „Te cunosc pe vorbă că eşti Moldovan, poţi să te întorci acasă". *Acest soldat era un Român din Basarabia*, care slujia în armata rusască. El dete voe apoi tuturor cărăuşilor români să plece spre casă, iar pe Evrei îi reţinu pe loc [1]).

Azi şi cărăuşia a dispărut dintre ocupaţiunile târgoveţilor români din Siret. Evreii i-au făcut capătul.

In vremurile vechi şi până pe la a. 1870, când târgoveții români din Siret aveau încă pământ mult şi livezi largi, mulţi dintre ei se ocupau şi cu agricultura şi creşterea vitelor.

Pe timpul răpirii Bucovinei de către Austria Siretenii cultivau, pe lângă grădinele şi livezile lor proprii, încă şi „grădinele cele vechi ale oraşului" [2]). Aceste grădini erau proprietatea comunei urbane, iar târgoveții plăteau primăriei oraşului pentru folosirea lor, după spusele bătrânilor „o arândă mică, de 3 sorocoveţi pe falce". Această arândă era, aşa zicând, moştenitoare. Ea trecea adecă dela tată la fiu, iar reprezentanța comunală nu avea dreptul de a lua locurile acestea din stăpânirea unuia şi a le da altuia, decât numai în cazul când

---

[1]) După povestirile răposatului târgoveţ din Siret Vasile Siretean.

[2]) Vezi: Cronica paroh. din Siret.

arândaşul însuşi renunţa la ele de bună voe, sau dacă muria fără urmaşi („clironomi“ [1]).

Dela anul 1873 însă, venind la cârma oraşului oameni străini de neamul şi legea românească, aceştia desfiinţară arânda moştenitoare a câmpurilor şi grădinilor comunale şi le arândară mai mult străinilor, mai ales Evreilor, cu un preţ foarte urcat, „ca să mai lunece pe vrute şi nevrute ceva şi în punga celor dela cârma oraşului“ [2]).

Pe aceleaşi vremuri, până pe la anul 1870, Siretenii aveau, după mărturiile bătrânilor, *şi turme de oi, cu stână* pe toloaca lor de 250 fălci. Aceste turme le păşteau ciobani de profesiune, aduşi din munţii Bucovinei şi plătiţi cu bani buni. Dintre aceşti ciobani vor fi fost unii tocmai din Ardeal, după cum ni arată următorul cântec poporal, păstrat din acele vremuri şi până azi în amintirea târgoveţilor bătrâni din Siret:

„Ardelean cu suman scurt,
La Moldova ce şezi mult,
Decând ai venit la noi,
S'a scumpit brânza de oi,
Făina de păpuşoi“ [3]).

Azi nu mai au Siretenii români nici *unde*, nici *de unde* face stână de oi.

---

1) Vezi: Cronica paroh. din Siret.
2) Vezi: Cronica paroh. din Siret.
3) Auzită dela Ioan Teliman din Siret.

CAP. XVIII.

Icoane din trecutul românesc al oraşului Siret.

1. Portul tradiţional „moldovenesc" al târgoveţilor români din Siretiul ce s'a dus.

In vremurile vechi toţi târgoveţii români ai Siretiului, negustori, meseriaşi sau agricultori, se deosebiau de concetăţenii lor de neam străin din acest oraş prin costumul lor pitoresc, apucat încă din timpul stăpânirii moldoveneşti.

Acest costum deosebit îl purtau toţi târgoveţii români, bărbaţii şi femeile, fără deosebire de vârstă.

Bărbaţii purtau peste cămaşă *„minteanul"*, croit din materie de mătasă roşă sau verde, sau dintr'o materie numită *„cutnie"*. Minteanul se purta poală peste poală, având sus, lângă guler trei bumbi, iar mai în jos doi.

Cel din urmă târgoveţ moldovean din Siret, care a purtat încă mintean până la moartea sa, întâmplată pe la anul 1890, a fost venerabilul bătrân Vasile Ştefaniuc, tatăl răposatului Arhimandrit Iuvenal Ştefanelli şi al scriitorului bucovinean, răposatului consilier de tribunal Tudor Ştefanelli. Dispărând acest bătrân dintre cei vii, a dispărut şi vechiul mintean, ca o relicvie sfântă şi rară din trecutul nostru moldovenesc.

O modă mai nouă a minteanului a fost *„ilicul"*, care se croia de regulă dintr'o mătasă vârstată tot cu o dungă roşă şi una albastră.

Ilicul se încheia cu un rând de bumbi deşi, făcuţi din „găitan“ negru, şi cusuți un deget unul dela altul.

La zile „mari“, de sărbătoare, se lua în locul ilicului, *„antereul“*. Acesta era o haină lungă până'n pământ, peste care se încingeau târgoveţii cu o cingătoare, de regulă un tulpan mare de mătasă, foarte frumos colorat, numit *„taclid“*.

Pe deasupra antereului se îmbrăca *„caţaveica“*, făcută dintr'un postav albastru, verde sau întunecat, şi blănită cu piele de vulpe.

Mintenele, ilicele, antereele şi caţaveica erau lucrate numai de croitori români. Cel mai bun şi mai vestit croitor pentru acest fel de haine era târgoveţul român *Ioan Ştefaniuc* (ca 1860).

In picioare purtau vechii târgoveţi români *„ciubote de saftian“*, adecă de piele de ţap dubită cu „scumpie“, şi nadragi foarte largi, băgaţi în ciubote şi numiţi *„raituşi“*.

Pe cap purtau mai mult o cuşmă brumărie, care „se lovia foarte bine la straele cele româneşti.“ Și *femeile*, bunicele Siretencelor de azi, aveau un port deosebit de cel de azi. Ele purtau în loc de „bluza modernă“, de azi, un fel de caţaveică scurtă de postav verde, cu mâneci largi şi blănită cu piele de jder. Această caţaveică se numia *„ghiordei“* şi se purta peste rochie. *Rochiile* erau foarte largi, croite după moda de găteală „rococo“ şi iarna vătuite. Pe cap purtau *„baidiere“* de culoare galbănă, cu cari se îmbrobodeau „capiteşte“,

întocmai ca nevestele noastre dela sate. In zile de sărbătoare, sau la sărbări, petreceri şi nunţi, precum şi iarna la frig, femeile târgoveţilor noştri îmbrăcau peste ghiordei o caţaveică lungă, blănită cu piele de vulpe sau de mâţă sălbatecă. In picioare purtau *„iminei“*, adecă nişte cizmuliţe colorate, de saftian, fără călcâi. Imineii se băgau într'un fel de pantofi, întocmai cum poartă şi azi încă ţărancele din jurul Cernăuţilor.

Vechiul port al generaţiilor trecute de târgoveţi moldoveni nu e de origine românească, căci nu are nimic sau numai foarte puţin din îmbrăcămintea noastră populară şi naţională. Totuş şi acest port vechiu al târgoveţilor noştri e demn de amintirea noastră, fiindcă a fost timp îndelungat costumul naţional al Românilor dela oraş, şi face astfel o parte întregitoare din vechea noastră industrie casnică şi artă pământeană.

Acest port străbun, prin care târgoveţii români se deosebiau de cei streini de limba şi legea noastră, l-au primit târgoveţii noştri încă pe timpul stăpânirii moldoveneşti dela Turcii şi Grecii, cari năvăliseră şi prin Moldova în secolul al 18-lea, pe timpul domnitorilor fanarioţi, când se stricară şi se grecizară moravurile noastre străbune. Portul grecesc al târgoveţilor se schimbă însă întrucâtva prin influenţa izvoadelor şi a gustului artistic, înăscut Românului. Şi erau mândri vechii Sireteni în costumul lor „moldovenesc“. Şi când se adunau la diferite prilejuri în grupe mai mari păreau a fi nişte

ostaşi uniformaţi ai Voevozilor noştri români, cărora aceştia le încredinţară, parcă, stăpânirea şi apărarea reşedinţei lor de altădată, cât timp va mai răsuna în aceste părţi graiul românesc şi doina cea străbună.

Iar străinii venetici priviau la ei cu respect şi cu oarecare admiraţiune, numindu-i „talpa târgului“.

Cu timpul portul naţional al târgoveţilor începu a dispărea tot mai mult, fiind înlăturat şi distrus de concurenţa zdrobitoare a „modei“ străine, „europene“, de pilda răufăcătoare şi de lipsa simţului de preţuire şi de cinstire a izvoadelor şi tehnicelor bătrâneşti din partea oamenilor semiculţi.

Vechii negustori şi meseriaşi români din Siret au dispărut, fără să se fi ridicat alţii în locul lor, şi cu dânşii au dispărut şi datinele şi obiceiurile vechi, şi portul tradiţional al târgoveţilor, cum dispare ceara la văpaia focului. Urmaşii lor de azi se deosebesc de ceilalţi concetăţeni ai lor de neam şi sânge străin, doar prin brazdele adânci, trase pe feţele lor de sărăcie şi năcazuri. Prin anii 1914 un singur târgoveţ bătrân, cu numele Vasile Colomiţchi, care purta în spatele sale peste 80 ani, mai păstra încă unele rămăşiţi din vechiul port orăşănesc al Moldovenilor din Târgul Siretului.

Azi nu mai trăeşte nici acest venerabil bătrân, care putea da încă multe desluşiri celui dornic de amintirile trecutului.

Şi dispărând dintre cei vii acest bătrân, cel din urmă târgoveţ de tagma veche din Siret,

a luat cu sine în mormânt şi ultimele reminiscenţe din portul tradiţional românesc al târgoveţilor oraşelor noastre moldoveneşti [1]).

2. „La scumpie".

Impreună cu portul tradiţional al târgoveţilor din Siret dispăru şi *felul lor vechiu de vieţuire şi de ocupaţiune, cu toate obiceiurile îmbinate cu ele.* Greul vieţii a înăbuşit parcă în sufletele celor câţiva târgoveţi români ce au mai rămas în Siret în cei treizeci de ani din urmă orice simţământ de voe bune şi de dragoste pentru formele simple dar frumoase, cu cari îşi uşurau străbunii lor munca de toate zilele şi'-şi petrceau „un ceas fără năcaz" în clipe de odihnă.

Sufletele lor deveniră parcă tâmpite şi neaccesibile pentru acea fericire sufletească şi poezie întineritoare ce-o aflăm la poporul nostru dela sate. Azi, doar un bătrân ce stă, aşa zicând, cu'-n picior în groapă, îşi mai aduce aminte de vreun cântec bătrânesc, ce-l cântau vechii breslaşi moldveni lucrând la „tejghea" cu „gripca" [2]) sau cu „daragul" [3]) în mână, de frumoasele datini dela nunţi şi la alte prilejuri de bucurie, şi de scenele pline de poezie, cu cari

[1]) Retipărire din „Junimea literară", Cernăuţi, anul XI. No. 1—3 cu 1914, sub titlul de „Icoane din trecutul românesc al oraşului Siret" de S. Reli.

[2]) Gripca = unealtă cojocărească, cu care se curăţesc piele de oae dubite ca să se albească,

[3]) Daragul = unealtă cojocărească, cu care se „dărăgesc", adecă se curăţesc piele de scai.

își ușurau munca grea a câmpului sau întreprinderile negustorești.

Până pe la anul 1850 meseriașii români din Siret se ocupau peste iarnă cu meseria lor. Vara însă plecau cu toții „la scumpie", la Moldova, în județul Galaților, dar mai ales la Basarabia, în județul Chișinăului. Mulți Sireteni din generația de azi nu vor mai fi știind ce însamnă „scumpia", și mai puțin vor ști, ce rost a avut ea în viața și ocupațiunile din trecut ale strămoșilor lor.

„Scumpia" e numirea populară a unei plante, ce seamănă mult cu liliacul, cu miros foarte plăcut, cu floricele mici și cu frunze alterne simple. Ea se ține de genul plantelor lemnoase din familia Anacardiacelor și e cunoscută în știința botanicei sub numele științific de „Rhus Cotinus L." [1]).

Aceasta plantă crește în regiunile calde ale României, și anume în *Banat,* în județul *Galați* din Moldova și în județul Chișinăului în Basarabia prin răriturile pădurilor.

Scumpia se întrebuința, din cauza bogăției sale de tanină, pentru dubitul pieilor de țapi, cunoscute în comerț sub numele de „saftian".

Siretenii arândau scumpia dela boeri, proprietarii pădurilor respective, plătind fiecare pentru ea dimpreună cu păscătoarea pentru cai câte „6 galbeni" (= ca 60 lei). Cel mai mult au petrecut ei la scumpie *în Bălți* și în „satul *Călărași*" din Basarabia, unde arândau

---

[1]) Vezi Enciclopedia Română. t. III, p. 766 și 921.

scumpia dela boerul Chiriac, om „cu inimă foarte bună pentru Moldoveni“. In fiecare an, cu două săptămâni înainte de Sfinţii Apostoli Petru şi Pavel, se porniau Siretenii, toţi deodată, la scumpie, cu carele lor cari formau un şirag lung „dela podul Siretelui până la târgul Mihăilenilor“.

Carele lor erau încărcate cu fedeleşe, pe cari le duceau încolo ca marfă de vânzare şi în cari îşi puneau şi merindea trebuincioasă. Ajunşi în Basarabia vindeau fedeleşele cu „bani buni“, adecă cu câte o „carbovă“ [1]).

Nevestele îşi petreceau bărbaţii la scumpie până la fosta graniţă a României, la Mihăileni, de unde apoi se despărţiau. Şi era înduioşătoare până la lacrimi despărţirea târgoveţilor acestora de nevestele lor înainte de trecerea frontierei, spre a nu-şi vedea timp de câteva luni casa şi familia.

Aice, lângă graniţă făceau ei un popas de câteva ceasuri, spre a mai petrece câteva clipe în societatea celor dragi ai lor, uşurându-şi durerea despărţirii prin cântece duioase. Mai ales femeile, din fire mai simţitoare, îşi spuneau tare păsul inimii prin cântece jalnice, rugând fiecare pe „bădiţa“,[2]) „să nu zăbăvească mult“ unde se duce, că

„De-i zăbăvi până'n toamnă,
„Mi-i găsi uscată coarnă.
„De-i zăbăvi şi mai mult,
„Mi-i găsi moartă-n pământ“ [3]).

---

1) Carboavă = monetă rusască de argint.
2) Femeile din Siret îşi titulau în trecut pe bărbaţii lor „bădiţă“.
3) Auzită dela bătrânul târgoveţ din Siret Vasile Siretean.

Apoi urma o ultimă îmbrățișare de adio, încă câteva cuvinte de îmbărbătare şi de mângăere, un fluturat de batiste şi o privire încă — cea din urmă — după cari nevestele se întorceau acasă la copilaşi, iar bărbaţii, făcându-şi o cruce mare şi rostind un „Doamne ajută" din inimă, se porneau mai departe spre ţânta călătoriei lor. Ajunşi în „Basarabia rusască", petreceau aici până la sfârşitul lui Septemvrie, ocupându-se cu cultivarea, culesul, treieratul şi legatul scumpiei. In cursul acestei vremi, petrecute între străini, îi năcăjiau pe Siretenii noştri feliurite neajunsuri, dar mai ales grija şi dorul de „cei de-acasă". Aici în freamătul lin al pădurilor şi la şoptitul izvoarelor ce străbăteau sălbăticia acestor locuri, se adunau aceşti oameni harnici şi de ispravă, seara „după munca zilei, la un loc, spre a-şi alunga dorul de casă prin povestiri frumoase din trecut sau prin cântecele voiniceşti, ce le deprinseseră ei, sau părinţii lor, în vreun han din Târgul Siretiului, unde se abăteau câteodată, în treacăt, şi voinici de-ai codrilor:

„La crâşmuţa cea din vale,
Cu vin bun şi ocă mare",
unde „beau voinicii de călare", căci
„crâşmăriţa-i slută tare", sau
„la crâşmuţa cea din deal", unde
„vinu-i bun şi oca-i mică", dar
„crâşmăriţa-i frumuşică", de acea, aici
„beau voinicii de se strică" [1]).

---

[1]) Auzită dela bătrânul Vasile Siretean, târgoveţ din Siret.

Acolo, prin Basarabia, în sălbătăcia pădurilor cu scumpie, sub poalele codrilor verzi unde petreceau, se simţiau poate şi dânşii „voinici de codru", sub impresia şi farmecul următorului cântece ce-l cântau ei, adunați la un loc, în jurul focului de seară:

„Sub poala de codru verde
O zare de foc se vede.
Imprejurul focului,
Stau voinici de-ai Oltului.
Nu ştiu zece ori cin'spre'ce,
Ştiu că peste-o sută'ntrece,
Şi toţi frig câte-un berbece,
Că să aibă de gustare
Dela mic şi pân'la mare.
— Căpitane! Vremea trece!
Din două una-ţi alege:
Ori la muncă, ori la luncă!
Că s'o sfârşit bani'n pungă,
Tot suind şi coborînd,
Tot suind din deal în deal
Cu mâna pe iatagan.
Tot suind din deal în vale,
Tot cu mâna pe pistoale!" [1])

Aşa cântau Siretenii la scumpie, la lumina tainică a lunei sau la zarea focului, trezind codrii Basarabiei din amorţeala în care căzuseră, de când limba răpitorului moscovit izgoni din ei fermecătoarea doină moldovenească şi versul românesc.

Peste zi însă harnicii târgoveţi dela scumpie îşi mişcau braţele lor la muncă, în tactul unui

[1]) Auzită dela Ioan Teliman din Siret. O variantă a acestui cântec bătrânesc se află şi în „Poezii pop. ale Românilor", culese de Vas. Alexandri, edit. Bibliot. p. toţi, pag. 172.

cântec de dor, dedicat celor iubiţi ai lor rămaşi acasă:

„Frunză verde de scumpie,
Mă suii în deal la oie,
Şi-mi văzui casa pustie
Şi femeia'-n văduvie,
Şi copii'n sărăcie" 1).

Toamna, prin Septemvrie, îşi încărcau apoi carele cu scumpie, câte cel puţin 15 „ţâcnare (= 15.000 kg.) pe un car, şi se întorceau în Bucovina, ducând scumpia la târguşorul *Kuty* de la hotarul Galiţiei în preajma *Vijniţei*, unde o vindeau dubălarilor Armeni deacolo, cu câte 17—20 fl. „tâcnariul (100 kg.) Dela Kuty se întorceau apoi pela vetrele lor, la Siret, aducând „parale bune", cu cari trăiau în îndestulare pe lângă meseria ce o exercitau în timpul ernii.

Azi a dispărut spiritul de întreprinderi negustoreşti şi cărăuşia târgoveţilor din vremurile trecute. Azi nu mai are *cine*, iar cei-ce mai sunt *nu mai ştiu* să împreune orice lucru cu câte o datină păstrată din bătrâni şi să-l împodobească cu forme frumoase, izvorîte din sufletul poetic al Românului, precum o făceau aceasta târgoveţii moldoveni din Târgul Siretiului carele s'au dus [2]).

3. **Cum „petreceau" odată Românii din Siret** [3]).

In timpul trecut şi până pe la anul 1870,

---

1) Auzită dela răp. Vasile Siretean din Siret.
2) Retipărire din „Junimea literară" Cern. N-ii. citaţi mai sus.
3) Retipărire din rev. „Deşteptarea", Cern. an III N. 7 1921.

când elementul românesc din târgul Siret era mai puternic şi cu stare mai bună, pulza în acest bătrân oraş o viaţă socială românească, *expresivă* şi plină de scene poetice şi fermecătoare.

Orăşenii români se deosebiau de pătura străină nu numai prin vorba lor delicată şi prin portul lor frumos, ci şi prin formulele lor sociale şi prin petrecerile lor.

Dacă breslaşul român ştia să-şi uşureze şi să-şi îndulciască *munca* cu chiote şăgalnice şi pline de înţelepciune, şi cu feliurite glume potrivite, cu atât mai mult ştia el să-şi avânte sufletul într'o lume mai veselă în orele sale libere.

In fiecare Duminecă s'au sărbătoare mai însemnată, după sf. liturghie, tineretul însoţit de bătrâni se aduna la o casă cinstită din cutare cartier al oraşului, spre a „face horă“ şi spre a-şi petrece câteva ceasuri de voioşie în jurul lăutarilor, cari până pe la anul 1850 erau toţi numai Români din Siret.

Fiecare „gospodină“ nu venia la horă „cu mâna goală“, numai cu fata, ci aduceau feliurite prăjituri, „plăcinte“ şi „turtă dulce“ şi un şip de băutură dulce, trandafirie, numită „rozolie“. Şi se adunau la horă şi bătrâni cu părul alb, nu numai cei-ce aveau feciori sau fete de dans, ci toţi „gospodarii, ca să se mai întâlnească“ şi să-şi povestească de griji şi de afaceri, mai întinerindu-şi totodată inima privind cum se veseleşte tinerimea.

Aici se sfătuiau ei împreună despre întâmplări şi fapte din vremurile trecute, despre afaceri sau despre treburile târgului, îndulcindu-şi păsurile şi năcazurile cu „vin bun moldovenesc", sau cu must din fructele grădinilor lor proprii.

Iar lăutarii înveseliau pe cei adunaţi cu fermecătoare arii româneşti şi cu cântece bătrâneşti, căci nu se pomeniau mai demult muzicanţi străini la petreceri şi nunţi româneşti în oraşul Siret.

Inimele tineretului tresăltau la auzul frumoaselor arii, şi o putere nevăzută îndemna parcă pe fiecarele să-şi caute pentru dans aleasa inimei, parfumată cu miros de busuioc şi de calapăr, căci mai demult nu se pomenia, ca târgoveţii noştri să-şi cheltuiască paralele, ca cei de azi, pentru *„parfumuri"*. Şi după câteva clipe tot tineretul se vedea învârtind vesel roata bătrânei noastre hore.

Iar printre tonurile muzicei se amestecau şi şoapte de dragoste şi glume. Şi multe simţeminte, neştiute încă, se deşteptau la aceste petreceri în peptul tinerimei. După spusele bătrânilor mai rămaşi prin Siret din vremuri mai vechi, se dansau la aceste „baluri" mai întâi „jocuri moldoveneşti" cu ritmul mai repede, apoi urmau nişte „sârbe, la cari se ridica colbul până'n nouri" când se prindeau în ele „băeţii" şi fetişcanele române „ispititoare ca păcatul", din acest oraş. Iar' când bătrânul „capelmaistru" vedea că „s'au cam obosit băeţii", lăsa strunele vioarei să răsune „mai domol". Şi atunci cu toţii se înlănţuiau în hora liniştită.

După fiecare dans „jucăuşii se cinsteau" cu „rozolia" dulce, adusă deacasă de viitoarele soacre, sau cu must vechiu de pere, şi se „tractau" cu „turtă dulce" şi plăcinte. Cavalerii cari acordau şi plătiau muzica erau ţinuţi în mare cinste. Ei erau dătători de ton şi răspunzători pentru buna rânduială. Deaceia ei erau cei dintâiu „tractaţi" cu prăjituri şi „cinstiţi" cu băutură de către fetiţele jucăuşe.

In timpul de pauză a dansurilor „muzica" se dedica petrecerii celor mai în vârstă, cântându-li feliurite doine şi cântece bătrâneşti cari pătrundau în adâncurile tăinuite ale sufletelor lor.

Şi de multeori „îşi facea cheful" şi câte unul dintre bătrâni, cântând de câte o doină bătrânească după o melodie anumită, acompaniată încet de muzică, ca de pildă următoarea:

„Noi am fost doi dragi iubiţi,
Ca doi zarzari înfloriţi.
Zarzarii sau scuturat,
Şi noi ne-am înstrăinat.
Nu ştiu, Dumnezeu a vrut-o,
Ori duşmanii ne-au făcut-o.

Şi erau duioase şi cu foc cântecele bătrânilor, aşa cum ştiu cânta numai ceice şi-au perdut bunurile strămoşeşti şi cunosc binele şi fericirea numai ca o amintire din trecut, din spusele părinţilor.

După pauză începea iarăş dansul tineretului, şi adeseori se auziau şi chiuituri şăgalnice, cum se aud de altfel numai pe la sate, ca de pildă:

„Haida roată, şi'n'apoi!
Ca ciobanul după oi.
Haida, roată rotiliţă,
Să-mi dai gură, copiliţă".

Adeseori se simţia ispitit şi câte un bătrân cu părul argintiu să între'n horă cu tinerii, spre a-şi mai aduce aminte de dalbele-i tinereţe. După o introducere şăgalnică se avânta în horă, parcă n'ar mai fi simţit povara vârstei sale înaintate. Toţi îl admirau cu cinstea şi respectul cuvenit bătrâneţelor şi părului cărunt. Şi spre a spori veselia horei, după câteva clipe se auzia şi acest bătrân strigând în ritmul dansului:

„Bătrâneţe, sculă rea,
Vinde-te-aş de te-aş putea!
N'aş căta pe ce te-aş da,
Numai de te-aş lepăda!

Frunză verde stejărel,
Câtu-i omul tinerel,
Se ţine dorul de el.
Dar' dacă îmbătrâneşte,
Pune-i paie şi-l pârleşte!" [1]).

Sau: „Hop în sus, şi hop în jos,
Joc de sâlă bucuros.
Aş juca şi nu pot bine,
M'aş lăsa şi mi-i ruşine.
Că râde lumea de mine!" [2]).

Astfel petreceau Siretenii din alte vremuri, în zile mari, de sărbătoare, fără a se amesteca cu străinii, cari erau priviţi de nevrednici să stea în rând cu Românul.

---

[1]) şi [2]) Auzite dela răposatul târgoveţ din Siret Vasile Siretean.

Petrecerile lor aveau caracter adevărat naţional, fără amestec şi împestriţare cu datini şi obiceiuri străine. In ele se oglindea un traiu oriental, înfrumuseţat cu datini adevărat româneşti. In multe inimi se aprindea la acestfel de petreceri dragostea, pe care se întemeiau apoi căsniciile şi familiile româneşti din Siret, şi nu se pomenea în vremuri vechi, ca un târgoveţ român să-şi ia în căsătorie soţie de neam străin.

Sufletul nunţilor şi petrecerilor româneşti din Siret între anii 1850—1870 era vestitul taraf de muzicanţi români al lui *Ionică Doboş*. El se compunea din 3 vioare, o clarinetă, sau flaută şi un „bas". Nu se făcea nici în Siret şi nici în ţinutul său — nuntă sau petrecere cu dans, fără muzica lui *„chir Ioniţă Doboş" din Siret*, care ştia să scoată din strunele roase ale vioarei sale tonuri şi arii atât de minunate, încât îi „fermeca şi-i înduioşa pe ascultători până la lacrimi", după cum povestesc bătrânii. Și mi-au mai povestit bătrânii Siretiului, cari au apucat acele vremuri, că oridecâteori cânta bătrânul Doboş, *„se vedeau lacrimi în genele lui"*.

Erau lacrimele de fericire sufletiască ale artistului popular, care vedea cum predomneşte, ca un suveran, sufletele româneşti din Târgul Siretiului, cu arcuşul său.

Dar acele vremuri s'au dus demult. Și împreună cu ele s'a dus şi Siretiul deatunci. Azi nu mai poate fi vorba de o viaţă adevărat românească în acest oraş. Bătrânii târgoveţi moldoveni au trecut rând pe rând în împărăția

veciniciei, iar urmaşii lor de azi s'au „domnit“, adecă au studiat pentru pânea de toate zilele, făcându-se cei mai mulţi învăţători şi învăţătoare, împrăştiaţi prin satele şi oraşele Bucovinei, slăbind astfel şi mai mult elementul românesc al acestui oraş.

Azi nu mai vezi ilice şi anteree, nici ghiordee şi baidiere, ca demult, căci le-au izgonit din acest oraş năravul imitării hainelor străine.

Oraşul Siret e azi pentru noi, Românii, un oraş de amintiri.

CUPRINSUL

Pag.

De acelaş autor:

1. *„Amintiri dintr'un castel la Nistru"*, edit. „Cartea Românească", Bucureşti. Preţul 25 lei.
2. *„Sânge de Moldoveni"*, nuvelă istorico-socială din viaţa Românilor bucovineni, editura „Casei Şcoalelor", Bucureşti. Preţul 5 lei.
3. *Documente slavo-române din sec. XV—XVII.* Extras din „Codrul Cozminului", II, 1925, Cernăuţi, Instit. de Arte grafice „Glasul Bucovinei". Preţul 25 lei.
4. *„Din Bucovina vremurilor grele"*, schiţe istorice din trecutul Bucovinei, editura librăriei „La Marca Ţării", Cernăuţi, Piaţa Vasile Alexandri No. 6. Preţul 30 lei.
5. *„Trecerea la unie a sătenilor români din Boian"*, sub presă.
